

TARSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

Kiadja a Vajdasági Magyar Kulturszövetség

MEGJELENIK HAVONTA

Szerkeszti: a szerkesztő bizottság

Felelős szerkesztő: Dr. Steinfeld Sándor

Szerkesztőség: Novisád, Gen. Staljina u. 16 I. Telefon: 25—85

Kiadóhivatal: Szubotica, Zmaj Jovin tér 3

Telefon: Szubotica 513

Előfizetési díj: Egy évre 90 dinár, fél évre 50 dinár,
egyes szám ára 9 dinár

Postatakarékszám 79118, — Lapzárta minden hónap 10-én.

Kéziratokat nem őrizünk meg és nem adunk vissza

A HID könyvkiadóvállalat

KIADVÁNYAI:

<i>Szabadságdalok</i> II. kiadás	Ára 25.-	D.n
<i>Csillagok csillaga</i> versek szavalókórusokhoz	20.-	"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> (Második füzet)	15.-	"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> (Harmadik füzet)	15.-	"
<i>Szerb-Magyar szótár</i>	35.-	"
<i>Magyar-Szerb szótár</i>	35.-	"
Gorkij Maxim: <i>Igy tanultam én</i> II. kiadás	5.-	"
Uljanova: <i>Lenin gyermekkora</i>	10.-	"
Tung Pi-Vu: <i>Mi történik Kínában?</i>	9.-	"
<i>Munkásegyletem</i> II. füzet	2.-	"
<i>Munkásegyletem</i> III. füzet	2.-	"
Lenin: <i>A szakszervezetekről</i>	5.-	"
Nikolyszki és Jakovlyev: <i>Miért beszélnek az emberek különféle nyelven</i>	10.-	"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> (IV., V. füzet)	6.-	6.-
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> (VI. füzet)	9.-	"
Lenin: <i>Az államról</i>	4.-	"
Olajos Mihály: <i>Parasztkérdés</i>	5.-	"
Voroncov: <i>Volt-e kezdete és lesz-e vége a világnak</i>	5.-	"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> VII. füzet	6.-	"
Platonov: <i>Az elvárásolt ház</i>	10.-	"
Kaszily: <i>A kis tengerész</i>	12.-	"
Fominov: <i>A nemzetiségi kérdés</i>	5.-	"
<i>Szindarabok gyűjteménye</i> VIII. füzet	6.-	"

MEGREDELHETŐ: **HID****SZUBOTICA, November 29 tér 3.**

TITO ÉLETRAJZA

ELSŐ ÉNEK

Nektek, —
nem!
Belétek, Göbbels-törzsének Titó kutatól
Berlinben
s belétek, Londonban
s belétek, ti zürichi nagyok —
szétlövöm
ezt a forró sorozatot,
ezt a
vers-sorozatot.
De nékünk,
ha énekelek Titóról népem, harsogom:
megül a szívem,
akár a sólyom a karodon
és úgy dalol —
éles szemérről, kifeszült íjáról,
a gyűlöletéről
és a bölcs szaváról.
Zagórjéről dalol, anyjáról, aki Mária és a dokkról, Kraljevicában
és hogy mennyi az apai gond a mondataiban és a homlokán;
a csöndes könnycseppéről dalol, amit Titó szemében láttam,
amikor a fruska-góraj csaták forrtak a mesélők ajakán.
Dalol a börtönről, amelyben tanult a fogoly,
Harchból és a sakkból harcot és erőt.
Dalol, dalol
és én adós maradok
a szívem előtt
és Titó előtt.
De rátok —
életrajzírók;
göbbelsi törzsökös dögök,
hazugok,
kandi kémek,
Titó neve és nagy útja mögött, —
dacosan begyűjtöm
éles
és forró sorozatomat,
vers-sorozatomat
és a löporomat!

MÁSODIK ÉNEK

Titót kérdezitek: ki ő? —
Géppuskám, rajta
suhogjad!
Titó —
ő mi vagyunk,
mind —
ti ismeritek golyónkat és dicsőségünk.

Teli van velünk Titó,
 és nagy
 és mi benne nagyobbak;
 egy emberi fejjel
 többet érünk!
 Tito apját ismeritek
 és aki Titót szült, az anyát.
 Tanuljatok hát,
 hadd nőjjen
 tudástok:
 gyűlöletben és
 alkotó lázban született Titó. —
 Titán,
 és ő a nép
 és rátok
 harc -átek!
 Ő szent és a KáPé első sejtjéből fogant
 és Viren
 és Ubon
 az első gránáttal.
 És újból
 minden
 újuló brigáddal.
 És él a harcosok szívében,
 Gondo'kodik és lélegzik velünk.
 Együtt indulunk rohamra
 és megosztja
 a sebeinket
 a kenyeriünket
 és dicsőségünk.
 Mi benne élünk.
 És ő nagy.
 És mi általa nagyobbak.
 És egy emberi fejjel
 többet érünk!

HARMADIK ÉNEK

Titót te kartotékák között kutatod?
 Neve, arcképe minden falon ragyog!
 Fűtélj!
 Maltert vakarsz, —
 szól helye hangosabban;
 s a fal felkiált:
 Titó volt írva ott!
 Hazug adatek után szimatolsz. —
 Szikláns Prenynek, Zelengorának,
 belevésődtek patkónyomai
 Titó lovának,
 S hajolj vizeink fölé:
 tisztá a forrástükör —
 nézz bele —
 Titó arca tündököl!
 Egy pillanatot csupán
 és a forrásvíz máris zavaros;

elrejtí Títo arcát
 s magába zárja.
 Nézz miránk
 haláloed előtt,
 amikor égünk, vad dacos
 gyűlöletünk
 és szüenyünk
 a ti véretek kívánja.
 Akkor meglátod Títót,
 Színarany és égő, tüzes acél!
 Nézd
 vergődve súlyos sebedben:
 zászlóinkat lengeti a szél
 S Rámából, Görceből, messzi Szplitből, —
 halljad:
 Títo beszél!

NEGYEDIK ÉNEK

Titórol olvasd el a verseket —
 fehér útjukon dacos daliák;
 nézzed sorzóját e betűknek,
 hallgasd menetük robaját.
 Most találkozik az Első
 s az Első Munkásbrigád
 Títo ezerarcú fényképével!
 S míg édes esti lágú tüzek tüzelnek,
 Títo rol hull a szó a mőván,
 s túlzúg forrása a szavaknak,
 a búzaerdő susogásán,
 Szánt a paraszt és vet;
 magga! megtelik a föld, az egész:
 Títo életrajza a vetés!

És gyűléseink,
 a padok,
 fejek,
 zsúfolt szobák és a tömött termek:
 negyven cicerós szedés Títo rol —
 és a hasábok énekelnek!
 Szédő elvtárs!
 Jöjj
 és tördeld oldalakba,
 versckbe, —
 acélba és színaranyba!

Ünnepő embererdő magasán
 a mi zászlóink lobognak, —
 ezek a zászlók már Jajcén,
 Bihácson
 és Szplit fölött is lobogtak!

Nézzétek:
 szél lapozza zászlóink, mintha újság lenne —
 Títo életrajzát
 olvassa el benne!

ÖTÖDIK ÉNEK

Titót kérdezitek: ki ő? —
 Rajta géppuskám
 suhogjad!
 Tító — ő mi vagyunk,
 mind! —
 Harcosok és földek és hegyek!
 Tinéktek
 rémülei, —
 a mi rohamainkban a vihar
 s bő sátraitokat
 szétdúló
 iergeteg!
 Tító könyvének fejezetei —
 első, második, negyedik, ötödik
 offenzívátok. —
 Népiünk egyedül nem maradt.
 Tépett zászlóitokon
 számoljátok meg a lyukat;
 minden foszlánya:
 életrajzi adat!
 A fejezetek címe! —
 hidaitok,
 a Neretva-vizében fagyva.
 S rimei géptegyverüinknek
 pattognak a fehér falakra, —
 olvassátok! —
 És számoljátok hulláitokat!
 A győzelmeinket és a bosszút!
 Ez
 Tító
 Életrajza!
 Olvassátok!
 Következik ám még a folytatása...
 Holnap estére mondjuk a mesét,
 amikor égő tűz-fényszórónk
 szerte cikázik
 a sötétben, ami ti vagytok —
 s arcotokon piros félelem szikrázik
 s felírjuk rá Tító nevét!

GÁL LÁSZLÓ fordítása

A FORDITÁSRÓL

»Olyan Zogovics versének minden sora, mint a rozsdafolt nélküli éles penge — írja ezekről a versekről Gyilasz Milován. — Ez a poéma új: témájában, a téma feldolgozásában és formájában«.

A poémát (görög szó: költeményt jelent) 1943-ban írta a költő, amikor szenzációhajászó újságok és rádióállomások (Berlinben, Londonban és Zürichben) rágalmazó valótlanságokat költöttek Tito származásáról, életéről és munkásságáról. »Adataikat« részben a zágrábi rendőrségi nyilvántartó adatainak meghamisításával, részben saját piszkos fantáziájukból szerezték.

A Népfelszabadító Front mozgó nyomdájának nyomásában, a boszniai Buzsijában jelent meg első ízben ez a költemény, majd a Felszabadító Hadsereg

XII. Hadtestének kiadásában. Később újranyomták Horvátországban, Keletboszniában és Visz-szigetén. A felszabadult Beogradban két cirillbetűs kiadásban jelent meg. Eddig orosz, francia, angol és bolgár nyelvekre fordították.



»Zagorjéről dalol; anyjáról, aki Mária és a dokkról Kraljevicában« — a költő itt megjegyzi, hogy Tito a Horvát Zagorje egyik községében született; földmunkás szülőktől (anyjának neve: Mária). Vasmunkásként dolgozott a kraljevicai hajóépítőben és dokkban.

A harmadik és negyedik versben említett városokhoz (Bihács, Ráma, Jajce, Szplit—Szpalato, Görc) a Népfelszabadító Harcok jelentős eredményei fűződnek. 1942 november 29-én, például, Bihácson ült össze először népeink Antifasiszta Tanácsa (AVNOJ). Ezek az események a vajdasági magyar olvasó előtt már eléggé ismertek.

»Most találkozik az Első s az Első Munkásbrigád«. Az »Első Proletárbrigád« (hadseregünk és népünk csak »Első«-nek nevezte) és az »Első Krajiskai Munkásbrigád« (»Első Munkás«) a Szana-völgyében találkoztak először, 1942 őszén. Az »Első« akkor szabadtotta fel Kljucsot és a Szana-völgy nagyrészét, az »Első Munkás« pedig elindult a felszabadult mezőkre — kukoricát szüretelni. Amikor az országúton találkozott a két, zászlók alatt felvonult brigád, katonai tisztelgés helyett, Tito nevének ütemes kiáltásával üdvözölték egymást.

»Bő sátraitokat szétdúló tergeteg« — az »Első« a Drina-melletti Ivszárnál szétvert egy olasz alpesi hadosztályt. Az olaszok fejtelten menekülésük közben hátrahagyták minden felszerelésüket. Harcosaink a felállított sátrakon át rohanva üldözték az ellenséget.



A magyar fordító még hozzáfűznél: a sok esetben nyelvújító Zogovics márványba öntött sorainak lefordítása nem volt könnyű feladat. Értelemzavaró hibákkal jelent meg például a bolgár fordítás — maga a költő mutatott rá ezekre a hibákra. Mi elsősorban a vers értelmét akartuk visszaadni, néhol ez a ritmus kárára történt. Szándékunk tisztasága talán enyhíti esetleges hibáinkat.

Gál László

TÉLI VETÉSEN

Variú cselleng ingva-lengve
Olyan mintha hinta lenne;
Rekedt hangon sirja: kár...

Híába csap le a földre,
Elszórt magot lopni össze:
Meddón hullót nem talál.

Most szundít a terhes mező.
Gyolcs-lepelbe temetkező —
Dús méhében mag fogan:

Megnemzette a magvető,
S mire jön a Hószóktető,
Variú nem árt sehogyan!

Ó, mert éltet, hitet, vágyat
Sokaknak e gyolcs-határ ad,
Hova variú kárnak száll,

Mert fekete lelke-teste
Csak meddón-hullt magra lesne
S olyat itten nem talál...

Pap József

A SZOCIALISTA REALIZMUS

Irta: Timofejev L.

A realizmus és a romanticizmus jellegzetessége arra a következtetésre vezet bennünket, hogy ez a két módszer az alkotás kérdéseinek vizsgálatánál különvállik egymástól. Könnyű megállapítani, hogy ezek a módszerek az irodalomtörténetben nincsenek olyan éles megvilágításban, mint ahogy kellene, hogy legyenek. Igen gyakori eset, hogy egy és ugyanazon művész mint romantikus kezdi alkotó munkáját s utána átmegy a realizmusba. Ez az útja Puskinnak, Gogolynak, s részben Lermontov útja is ez. Mi több, az alkotó művész fejlődésének egyetlen szakaszában néha realista és romantikus műveket ad, mint például Lermontov, aki egyidejűleg írt romantikus és realista művet (»Démon«, »Korunk hőse«). Az egyik és a másik módszer sajátosságainak találkozását megtalálhatjuk egy műben is, például Gogoly »Holt lelkek« című regényében, ahol a hűbéri élet realista ábrázolása kifejezett romantikus s lírai mozzanatokkal szövődik át. »A nagy művészeknél — írja Gorkij — a romanticizmus és a realizmus valamilyen módon mindig összekapcsolódik. Balzac realista, de írt olyan regényeket is mint a »Szamárbőr« — műveket, melyek nagyon messze estek a realizmustól. Turgenyev ugyancsak írt a romantika szellemétől átítatott munkákat, mint ahogy többi nagy íróink is Gogolytól Csehovig és Buninig. A romanticizmusnak és a realizmusnak ez az összekapcsolódása különösen jellemző a mi nagy irodalmunkra.«

Ezek szerint e módszerek ellentéte nem hordja magában a kizárólagosság jegyeit, — helyesebben — nem jelenti azt, hogy a két módszer teljesen összeférhetetlen. Ellenkezőleg, azt mondhatjuk, hogy egyik a másik felé törekszik. Ez a törekvés mindjárt világossá válik előttünk, amint a módszerek jellegzetességére gondolunk. Mi jól tudjuk, hogy egyetlen jelenség sem marad meg a régi helyén. Fejlődik s a fejlődés folyamatában mindaz, ami a legjelentősebb benne fokozatosan gyengül, elhal, s az, ami másodrangú volt, előreugrik. Akármilyen erős legyen is a szervezet, benne azok az elemek fejlődnek ki, melyek széthullásához vezetnek, s ez utóbbiak megteremtik alapját az új élet keletkezésének. A természetben épp úgy, mint a társadalmi életben a jelenségek fejlődésének ilyen a törvénye. Éppen ezért a jelenségek tökéletes fölismerése föltételezi, hogy ismerjük a jelenséget mostani formájában s azt is, amivé majd lesz fejlődése folyamán, helyesebben ismerjük azt, ami benne már meghatározott és azt is, aminek meghatározása folyamatban van. A realizmus arra összpontosítja figyelmét, ami már meghatározott, míg a romanticizmus arra összpontosítja figyelmét, ami a meghatározás folyamatában van. Közöttük nincsenek elháríthatatlan akadályok. Minél mélyebben behatolt a realizmus a jelenségekbe, annál tökéletesebben fölismeri annak fejlődési távlatát s így nemcsak arról beszél, ami már meghatározott, hanem arról is, ami még nincs, de úton van, hogy létrejőjön. Gogoly így adta a »Holt lelkekben« a hűbéri társadalmi válságának rideg rajzát s mindjárt fölvetette Csozország jövőjének kérdését is. A jövőt még ködös és romantikus álmodásaiban rajzolja. A realista művész minél mélyebben és minél alaposabban fölismeri a valóságot, annál jobban közeledik a valóság romantikus ábrázolásához, annak fejlődéséhez, melyet józan s elmélyülő vizsgálódásaiból megérez. Ezért a realizmusnak a következetes fejlődés során szükségszerűen össze kell kapcsolódnia a romanticizmussal. És megfordítva, ha a

romantikus képzelete valójában megsejti azt, aminek az életben lennie kell, akkor annak szükségszerűen a valóság boncolgatásán kell alapulnia: a valóság realista értelmezésén. Az életjelenségek fejlődési távlatának fölismerése és fölismérése annak, ami ezekkel a jelenségekkel történik annál mélyebb és tökéletesebb, minél inkább a reális tények ismeretére támaszkodik. A képzelet annál közelebb van a valósághoz, minél mélyebben lehatolnak gyökerei a valóságba.

Lenin »Mi a teendő?« című művében a következőket írta a képzelet szerepéről az emberi tevékenységben:

»Képződni kell«. Leírtam ezeket a szavakat és megijedtem. Úgy tetszett nekem, hogy az »egyesült kongresszuson« ülök s velem szemben ülnek a »Radnicska Dela« munkatársai. És ime, fölkel Martinov elvtárs s szigorúan hozzámfordul: »Engedje meg, hogy megkérdézzem, van-e az autonóm szerkesztőségnek még joguk a képződésekre a pártbizottság előzetes engedélye nélkül?« Utána mindjárt fölemelkedik Kricsevszki elvtárs (bölcselekedve kimélyíti Martinov elvtársat, aki már régen kimélyítette Plechanov elvtársat) s még szigorúbban folytatja: »Am én tovább megyek. Kérdezem, van-e egyáltalán joga a marxistáknak képződésre, ha nem felejtette el, hogy — Marx szerint — az emberiség mindég megvalósítható föladatokat állít maga elé és hogy a föladatok fejlődésének taktikája a párttal együtt fejlődik? A rettenetes kérdések elgondolkoztatnak, átszalad rajtam a hideg s csak arra gondolok — hová is rejtőzzem. Megkísérlem, hogy Piszarev mögé rejtőzzem.

»Nem minden ellentét egyforma« — írta a képzelet és a valóság közötti ellentét, kérdésével kapcsolatosan. Az én képzeletem az események folyásával együtt is haladhat, de félre is mehet olyannyira, hogy a dolgok természetes menete odáig soha nem terjed. Az első esetben a képzelet semmiféle kárt nem okozhat: mi több, megerősítheti s megszilárdíthatja a dolgozó ember energiáját... A hasonló képzeletekben nincsen semmi olyan, ami a munkakészséget csökkentené vagy elsenyvesztené. Ellenkezőleg. Ha az embert teljesen megfosztanák attól, hogy hasonlóképpen képzelődjön, ha néha nem nyílna alkalma arra, hogy kicsit előregurion és saját képzelőtehetségével szemlélje tökéletesen befejezett formájában azt a terményt vagy alkotást, amely éppen csak hogy fejlődésnek indult az ő keze között — akkor valóban nem tudom elgondolni milyen lehet az a hatóerő, amely megindítja az embert és a messzeható s fásasztó munkákat elvezeti a művészet, a tudomány és a gyakorlati élet világába... A képzelet és a valóság ellentéte semmiféle kárt nem jelent akkor, ha a képzelet elindítója őszintén hisz a képzeletében, ha figyelmesen szemléli az életet, meglátásait összehasonlítja képzeletbeli légváraival s általában leikiismeretesen dolgozik fantáziájának megvalósításán. Ha a képzelet és az élet között érintkezési felület van, akkor minden a jó úton halad.«

»Ime, az ilyen képzelődésekből, sajnos, nagyon kevés van a mi mozgalmunkban (Lenin Művei. IV. k., 492—493 l.).

A REALIZMUS ÉS ROMANTICIZMUS ELLENTÉTE

A romanticizmus ilyen módon elkerülhetetlenül a realizmusba vezet abban az esetben, ha a való élet távlatainak helyreállítására törekszik, helyesebben — ha arra törekszik, amit az életnek valóban tartalmaznia kell. A művészet csupán a polgári társadalom föltételei között nem tudja megvalósítani a maga nagy lehetőségeit, mert ez a társadalom a művészet helyes fejlődésének alapföltételeit semmisíti meg. A kapitalizmus

föltételeiben kifejlődött írók az élet fejlődésének s értelmének kutatásában nem tudtak egészen a befejezésig eljutni, mert gátolta őket ebben osztályszemléletük. Ha önmagukon fölül is tudtak emelkedni s ha lehetőségük is nyílt arra, hogy a reális élet fejlődését kifejezzék még akkor is, ha az osztályérdekeikkel ellenkezett, mégis az életjelenségek kiválogatása, a közöttük levő belső kapcsolatok keresése az ő általános életszemléletüktől függött, — ami végül is annyit jelent, hogy igen nagy mértékben korlátozottak.

Ezt a megállapítást Marx Károly fogalmazta meg a polgári társadalom jellemzésében, amelyet a »Tizennyolcadik brimer« című írásában adott. Fölhívta a figyelmet arra, hogy a francia polgári forradalom művészete nagyon szívesen fölhasználta az antik művészet anyagát, a régi keretekbe új tartalmat öntött s így »római kellékekkel és római szólamokkal létrehozta korának alkotásait«. Marx Károly ezt azzal magyarázta, hogy a »római kor klasszikus hagyományaiban a polgári társadalom gladiátorai megtalálták ideáljaikat, művészi formáikat s illúzióikat, amelyekre föltétlenül szükségük volt, hogy önmaguk előtt eltakarják harcuk korlátolt polgári tartalmát és lelkesedésüket megtarthassák a nagy történelmi tragédiák színvonalán«. (Marx, Tizennyolcadik brimer; Engels Művei VIII. K., 324 l.). A továbbiakban is párhuzamot vonva a múlt, helyesebben, a tőkés társadalom művészi lehetőségei és az elkövetkezendő szocialista forradalom művészi lehetőségei között, Marx azt hangsúlyozta, hogy ez utóbbi poézisát nem a múltból hanem a jövőből merítheti... Az előző forradalmakban elkerülhetetlen volt a nagy viharokra való emlékezés, hogy elfojtsa magában a tényleges tartalomra utaló gondolatot. A XIX. század forradalma (azaz a szocialista forradalom — T. L.) át kell engedje a holtaknak, hogy halottaikat eltemessék s önmagának magyarázza meg saját tartalmát. Ott a szólam került a tartalom fölébe, itt tartalom uralja a szólamot. (Ugyanaz a mű. 325 l.)

Marx ezekben a mondatokban rendkívül érthetően rámutatott a kapitalista és a szocialista művészet különbségének történelmi föltételeire. Bebizonyította azt is, hogy a szocialista művészet minőségben is fölülte lesz az előzőnek, az osztályra által korlátozottnak, amelyet a korlátolt osztályérdek és a valóság ellentéte megkötött, — s amely magában hordja a hazugságot, az önámítást s a tökéletlenség elemeit.

Innen származik a művészetben bekövetkezett kettéhasadás s innen van a romanticizmus és a realizmus közötti idegenkedés is, amellyel a múlt íróiban találkozunk.

A reális élet fejlődésének megfogalmazása náluk mindig bizonyos főkig korlátozott és következtelen volt. Annakidején Marx így írt a kispolgári írókról: »Képzettségük és egyéni helyzetük szerint olyan megszervezettek a szatócsoktól, mint az ég és a föld, mégis a kispolgárság képviselőivé válnak, mert képzeletük nem terjed túl a kispolgárság életkeretén és mert ők elméletben ugyanazon föladatok megoldására jutnak, amelyekre a kispolgár jut a gyakorlatban a maga anyagi érdekei és társadalmi helyzete folytán. Ilyen a viszony egy osztály politikai és irodalmi képviselői között s általában abban az osztályban is, amelyet ők képviselnek.« (U. O. 350 l.).

A REALIZMUS EGYOLDALÚSÁGA

Éppen ezért az író véleménye érezhető az ő módszerén, akár kiszélesíti az lehetőségeit, amint ezt ma látjuk a szovjet irodalomban, akár korlátozza azt, mint ahogy az történt az egykori polgári-nemesi irodalomban és a kispolgári írónál.

A teljesértékű emberi formák szabad kifejlődésének gátjai a tőkés társadalom föltételei között, egyes írók véleményének korlátoltsága, amely osztályhelyzetükből származik — mindez nyomokat hagyott az egykori irodalom művészi módszerében és a realista metódus korlátoltságához és következtelenségéhez vezetett. Ez odáig vezetett, hogy az írók — ha sok esetben kritikailag kifejezésre is juttatták a valóságot, mégsem tudtak eljutni az emberi társadalom fejlődési távlatának fölismeréséig. Ellenkezőleg, elfordultak az élettől, mely nem tudta őket kielégíteni, túlon túl is elszakadtak a valóságtól, ilyen vagy olyan mértékben elveszítették a történelmi talajt lábuk alól s ez lehetőségeiket is korlátozta. Ezek szerint a művészi alkotás folyamata, amely a maga nemében egyedülálló, a kapitalista társadalomban fennálló hátrányos föltételek következtében valamilyen módon kettévált, két alkotási irányra szakadt — a realistára és a romantikusra, melyek elkülönülve haladnak s ennek következtében úgy az egyik, mint a másik szegényebb lett. A világ művészi meghódításának egységes útja a tőkés társadalom föltételei között kialakult ellentétes fejlődésben nem tudott teljes egészében megvalósulni, ezért következett be a két módszer idegenkedése s ez kettéválasztotta őket — a realizmusra és a romantizmusra.

A realizmus korlátoltságát a maga egyoldalú fejlődésében erősen érezték legismertebb képviselői. Flaubert írta: »Mi sokhangú zenekarral rendelkezünk, gazdag palettával, különféle eszközökkel... De mi hiányzik nekünk? Hiányzik nálunk a belső alapelv. A dolog lelke, a mondanivaló eszménye.« Erről beszélt Csehov is: »Mi olyanak rajzoljuk az életet amilyen, és tovább — moccanni sem tudunk: Korbáccsal hajthatok bennünket, tovább egy lépést sem. Nekünk nincsenek sem közelebbi, sem távolabbi céljaink lelkünkben üresség pang, lapdázni lehet benne.« A realizmus egyoldalúsága éppen abban mutatkozott meg, hogy nem tudta eléggé megérteni az élet fejlődését, hanem megtorpant annál, ami az életben már világosan meghatározott formában élt. Jellemzőek ebben a tekintetben Goncsarov szavai: »Az igazi művészi alkotás csak azt az életet tudja bemutatni, amely valamilyen alakban vagy személyben formát öltött, amikor valamilyen eszme hatása alatt maguk az emberek többféle típusban megisméltődnek, amikor megjelenik egy állandó és meghatározott formaszemlélet és az ilyen életstílusú emberek sokasága lép elő meghatározott törvényekkel és szokásokkal. Ennek föltétlenül időre van szükség. Így csak az juthat be a művészi alkotásba, ami az életben jelentős mozzanatokot tartalmaz s az, ami hozzájárul az élet tőkéhez s az elkövetkezendő élet alapjához. Az alkotás — az én véleményem szerint, csak akkor jelenhetik meg, amikor az élet már formát öltött — az új élettel, amely csak most van kialakulóban, az alkotó nem tud boldogulni.«

A ROMANTICIZMUS EGYOLDALÚSÁGA

Másrészt a romantizmus is egyoldalú volt. A valósággal szemben, amely őt nem tudta kielégíteni, az életről való elképzelés egy másik formáját mutatta meg egészen másféle emberi jellemekkel. Képzletét nem töltötte meg elegendő mértékben reális tartalommal, amely az életben megtudná találni a maga igazolását. Lermontov »Miciri« alakjának nagy jelentősége van, mert szembehelyezkedett azzal a súlyos lelkiállapottal, amely a dekabristák veresége után Oroszországban kialakult. Abban a korban, amikor Miklós cár reakciós rendszere kímélet nélkül elfojtott minden tiltakozást, amikor a gondolat fölszabadításának minden igaz törekvése haladást jelentett, Lermontov megrajzolta azt az emberi

alakot, aki a szabadságért kész a halálba menni. Ebben rejlett Lermontov romanticizmusának hatalmas társadalmi jelentősége. Am itt bizonyos fogyatékosok is mutatkoznak, mert »Miciri« jellemén és környezetén kívül nem nyújtott az olvasónak lehetőséget arra, hogy a napi életben alkalmazza mindazt, ami Miciri jellemében a legértékesebb. Bizonyos mértékig elvont ez az alak, nem volt kapcsolata a valósággal, hogy az életben fölfedje tulajdonságait.

Az élet idealista és romantikus megközelítésének ilyen egyoldalúsága onnan származott, hogy a mult írói — akik nagyon is tisztában voltak az őket környező élet fogyatékoságaival — nem tudták az életben megtalálni azt az erőt, amely fölcserélhetné a társadalmi rendet — ilyen erők kialakult formában nem is léteznek az akkori közéletben. Ezért az írók vagy csupáncsak beszéltek arról, amit az élet jelentett, lemondtak mindarról, ami még testet nem öltött s ami keletkezésben volt — vagy kutatták azt, ami születik, de az utópiában keresték nyomait, mert magában az életben nem bukkantak rá.

De a XIX. században Oroszországban föllép a munkásosztály, amely elvként a népi szabadságharcot tűzte ki magaelé. Az életben megjelentek azok az erők, amelyek készek voltak a társadalmi rendszer átalakítására. És ha az előbbj korszak az élet művészi befogadását két részre is szakította, realizmusra és romanticizmusra, — mert a valóságban nem volt számukra hely, hogy tökéletesen egybeforranak, — most elkövetkeztek az új történelmi föltételek, amelyek elvben eltávolították ennek az egybeforrásnak akadályait.

Maxim Gorkij volt az első író aki fölismerzte s műveiben megfogalmazta a művészet elé állított új föladatokat. Csehovhoz intézett leveleiben írta, hogy a régi realizmusnak meg kell halnia, mert a művészetbe bele kell áradnia a hősiességnek, annak ami több, szebb és jobb a valóságnál, hogy az új emberi törekvéseket kifejezze. Gorkij ugyanakkor egész sor művében folytatja a realista hagyományokat (»Arhip apó és Lenyka«, »Unalomból) és a romantikus hagyományokat (»Izergil«, »Versek«, »Viharmadár«). Mindez onnan ered, hogy Gorkij az élet realista elemzését adja s ugyanakkor ennél az elemzésnél tovább megy és megérzi, mi lakozik az élet fejlődésében. De az ő romantikája nem a nagy óhajtások romanticizmusa volt, ahogyan azt a multban láthattuk, hanem a megvalósítható és megvalósuló dolgok romantikája: a jövő reális megérzése ez. Gorkij a maga romantikáját a közösség romanticizmusának nevezte: »Más terminusok hiányában ezzel a terminussal fogalmazom meg a proletáriátus harcias, fenkölt magatartását, ami a proletáriátus erejéből s öntudatából származik, mert a proletáriátus egyre jobban a világ gazdájának és az emberiség felszabadítójának tekinti magát«, Gorkij alkotói tevékenységében a realista és a romantikus elvek mindinkább közelednek egymáshoz s műveiben, mint amilyen az »Anyá«, a »Nyár« és a többiek, — tökéletesen egyesülnek. Ez viszont onnan származik, hogy az életben mindinkább érthetővé vált a dolgok régi rendjének váltsága s mindinkább fölismerhetőbbé vált az az erő, amely a régi rendszer megsemmisítésére készült — a forradalmi proletáriátus.

Az új történelmi környezet új föltételeket teremt a művészet fejlődésében s ezzel előkészíti az új művészi stílusba való átmenetet. Az emberiség történelmének új korszaka, helyesebben a szocialista társadalomért s annak megvalósításáért folyó harc valójában a művészi fejlődés új korszakát is jelenti, új módszert teremt a művészetben — a szocialista realizmus módszerét. Amíg korábban az ember szabad fejlődésének gátjai a mult művészetében is megállapodtak s azt két részre hasították.

— az egyoldalú realizmusra és az egyoldalú romanticizmusra, illetve az élet ilyen egyoldalú ábrázolására — most az ember fölszabadítása fölszabadítja a művészetet is s megadja számára a múltban ismeretlen anyagot, hogy az emberiség történelmében kiépítse a művészet új alakait.

»A népek és az országok sorsát — mondotta Sztalin elvtárs a kolhozok első szövetségi kongresszusán — ma nemcsak a vezérek intézik, hanem mindenekelőtt és legfőképpen a dolgozó tömegek milliói. Munkások és parasztok, akik minden zaj és lárma nélkül építik a gyárakat, az üzemeket, tárnákat, vasutakat, kolhozokat és szofhozokat, akik megteremtik az életjavarukat, akik etetik és ruházzák az egész világot — ime ezek az új élet igazi hősei és alkotói.«

A SZOVJET IRODALOM HŐSIESSÉGE

A szocialista társadalom új fölszabadított embere mindenekelőtt mint harcos lép elő, mint az új élet építője. Ebben a harcban megmutatja az emberi jellem legszebb vonásait. Az ember mint hős jelenik meg, munkájában a legnagyobb eszményekért lelkesedik, amelyek valaha is voltak az emberiség történelmében. Innen ered a szovjet művészet hősiessége, mint a szocialista realizmus legjellegzetesebb vonása. A szovjet művészek érdeklődésének központjában a népet szolgáló ember áll a haza védelmi vonalán, az ember, aki a fasizmussal folytatott harcok napjaiban fölhívta magára az egész világ figyelmét. A szovjet művészetnek ez a heroizmusa, amely meghatározza a jövő felé való száguldását, egyben megvilágítja számunkra a realizmus és a romanticizmus egységét is, amelyről beszéltünk. »A forradalmi romanticizmus — mondotta Zsdanov elvtárs a szovjet írók első kongresszusán — mint alkotó tényező hatoljon be az irodalmi életbe, mert a munkásosztály élete és harca a legridegebb és a legőzanabb gyakorlati élet, a legfenségesebb heroizmus és a legszélesebb távlatok összekapcsolódásából áll.« Gorkij írta, hogy »a mi művészetünknek föl kell emelni az embert a valóság fölé úgy, hogy ne szakadjon el a valóságtól. Vajjon a romanticizmus tanítása ez? Igen, ha a szocialista hősiességet, az új életföltételek megteremtésének forradalmi lelkesedését s a formákat, amelyekben ez a lelkesedés megmutatkozik, romanticizmusnak nevezhetjük. Érthető, hogy ezt a romantikát nem szabad összetéveszteni Schiller, Hugo Viktor és a színbólisták romantikáival.«

Az osztályok fölszámolása meghatározza a szovjet művészet új arcát, amelyről már az imént beszéltünk: a szovjet művészet a népi jelleg magasabb formája felé tart — a pártiasság felé, amely a szovjet nép egészének politikai-erkölcsi egységén alapszik.

A szovjet irodalom hőse a kommunista eszmékért lelkesedő hőst jelentí. Az eszmékért folytatott harcában megmutatja jellemének legszebb vonásait, mint Korcsagin Osztrovszkinál és Davidov Solochov regényében.

A SZOVJET MŰVÉSZET SZOCIALISTA TARTALMA

Az új szocialista ember jellemének gazdasága magában hordja a szovjet kultúrának a rendkívül jelentős vonását, amely soknemzetűségén alapszik. »Tartalmában proletári, formáiban nemzeti — ime ilyen az egyetemes emberi kultúra, amely felé a szocializmus halad«, — mondotta Sztalin elvtárs. Ezek a szavak megvilágítják a szovjet kultúra és irodalom egész fejlődését. A Szovjet Szövetség a népek családja, harci egységeket a fasizmus ellen folytatott közös küzdelemben kifolyt vér szilárdítja meg s ezt a küzdelmet az orosz nép köré tömörülve vívták meg. A Szovjet Szövetségben több mint húszféle nyelven jelennek meg a

könyvek — olyan sokféle a nemzetiségi összetétele. Ugyanakkor a sokféle nyelvű könyvekben megtaláljuk azokat az általános eszméket és alakokat, amelyek a szocialista érzelem egységét tükrözik. Ticsina ukrán költő megfogalmazása szerint az »összetartó családok érzelmeit« fejezik ki. A különböző nemzeti kultúrák egymásrahatásában a szocialista ember jelleme rendkívülien gazdagodik.

»A szovjet irodalom sikereit — mondotta Zsdanov elvtárs, a szovjet írók kongresszusán — a szocialista ujjaépítés eredményei teszik lehetővé. A szovjet irodalom fejlődése szocialista társadalmunk sikereinek s eredményeinek kifejezője. A mi irodalmunk a legfiatalabb irodalom a világon. Ugyanakkor a legismertebb, a leghaladóbb és a legforradalmibb irodalom. Nincs és nem is volt irodalom a szovjet irodalmon kívül, amely megszervezte volna a dolgozókat a mindenféle kizsákmányolás és osztályelnyomatás elleni harcra. Nincs és nem is volt irodalom, amely témakörének középpontjába a munkásosztály és a parasztság életét állította volna. Nincsen sehol, a világ egyetlen államában sincs olyan irodalom, amely védené és őrizné a világ minden dolgozójának egyenjogúságát s amely kiállana a nő egyenjogúsága mellé. Nincs és a polgári államok irodalmában nem is lehet törekvés, amely következetesen megsemmisít minden maradiságot, minden misztikumot, paposkodást s ördöngösködést, ahogyan azt a mi irodalmunk cselekszi. Ilyen haladószellemű, forradalmi irodalom valójában csak a szovjet irodalom — hús a húsból és csont a csontból a mi szocialista ujjaépítésünkben.«

Ilyen módon az új történelmi környezetek új művészi módszert teremtenek. A tőkés társadalom megoldhatatlan ellentmondásai a művészetet is akadályozták abban, hogy a legszabadabban és a legtökéletesebben kifejlődjék. Korlátok közé szorították a művész látókörét, betaszították az élet ellentmondásaiba, amelyeket az adott történelmi föltételek között nem tudtak eltávolítani, nem engedték meg a művésznek, hogy a valóságot ragadja meg teljes egészében, hanem arra készítették, hogy a való életet egyoldalúan fejezze ki realista módra vagy ugyancsak egyoldalúan alakítsa át a romantika irányelvei szerint.

Közben az új történelmi erők megjelenése megszünteti az osztályokat, gyökeresen megoldja a társadalmi ellentéteket és megteremti a teljes fölvirágzás alapföltételeit — a szocialista forradalom megjelenésével a művészetek egyoldalúsága már leküzdhető, s elkövetkezik az új művészi stílus fejlődése, amelynek megalapítója Maxim Gorkij. Ezt a módszert Sztalin elvtárs, az írókkal folytatott beszélgetés során szocialista realizmusnak nevezte.

A szocialista realizmus a szocialista művészet módszere, azaz a művészeté, amelynek egészen más a tartalma, mint a múlt művészeté volt. A szocialista realizmus az emberi tevénykedés új formáival foglalkozik — a szocialista ujjaépítéssel, új emberekkel, — a szocializmus építőivel. Az emberi jellem csupán a szocializmus föltételeiben találja meg a tökéletes kifejlődés lehetőségeit. Ezért a szocialista realizmus módszere gátlás nélküli és a szó teljes értelmében népi s általánosan emberi művészet.

Marx a »Néplapok« 1856-iki jubileumán rendkívül világosan kifejtette az emberi értelem és a művészet helyzete közötti kapcsolatot. »Léteznek tények, amelyek jellemzőek a XIX. századra s ezeket a tényeket egyetlen párt sem tagadhatja meg. Látjuk egyrészt az ipari és a tudományos erők olyan kivirágzását, amelyről még álmodni sem mert egyetlen megelőző történelmi korszak sem; másrészt jelentkeznek az összeomlás jelei is, amelyekben a római birodalom utolsó szakaszának szörnyűségei tükröződnek. A mi időnkben mintha minden dolog az ellentmon-

dásoktól lenne terhes. Azt látjuk, hogy a gépek, amelyek arra hivatottak, hogy megrövidítsék és termékenyítsék az emberi munkát, az éhség és a túlhajszolt munka felé visznek. A gazdaság erőinek fölszabadítása, a sors szörnyű iróniája folytán, a nélkülözés forrásává válik. A művészek sikerei — úgy tetszik — a jellem eltünése árán születtek meg. Az emberiség a természet urává válik, de az ember rabja lesz az embernek, vagy saját alávalóságainak rabjává válik. Még a tudomány tisztá fénye is csak a vak tudatlanság árnyai között derenghet. Fölfedezéseinknek úgylátszik az az eredménye, hogy az anyagi erők szellemi élettel telnek meg s az emberek lesüllyednek a mozdulatlan és otromba anyagi erők színvonaláig. Egyrészt a korszerű tudomány és nagyipar közötti ellentét, másrészt a zűrzavar, korunk termelő erői és társadalmi viszonyai közötti ellentmondás, ezek mind elvitathatatlan, megfogható, hatalmas tények... Mi tudjuk, hogy az új társadalmi erők megtudják valósítani a jólét nagy művét, ha új emberekkel rendelkeznek s ezek az új emberek — a munkások.»

A szocialista művészet fejlődése ilyenmódon az emberi egyéniség kifejlődésére támaszkodik.

»Az igazi és egyetemes emberi irodalom kiépítésének nagy földatát a történelem a Szovjet Szövetség íróira bízta — írta Maxim Gorkij. Ennek az irodalomnak képesnek kell lennie arra, hogy az egész világ proletáriátusát fölmozdítsa és forradalmi öntudatát növelje. A magas-színvonalú költészet és próza megteremtéséhez már van anyagunk — teljesen új anyag, amely a munkásság és a parasztság férfias, forradalmi alkotásában született és szakadatlanul születik.«

A SZOCIALISTA REALIZMUS — A MŰVÉSZETEK FEJLŐDÉSÉNEK ÚJ SZAKASZA

A szocialista realizmus módszere egy új magasabb színvonal felé viszi a művészetet. Mint ahogy az emberiség fejlődésének egyetlen szakasza sem egyedülálló jelenség a történelemben, hanem az emberiség egyetemes fejlődésének egy mozzanata, így a művészet is egyetlen fejlődési folyamat, melyben történelmi törvényszerűséggel bír minden olyan módszer, amelyet az élet fölszínre vetett. Az antik korszak mitológiai realizmusát a tőkés rend korának realizmusa és romantizmusa váltotta föl. Ez jelentős lépés volt előre, mert az antik világ naívsága helyett érett világszemléletet hoztak magukkal és az emberi élet fejlődését sokkal tömörebben fejezték ki. Ám a tőkés rendszer ellentmondásai, melyek akadályozták az ember egyenes fejlődését, a művészet fejlődése elé is akadályokat gördítettek. Az antik művészet, mint egész a maga naív életszemlélete mellett is ezért őrizte meg bűbájosságát mind a mai napig, s nem fődte be a mult árnyéka a kapitalista korszak sokkal érettebb művészvilágában sem. Az emberi alak az antik művészetben megőrizte a maga teljességét és harmónikuságát, míg a tőkés rend korában lealacsonyodott az emberi alak, s ez érezhető a művészetben is. A szocialista társadalom és így a szocialista művészet is visszaadja az embernek teljességét s nem veszi el tőle sem érettségét sem a józan értelmét. A szocialista realizmus módszere ebben az értelemben bizonyos fokig egyesíti az előző módszereket, fölszívja magába azt, ami az előbbieknél a legértékesebb s így a művészet fejlődésének új és magasabb fokává válik.

A módszer megismerésének jelentősége — amikor már megértettük annak lényegét — még abban rejlik, hogy lehetőséget nyújt számunkra

a művészet fejlődésében nem csupán az egyes korszakok tanulmányozására, hanem arra is, hogy az emberi művészet fejlődésének folyamatait mint teljes egészet állítsuk magunk elé, hogy egy tekintetre átfogjuk azt, s hogy megértsük a művészet minden egyes korszakát mint egy-egy meghatározott láncszemet a fejlődés folyamatában.

Ha összegezzük mindazt, amit fennebb mondottunk, akkor megállapíthatjuk, hogy a szocialista realizmus módszere azzal a művészi törekvéssel, körvonalalozható, amely *a szocialista viszonyok között a szocialista jellem megteremtésére törekszik*. Ez a módszer az élet realista és romantikus megközelítésének egységén alapul (ami az elemzés mélységét és a távlatok szélességét illeti). Főadatul állítja maga elé az ember szocialista nevelését, főjellemvonásai a művész népi és pártfőadatainak tudatosítása. Ezeknek a jellemvonásoknak lehetőségük is nyílik a megvalósulásra, mert a művész az életben a főlzabadt emberre támaszkodik, aki előtt nyitva az út a harmonikus fejlődésre és a kultúra megteremtésére, amely formájában nemzeti, tartalmában szocialista és jelentőségében egyetemesen emberi.

Úgy tűnhet, hogy a szocialista realizmusra vonatkozó meghatározásunk csupán az október-utáni szovjet irodalomra vonatkozik, amelynek módjában áll, hogy a maga környezetéből merítsen szocialista jellemeket és szocialista környezetet. Am a szocializmus nem egy meghatározott történelmi pillanatban lép elő mint jelenség, amely minden részletében és jellegzetességében egyszer s mindenkorra beigazolódott. »Szocializmusnak — mondotta Lenin — a dolgozók kizsákmányolása elleni tiltakozást és a harcot nevezzük, azt a harcot, amely a kizsákmányolás teljes megsemmisítésére törekszik.«

A történelmi berendezkedés következtében ez a harc minden alkalommal új formát ölt. Ezért a szocialista lényeg főnmált már Október előtt is, s főnmállottak a szocialista környezetek és, helvesebben a munkástömegek főlzabadtításának meghatározott történelmi formái.

Ezért Gorkij már a XIX. század végén főlismerte az emberben és életkörülményeiben azt az újat, amely a Lenin irányítása alatt meginduló népfőlzabadtító harcok idején behatolt a mindennapi életbe. Ez tette lehetővé, hogy Gorkij még Október előtt a szocialista realizmus megalapítójává váljék.

A módszer művészi megvalósításának mintaképe Gorkij nagy regénye: »Az anya«. Benne megtaláljuk azokat a jellemeket, amelyekben kifejezésre jut a szocialista társadalom megteremtéséért folyó harc. E jellemek alapelemei a szocialista ember jellemvonásai, aki minden erejét a nép és a haza javára szenteli. (Pávle, az anya).

Az alakok saját korukban élnek, valóságos történelmi környezetben, de ugyanakkor a fejlődés távlatában is. Az anya alakját abban az időben, amikor a regény megjelent, a bírálókat valótlannak és romantikusnak tartotta; közben ma, ha ilyesmit mondanak, mindenki csodálkozik azon: mert az anya a mi szemünkben izig-vérig valóságos alak, mert mi ismerjük ezer és százezer szovjet asszony útját a polgárháború éveiben, a szocialista újjáépítés napjaiban, a fasizmus elleni harc idején s ezek mind azt igazolják, hogy Gorkij milyen tökéletesen főlismerte a szocialista asszony jellemvonásait a kilencszázas évek elején és realista elemzése milyen mértékben ment át az emberi fejlődés távlatainak romantikus föltárásába.

Az »Anya« regénye azt a főladatot állította maga elé, hogy az emberbe beleneveli az élet szocialista vonatkozásait. Az élet fogalma,

amelyről a regény beszél, telítve van bolsevik pártiassággal, ezért megjelenésekor Lenin mélyen időszerű könyvnek nevezte, melyből a munkásság százezres tömege merít majd tanulságot a forradalmi mozgalomban való öntudatos munkára.

A SZOCIALISTA REALIZMUS SAJÁTOS SÁGAI

Mint minden módszer, így a szocialista realizmus is megköveteli, hogy a létrejött alkotásban minden alkalommal megvalósuljon a módszer lényege, természetesen a művész tehetsége, kultúrája, élettapasztalata és világszemlélete szerint. Ez a módszer lehetőséget nyújt a művésznak arra, hogy megalkossa művét és a műve sokkal magasabb művészi színvonalra jusson el, mint az előző módszerek idején. Ez semmi esetre sem jelenti azt, hogy az alkotó ezzel a módszerrel úgyszólván automatikusan megszerzi magának a magasabb művészi értéket. Gyengébb művet is alkothat, mint amilyent a mult művészei teremtettek a maguk lehetőségeinek s művészi irányelveinek fölhasználásával. És helytelen lenne az a megállapítás is, hogy korunk minden írója, aki a szocialista realizmus irányelveiből indul ki, e módszer útján hatalmasabb művet alkot, mint Tolsztoj Leó. Teremthet akkor, ha alkotó egyénisége egyenlő lesz Tolsztoj hatalmas tehetségével, egyéniségével, élettapasztalatával stb. Abban az esetben szemléletének és módszerének fölénye lehetővé teszi, hogy elkerülje mindazokat a hibákat, amelyeket Tolsztoj elkövetett, és lehetőséget nyújt arra is, hogy az életben föltalálja magát s azt mélyebben kifejezze. Ha mindez hiányzik, akkor műve a módszer fölénye ellenére is Tolsztoj alkotásai mögött marad úgy az irodalmi nyelv gazdagsága, mint a jellemek tökéletes ábrázolása tekintetében. De az a fontos, hogy a Tolsztojjal ma egy színvonalon levő művész erejét a szovjet irodalom által földolgozott módszernek köszönve, Tolsztojt ugyanúgy túlhaladhatja, mint ahogy a szocialista valóság megteremtette a lehetőséget, hogy a nép széles tömegeiből fölemelkedjenek azok a tehetségek, akik a multban nem tudtak sem kibontakozni, sem kifejlődni.

A szocialista realizmus főbb vonásai ugyancsak föllelhetők a művészi alkotás belső szerkezetében, az alakok kiválogatásában, a mondani-valóban és a mű nyelvezetében. Mint már említettük, a szovjetírók központi alakja — a kommunista alakja, mert benne valósággá válik a szocialista ember lényege.

Ezért az élményanyag olyan körülmények között ölt testet, amelyek jellemzőek a fennebb említett alaelemeket létrehozó környezetre. Középpontjában a társadalmi élet zajlik s történésein keresztül tökéletesen mutatkozik az ember irazi arca. Így az »Anya« regényében az édesanya belső fejlődését látjuk, a megriasztott, megfélemlített és megaláztatott asszonyt, akiből teljesértékű ember lesz: a népek fölszabadító küzdelmének harcosa.

Az anya alakjának kialakulását legfőbb mozzanataiban a forradalmi harcok eseményeivel kapcsolja össze a cselekmény. A regény bonvodalma Pavlenak a marxista körökbe való belépésével indul s az ő munkája ébresztj föl az étellel való elégedetlenségbe belefeledkezett édesanyát.

A cselekmény a körök munkájával együtt fejlődik, amely az anyát is mind jobban és jobban bevonja a forradalom földalatti munkájába s ez teremti meg jellemének új vonásait. A kulmináció, a pillanat, amikor az anya sorsa eldől, jelleme kettétörik s ez különválasztja a harccal rokonszenvező szemlélet az aktív harcostól, — akkor következik be, amikor a munkásság összecsap a tüntetőket szétűző katonasággal. Az

anya előreveti magát, hogy fölemelje a lehulló vörös zászlót s ezzel végkép a harcba lép. A mozgalmat és a jellemek fejlődését Gorkij így kapcsolta össze az önkényuralom ellen indított népi forradalom mozgalmával.

Nyelvezet tekintetében a szovjet irodalom legjellegzetesebb vonása — a demokratikus forma, az olyan nyelvre való törekvés, amely a tömegek számára érthető s megszüntetése a multban oly gyakori »két-nyelvűségnek«, amely az irodalomban meghonosította a köznyelvtől elszakadt külön formákat s ezzel a tömegek számára megközelíthetetlené tette az irodalmat.

THURZÓ LAJOS:

ÉNEK AZ ÚJ VASÚTRÓL

Hős hegyek ormán
alig hunytak ki még
csadás munkafények,
A fehér mezőkön,
ho! partizánok
sebes lába taposott nemrég
s daluk szállt magasan az égnek,
a hótól pihelve
kékklő csúcsokon
máris új tüzek égnek.
Tavaszos szelek havas felhőket fodroznak
s kergetnek sietve ...

Büszkén kígyózik ott már
erős talpiákon út,
ifjúság emelte, ifjú vasút.
Nagy munka szunnyad ott
fákban és szögekben,
Millió veríték árja zúg
feszülő kövekben ...
Nem bizony, nem k'csi,
amit ott ifjú kar emelt,
köves mezőkön át dalolva szelt!
Brcsko—Bancvicsi
már világba villog,
Késimult ezer bányász-tenyér,
tűzás utakon szén csillog,
testvér-kezekben fehér kenyér ...
Nagy szívű, ifjú dalos sereg
önt el tavaszra újra,
ha fák levelein napsugár pereg,
az ébredő hegyek langyos alját.
A kövekre, az útra
csákányok csillogó csapása
sújt megint
s zászlók vitorlás vászna int
majd a felhők felé,
az égre fel
csadás jeleket ...

A vászon majd hős tájat óv, takar
 s csúcsok mögül
 a nap ha kel,
 ifjú vágy hevül
 s lendül majd újra kar...
 Ott lesznek megint a tavalyi hősök
 s mellettük újakat szülnek a
 sziklák,
 Lángokká lobbannak hanyorgó
 szikrák.
 Drága ifjúság szíve dobban,
 Darcás kőbe vidáman vájnak
 szerszám-hegyek:
 Bátor akna robban
 s félve remegnek nagy hegyek...
 Ott lesznek megint,
 ha hegyek zengő válláról
 kő görög,
 a mi ifjak mellett
 vállalt harccal
 büszke népek fiaj pirosló arccal:
 bolgár, román, cseh, magyar ifjú,
 hős görög..

Titó nevével ajkán
 indul rohamra ifjú erő,
 Karcsú sínpár fut majd a talpán,
 erdőkben vad szelidül,
 s lágyul a durva kő.
 Áldott akarást itt nem tudja legyűrni
 semmi már,
 mert ifjú szivekre tüzes ég alatt
 puhaság nem szítál...
 Feszülő, nagy vágyak árja
 derengő jövőbe célokat mutat,
 hömpölyög.
 Az ifjúság, követ tör, épít utat,
 tettekész nálunk és
 örök..

Meglátjátok,
 mire sárga erdőkben őszi szél, ha fúj,
 megépül a vasút, az új.
 Tátongó szájjal kiáltják majd a
 részeg hegyek:
 »Ifjú erőt legyőzni nem,
 csak bámulni lehet...«
 Vonatok füstje majd vidáman száll
 felhőke: ölelve
 kék tenger felé,
 az ifjú sereg, ragyogva áll
 vezére, Titó elé,
 kit imád és tisztel,
 mint gyermek az apját:
 »Parancsod im: teljesítettük,

Leraktuk jobb jövőnk alapját!
 Tedd, jó apánk kezünkbe
 áldot: kezed.
 Egyenes bennünk a szándék,
 e vasút a legszebb ajándék,
 mit nyújthattunk jövőnkért a népnek
 s Neked...!»

HAZÁNK GAZDASÁGI HELYZETE

Irta: Steinfeld Sándor

Jugoszlávia ma a szocialista gazdaság szilárd alapjaira helyezett új társadalmi berendezkedésének kiépítése útján halad. Hogy ezt a feladatot minél helyesebben és minél célravezetőbben végrehajthassák, Jugoszlávia népei teremtő erejüket a Szovjet Szövetség, a szovjet népek harci tapasztalatait fölhasználva és az Októberi Forradalom vívmányaira támaszkodva fejlesztik ki. Ezen tapasztalatokat Jugoszlávia népei ma — ugyanúgy mint a multban — a fejlődés adott lehetőségei és sajátos körülményei szerint alkalmazzák.

Hat évvel ezelőtt Jugoszlávia a tőkés elnyomatás és kizsákmányolás országa volt. Népeinek börtöne. Ma a szabad Jugoszláviában a dolgozó nép a szocializmust építi. Hogy ezt a tényt felfoghassuk, hogy megérthessük az ország társadalmi és gazdasági berendezkedésében végbement forradalmi változásokat — meg kell ismerkednünk mindekelőtt a régi népellenes Jugoszlávia közgazdaságával a monarhista-hegemonista uralkodó körök gazdasági politikájával, a népfelszabadító harc gazdasági és politikai intézkedéseivel. Ezenkívül meg kell ismerkednünk a háború lezajlása utáni két év társadalmi és gazdasági fejlődésével.

Ezen események folyamata és következményei összhangban állnak a marxista-leninista tudománnyal és minden tekintetben megerősítik azt. Ugyanakkor azok sajátosságai azt is bizonyítják, hogy a marxizmus-leninizmus nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala. Jugoszlávia népeinek harca a maga sajátos körülményeivel a forradalmi tudományt új tapasztalatokkal gazdagítja.

A RÉGI JUGOSZLÁVIA

A régi Jugoszlávia közepesen fejlett tőkés ország volt, amely elkésve lépett a tőkés fejlődés útjára. A tőke organikus összetétele szempontjából a legnagyobb tarkaságot mutatta. Az egyik jellegzetessége a nem eléggé fejlett nehéz ipar és az, hogy az üzemek legnagyobb része csak a külföldről behozott félgyártmányok feldolgozására volt képes, ugyanakkor, amikor az ország bővelkedik minden nyersanyagban. Ennek a nyersanyagnak legnagyobb részét azonban külföldre szállították és onnan, mint készárú vagy félgyártmány került vissza az országba.

Mezőgazdaság szempontjából ugyanilyen tarka képet láthattunk. Az első imperialista világháború után végrehajtott agrárreform ellenére nagyszámú és terjedelmes tőkés nagybirtokok voltak. Mellettük kulák, középparaszt és törpebirtokok. Az ország termőföldjének 80 százaléka volt a birtokosok 25 százalékának kezében. Ebből kifolyólag a mezőgazdasági népesség nagy részét óriási földnélküli vagy a megélhetéshez elégtelen földdel rendelkező földmunkásság képezi.

A tőke eredetét tekintve főként külföldi, francia, angol, német és olasz. A hazai tőke a külföldivel szemben alárendelt helyet foglalt el.

A külföldi tőke akadályozta az ország iparának fejlődését és csakis a könnyű ipar fejlődött, míg az iparosítás alapját képező nehéz gépipar gyerekcipőben mozgott. A munkaeszközök nem voltak korszerűek. Ennek következtében a képzett szakmunkások száma is kevés volt.

Ez a kép nem különleges jugoszláviai kép. Ezt alapvonalaiban megtalálhatjuk az összes kis országokban, amelyek később léptek a tőkés fejlődés útjára és a fennálló világviszonyok mellett »természetszerűleg« egyik vagy másik vagy több nagytőkés csoport-állam befolyása alá kerülve csak látszólagosan voltak függetlenek. Valójában minden tekintetben félgymarmati helyzetet foglaltak el. Ami különleges a régi Jugoszlávia gazdasági és politikai helyzetében, hogy földrajzi fekvésénél fogva ütközőpontja lett a különféle imperialista érdekeknek. Ezek egymásközi ellentéte az uralkodó körök népellenes magatartása, gyökértelensége és a szűles demokratikus mozgalom lendületes küzdelme az elnyomók ellen az imperialista lánc leggyöngébb láncszemévé tette a régi Jugoszláviát.

Ennek a helyzetnek politikai eredményeként a régi Jugoszlávia 22 éves fennállása nem egyéb, mint az uralmon levő nagyszerb hegemonista érdekcsoport — élén a monarhiával — által kifejtett társadalmi és nemzeti elnyomatás története és a nép harcának története az elnyomatás ellen. A régi Jugoszláviában közmondásossá vált a dolgozó nép kíméletlen kiszípolozása, az államgépezet és az uralkodó tőkés csoportok korruptsága. Az uralkodó érdekcsoport minden időben hűségesszövetségese és képviselője volt a reakció központját jelentő erőknél és az elégedetlen dolgozó nép harca ellenében terrorral és külföldi segítséggel tartották hatalmukat. A külföldi segítségre való támaszkodás pedig gazdasági és politikai kiszolgáltatottságot hozott magával.

Kezdetben elsősorban a francia reakció volt a döntő befolyású az országban és részben az angol. Hitler uralomrajutásával a Müncheni megelőző müncheni politika szellemében Jugoszlávia fokozatosan német befolyás alá és a német és az olasz nagytőke érdekkörébe kerül. 1936 után Jugoszlávia külkereskedelme javarészt Német- és Olaszország felé irányul és a nagyüzemek-bankok jórésze német irányítás alá esett.

Ennek a politikának legkiemelkedőbb kifejezői voltak Sztójadinovics és Cvetkovics, mert az uralkodó érdekcsoportok csakis ily módon biztosíthatták az erőszakos uralmukat. — Ez egyúttal azt jelentette, hogy aki a régi Jugoszláviában uralkodó rendszer ellen felkel, az felkel egyúttal a reakciós külföldi nagytőke érdekei ellen is. Ez azt jelentette, hogy a harc Jugoszlávia nemzeti függetlenségéért és népeinek felszabadulásáért nem pusztán a jugoszláv népek és az uralkodó nagyszerb hegemonista körök egymásközi küzdelme, hanem a harc egy része csak a világ demokratikus népei harcának a fasiszmus ellen. Ez azt jelentette, hogy a Jugoszlávia nemzeti önállóságáért vívandó küzdelmet egyúttal a nemzetközi arénán is meg kell vívni. Ez azt jelentette, hogy ebben a harcban Jugoszlávia népei szemben találják magukat a külföldi reakcióval is, de azt is, hogy az egész világ demokratikus erői, elsősorban a Szovjet Szövetség, Jugoszlávia népei oldalán állanak. Végül ez azt jelentette, hogy a népfelszabadító harcot vezető politikai párt kell, hogy rendelkezék mindazon előfeltételekkel, amelyek képessé teszik ennek a harcnak sikeres vezetésére és diadalra juttatására. Ez a párt csak a Kommunista Párt lehetett.

Másik jellemvonása volt a régi Jugoszláviának a megoldatlan nemzeti kérdés a nemzeti elnyomatás, gyűlölet, türelmetlenség és kizsákmányolás. Azáltal, hogy a többnemzetiségű Jugoszláviában a nagyszerb hegemonista érdekcsoport uralkodott politikailag elnyomva, gazdaságilag kizsákmányolva a többi nemzeteket, élesen jelentkezett a nemzeti kérdés, amelyet a fennálló uralmi rendszer keretein belül már nem is lehetett megoldani. A rendszer alapja az elnyomatás volt. A nemzeti kérdés megoldása is szükségessé tette a rendszernek alapjaiban történő felszámolását.

A NÉPFELSZABADÍTÓ HARC

A négy éven át tartó kettős, fegyveres küzdelem a fasiszta megszállók és a hazai árulók ellen, már kezdettől fogva megmutatta csírájában azokat a változásokat, amelyeket a harc győzelmes befejezése eredményezni fog.

Termelés tekintetében a háború tartama alatt nem beszélhetünk befektetésekről, sem egy meghatározott irányvonalról, azon kívül, hogy a Népfelszabadító harc eredményeként sikerült nagy mértékben megakadályozni a termékek külföldre hurcolását ill. azt, hogy azok a megszállók célját szolgálják.

Az AVNOJ határozatában kimondta és a felszabadított területeken ezt még a harc folyamán végre is hajtotta: a megszállókkal együtt működők üzemeinek és birtokainak elkobzását. Ez a nagy jelentőségű intézkedés adta alapját a mai Jugoszlávia életében döntő szerepet játszó állami gazdasági szektornak.

Fölmérül a kérdés, mi vitte rá az érdekelt tulajdonosokat a megszállókkal való szoros együttműködésre, a népfelszabadító mozgalom és hadsereg elleni harc támogatására, vagy arra, hogy abban közvetlen szerepet játszanak? Mi volt az erő, amely ezt a csoportot a nép- és kazaárulás útjára vitte, amikor az egész nép — város és falu kétkezi és szellemi munkásai — a Kommunista Párt felhívására, fegyverrel a kezében harcolt a megszállók és hazai árulók ellen? Mi készítette ezt a csoportot erre a végzetes útra?

»A válasz erre a kérdésre világos. Teljesen egyértelmű a válasszal arra a kérdésre, hogy miért árulták el a népet a volt uralkodó körök. Azért lettek árulókká, mert határtalanul gyűlölték azon haladó erőket, amelyek a legnehezebb napokban kezükbe vették a nép sorsának irányítását. Ők nem a megszállók szép szeméért működtek azokkal együtt, hanem hogy fönntartsák az idegen imperialista érdekek kiszolgáltatásának intézményét, a kizsákmányolás általános intézményét, mert osztályérdekeik miatt szoros kapcsolatban voltak a fasiszmussal. És mindez azért, hogy hatalmon maradhassanak.« (Kirdics)

Jugoszlávia a sötét elnyomatás hazája volt. Az egyre jobban erősülő küzdelem, amelyet a demokrata néptömegek folytattak jogaikért, arra készítette az uralkodó érdekcsoportot, hogy uralmuk fenntartása érdekében külföldi segítséget vegyenek igénybe. Háború előtt ez a segítség gazdasági téren is megnyilvánult kölcsönök és hitelek formájában. Ennek az eredménye viszont a külföldi imperialistáktól való még nagyobb függőség volt. A népfölszabadító harcban, annak demokratikus vonalában az áruló elemek osztályérdekeik és kiváltságaik veszélyeztetését látták. Ennek következtében az elnemzetietlenedett uralkodó hegemonisták a válaszüton: a néppel a nemzeti szabadságért, függetlenségért, elvetve szűk osztályérdekeiket, vagy szűk osztályérde-

keik védelmében a megszállókkal, a népi és nemzeti szabadság, függetlenség ellen — az utóbbit választották.

» Az új Jugoszláviában az állami gazdasági szektor megalakulásánál — annak ellenére, hogy a tisztán jogi indokokhoz új népi jogrendszerünk ragaszkodott — osztályindokok is közreműködtek és pedig azért, mert a volt tulajdonosok vagyonságot a nép elárulása miatt veszítették el, árulóvá pedig reakciós osztályérdekük miatt lettek. A nép áruló vagyónának elkobzása abban a horvátországi háborúban, amelyben osztályérdekük miatt a kisajátítók is résztvettek a megszállók oldalán és ezáltal hadárulókká váltak a »kisajátítók kisajátításának« egyik különleges formája a legszélesebb hazafias alapon.« (Kjárics)

A nagytökéseket reakciós osztályérdekük vitte az ellenség táborába és tette őket néparulókká.

AZ ÚJ JUGOSZLÁVIA

1. Az államhatalom és a gazdaság jellegének viszonya

A népfelszabadító harc kezdetén a Kommunista Párt nemcsak arra hívta fel a népet, hogy az idegen megszállók ellen fegyvert ragadjon, hanem egyidőben a nép elé tárta egy szebb jövő kilátásait is. A harc folyamán mindent megtett arra, hogy ezen szebb és boldogabb élet előfeltételeit biztosítsa. A népfelszabadító harc összes politikai intézkedései azt a célt szolgálták, hogy ami volt soha többé vissza ne térhessen. A néptömegek megértették ezt és ez egyik kulosa a népfelszabadító harc győzelmének.

Valamely ország gazdasági életének kérdése nem választható el az illető állam politikai berendezkedésétől.

Az új Jugoszláviában a politikai és államhatalom elszakíthatatlanul a nép kezében van. Ez a tény összeférhetetlen az embernek ember által való kizsákmányolásán alapuló gazdasági rendszerrel. Ha alapjaiban érintetlenül meghagyták a tőkés gazdasági rendszert az előbb utóbb győzeledelmeskedne az annyi véraldozat árán kivívott népi államhatalom felett. Ezzel az igazsággal kezdettől fogva tisztában voltak a népfelszabadító harc vezetői, tisztában volt ezzel az egész nép. Szükségessé vált a népuralomnak megfelelő gazdasági berendezkedés kialakítása, megteremtése és kifejlesztése. Ez harcot jelentett, harcot az ország közgazdaságának összes nagytökés elemei ellen. Ez a harc még a háború idején kezdődött és szakadatlanul folyik.

2. Az új Jugoszlávia gazdasági keresztmetszete

Az új Jugoszlávia közgazdasága három részből áll.

1. az állami, szocialista szektorból,
2. a szövetkezeti szektorból és
3. a magán szektorból.

Mi a különbség ebben a tekintetben a régi és új Jugoszlávia között?

1. Mindenekelőtt tudnunk kell, hogy a népfelszabadító harc egyben társadalmi forradalmat is jelentett, amely forradalom eredménye éppen az, hogy az államhatalom a nép kezébe jutott. Ez azt jelenti, hogy az állami üzemek a nép érdekeit és javát szolgálják, ellentétben a régi Jugoszláviával, ahol a tőkés kizsákmányolás segítőitársai és megtestesítői voltak.

Milyen módon szolgálják az állami üzemek a nép érdekeit?

Mindenekelőtt, hogy felszámolják az üzemekben uralkodó tökésszellemet. Ez nem a tökések kisajátítását jelenti, hanem az árpolótikát, az elosztás rendszerét. Ezenkívül a szocializmus elvének, a teljesítmény utáni díjazás elvének megvalósítását. Ezt a célt szolgálják a különböző alapok és munkásvédelmi intézmények. Ezeken keresztül hazánk minden dolgozója közvetlenül érzi az új rendszer áldásait: a rögzített és a széles tömegek vásárlóerejéhez szabott árakat és az árúk egyre jobban jelentkező bőségét.

»Az új Jugoszláviában az államhatalom új jellege mellett az állami gazdasági szektor művésziül új jelenség országunk gazdasági-társadalmi felépítésében. Tekintet nélkül formáj fejlettségére szükségszerűen, mint az általános népi gazdagság szektora jelentkezik, mint olyan szektor, amely többé nem szerves alkotó része a régi gazdasági rendszernek, hanem az államhatalom jellegének, valamint keletkezési módjának sajátossága miatt is szükségszerűen állandó összeütközésben van a régi gazdasági rendszerrel, tehát a régi gazdasági-társadalmi felépítéssel is.«

»Az a tény, hogy az új Jugoszlávia állami közgazdasági szektora már jellegénél fogva is közgazdaságunk általános népi gazdasági szektora lett, csak azt jelentheti — és mást nem is jelenthet —, hogy ez a szektor lényegénél fogva közgazdaságunk társadalmi szektora. A tény, hogy gazdasági életünk állami szektora és a régi gazdasági rendszer között szükségszerűen állandó összeütközések keletkeznek, csak azt jelentheti — és mást nem is jelenthet — hogy ezen a téren kikerülhetetlen összeütközés áll elő gazdaságunk társadalmi szektora és a régi gazdasági-társadalmi szerkezet között.«

(Kidrics)

2. A szövetkezeti mozgalom a régi Jugoszláviában tökéss volt. Ez azt jelentette, hogy a szövetkezetek is hozzájárultak a kizsákmányolási rendszer fokozásához és erősítéséhez. Az új Jugoszláviában a szövetkezetek a népi állam teljes anyagi és erkölcsi támogatását élvezik.

A szövetkezeti szektor két alapvető részből áll. A termelő és fogyasztási szövetkezetekből, amelyek egymással szoros kapcsolatban állanak. A termelő szövetkezetek ipari és mezőgazdaságiak. A szövetkezeti szektor központi irányítás alatt áll, de beosztásában visszatükrözi az ország szövetségi berendezését. Ily módon ezen a téren is megnyilvánul a testvériség-egység keresztülvitele.

A szövetkezetek munkája fontos részévé vált az ujjiépítésnek és tervgazdálkodásnak. Ilyen módon a szövetkezetek tevékenysége elősegíti a kizsákmányolás megszüntetését, az új társadalom gazdasági felépítését.

3. A magán-gazdasági szektor főmállását és működését, a magántulajdont, a termelő eszközök magántulajdonát az alkotmány biztosítja. Ugyanakkor azonban az alkotmány kimondja a magánkézből levő üzemek államosításának lehetőségét is.

A magánszektor ma elsősorban a mezőgazdaságban, földművelésben és kisiparban van. A nagyiparban alárendelt szerepet játszik.

Hazánk vezető államférfiai tudják, hogy a magánszektor »óráról-óra — percről-percre tökéss viszonyokat termel« — és ezért megtesz minden intézkedést, ennek az irányzatnak megfékezésére és megbénítására. Itt ma elsősorban az állami felvásárló szervekre hárul a legnagyobb feladat. Ezek útján megakadályozzuk az üzérkedést. Másrészt biztosítjuk a közellátást. A szövetkezeti szektor kiépítése és kiszéles-

dése megfosztja majd az említett termelési ágakat tőkés jellegűtől és szellemüktől. Erre azonban, különösképpen a földmégmunkáló szövetkezeti mozgalom nagyobb lendületére csak az ország iparosodása után, illetőleg azzal párhuzamosan kerülhet sor.

Amíg a régi Jugoszláviában a magán szektor uralkodó jelleggel bírt, addig az új Jugoszláviában alkalmazkodik az állam által diktált gazdasági szellemhez, amelynek egyik jellemvonása, hogy gátat vet a magántőke által végzett mértéktelen kizsákmányolásnak és az adózási rendszerrel az üzemek haszonfeleslegét az újjáépítés szolgálatába állítja. *Ez nem jelenti azonban azt, hogy a tőkés-magántulajdon elemek belenőhetnek a szocializmusba, ami mindenekelőtt az osztályok és a kizsákmányolás megszüntetését jelenti.*

Ez a három tény és körülmény szabja meg az új Jugoszlávia gazdasági berendezésének alapját, míg a fejlődés irányát a demokratikus népuralmi állam diktálja. A három gazdasági szektornak ilyen fölépítése és beállítottága mutatja azokat a mélyen forradalmi változásokat, amelyek a megszállók és a hazai árulók ellen vívott küzdelem vívmányai.

A nép a politikai hatalom birtokába jutott és azon keresztül fejezte be honfoglalását — a gazdasági élete irányításának kézbe-vételét.

3. A forradalom és a gazdasági élet viszonya

A lényeges különbséget a tőkés-polgári és a népi-demokrata-proletár forradalom között Sztalin a következőképp határozta meg.

A tőkés termelés gazdasági formái még a hűbéri társadalom idején és annak ölében alakultak ki és indították meg a polgári forradalmat, amely szükségessé vált a termelés tovább fejlesztése érdekében. A forradalom tehát befejeződött a politikai hatalom meghódításával. Ezzel elmentében a népi demokrata forradalom a tőkés társadalomban semmiféle kiépített gazdasági alappal nem rendelkezik. A politikai forradalom a proletár népi-demokrata forradalomnak csak kezdete és a meghódított politikai hatalom a gazdaság kiépítésének legfontosabb eszközévé válik. Ez a forradalom azután mindaddig tart, amíg a nép tökéletesen urává nem lesz a társadalom egész életének és azt a szocialista társadalom kiépítésén keresztül tovább fejeleszti.

Ezeket a tényeket kell szemelőtt tartanunk, amikor az új Jugoszlávia forradalmáról és gazdasági helyzetéről beszélünk.

4. Az újjáépítés kezdete

A háború befejeztével az ország romokban hevert. Ilyen körülmények között elsősorban a közellátást kellett biztosítani.

Ugyanúgy, mint a népfölszabadító harc kezdetén fegyvertelenül kellett az ellenségtől fegyvert szerezni, most is az újjáépítés kezdetén mondhatni pusztá kézzel, a legkezdetlegesebb munkaeszközökkel kellett helyreállítani elsősorban a legszükségesebb közlekedést és megindítani, üzembe helyezni a bányákat, gyárakat, stb. A nép megérezte és megértette a parancsoló szükségét és a nélkülözésekre és nehézségekre nem tekintve, hősiiesen fogott hozzá a maga életének kiépítéséhez.

Azok vagyonának, akik az ellenséggel együttműködtek, már említett elkobzása mellett, amely elkobzás lényegében a kisa-iátítók kisa-iátításának hazafias alapon való megvalósítása volt, az első átfogó forradalmi gazdasági intézkedést az agrárreform jelentette. Ennek során földhöz jutottak a földnélküliek, meg-

szünt a mezőgazdasági munkások munkanélkülisége. Ez az intézkedés megerősítette a népuralom gazdasági alapját a falvakon és megszilárdította a város és falu dolgozóinak harcban kialakult szövetségét. A szövetkezeti mozgalom terjedése és fejlesztése az elkövetkezendő feladat, amelyet azonban nagy vonalakban csak akkor vihetünk keresztül, ha az ország ipara felépült és képes lesz a földművelést mezőgazdasági gépekkel ellátni.

Az újjáépítés jellegzetessége, hogy az minden tekintetben a dolgozó nép jólétét tartja szem előtt és az ország gazdasági függetlenségének biztosítását, amit úgy ér el, hogy kiúzi a közgazdaságból a tőkés szellemet, másrészt az állami-szocialista szektort erősíti és emeli.

5. Az államosítás

Az elmúlt két év folyamán bebizonyult az állami gazdasági szektor életképessége és gazdaság-alakító és irányító szerepe. Másrészt bebizonyosodott, hogy az állami szektor fejlődése a további haladás fontos előfeltételeit teremti meg. Ezt úgy éri el, hogy egyre szélesebb alapokra kerülő tervszerűségében emeli az ország gazdasági erejét és a dolgozó nép életszínvonalát. Ezzel gazdaságilag és politikailag erősebbé teszi az államhatalmat. Végül nyilvánvalóvá vált, hogy csak az állami és szövetkezeti szektor képes annak a versenyrendületnek kiváltására, amely ma hazánk gazdasági életét áthatja.

Gyökerében megváltozott a dolgozó tömegeknek a munkához való viszonya. Tökéletesen tudják és érzik, hogy az állam, az állami üzemek az ő tulajdonukat képezik és az ő hatalmukat erősítik.

Ezzel kapcsolatban megnyilvánult az is, hogy a magánkézben levő különösen a külföldi tőke tulajdonát képező nagyüzemek akadályozzák a további fejlődést.

Az államosításra más okból is szükség volt.

Már említettük a külföldi tőke nagy szerepét a régi Jugoszlávia gazdasági életében. Ez a tőke arra szorítkozott, hogy minél nagyobb hasznot sajtoljon ki az ország természeti kincseiből és emberanyagából. A külföldi tőke a belföldivel együtt akadályozta Jugoszlávia ipari fejlődését és arra kényszerített, hogy külföldön vásároljuk be mindazon gépeket, melyeknek nyersanyagát nálunk termelték.

Az ország emelkedésének, függetlenségének az ipari fellendülésnek alapját a nagyüzemek és a villamosítás képezi. Ezt akadályozta meg a régi Jugoszláviában a külföldi befolyás. Az adott alapokon a további előrehaladás lehetetlen volt. A nagyüzemek államosítása kényszerítő szükségsszerűséggé vált, hogy áttérhessünk a tervgazdálkodásra.

6. Az új Jugoszlávia ötéves terve

A J. Sz. N. K., mint népi demokratikus állam tervszerű termelést jelent. 1947-ben, miután ennek politikai és gazdasági előfeltételei megvalósultak, kezdi meg az új Jugoszlávia ipari felépítésének és villamosításának ötéves tervét.

Ez a terv mindenekelőtt magába öleli a meglévő üzemek munkáját és azok teljes kihasználását. Emellett az ország gazdasági függetlenségének szempontjából multhatatlanul szükséges üzemek létesítését látja előre. Mindennek alapja a villamosítás. A terv irányító jellegű és vele elkezdődik a szocializmus felépítése Jugoszláviában.

»Gazdasági tervünk lényege mindenekelőtt, hogy az elébe állított feladatok irányító hatásának. Amennyiben valamely tőkés államban szó is lehetne tervgazdálkodásról, az nem lehetne soha irányító jellegű, hanem mindig többé-kevésbé -- rendszerint

soha sem — pontos előirányzat (prognózis). A prognózisszerűségről a tervgazdálkodás irányító jellegére való ugrásszerű átmenet lényegileg összefüggésben van a közgazdaság társadalmi jellegével, azaz a gazdasági élet egyes döntőbb szektorainak társadalmi jellegével. Államunkban az irányító jellegű tervre való átmenet nem más, mint tudatos harc az olyan tervezésért, amely lényegében társadalmi, lényegében szocialista. Az irányító jellegű tervre való átmenet valójában harc a tőkés termelési rendszerből folyó gazdasági anarchia végleges megsemmisítéséért annak minden törvényszerű jelenségeivel, amilyenek a válások stb.»

»Ebben a harcban helyes politikával a dolgozó nép szilárd szövetsége mellett, szövetségzet mozgalmaink további virágzása és fejlődése mellett, a magánszektorban is állandó szövetségesre találunk a dolgozó parasztságnál, míg a magánszektor üzér elemeivel való harc kikerülhetetlenül kiélesedik és ezen az alapon következnek be a további változások közgazdaságunk jellegében.« (Kádrics)

7. A halmozás új jellege

Halmozásnak nevezzük a vállalatok jövedelmének a termelésbe való befektetését, amely segítségével — a termelési folyamat — az üzemek kiszélesednek és megerősödnek. A tőkés rendszerben a dolgozók által termelt többlet — az érték-többlet — profit formájában a tőkés tulajdonát képezi. Ily módon a tőkés termelés nemcsak a tulajdonosok gazdagodásának és jólétének forrása, nemcsak a dolgozók elszegényedésének és nyomorának oka, hanem egyuttal a kizsákmányolók hatalma állandó erősítésének és kiszélesedésének forrása is. Az egyes tőkés vagy tőkés csoportok haszon hajhászása kizárja a tervezés lehetőségét és ebben rejlik a tőkés termelés egyik alapvető jellegzetességének, a termelési anarchiának oka.

A halmozás, az állami üzemek jövedelme nem tőkés profit többé, hanem az egész nép jólété emelésének eszköze. Amíg a tőkés haszon csak a dolgozó nép rovására volt lehetséges, és az elnyomatás eszközeit erősítette, addig az állami üzemek jövedelme az újjáépítést szolgálja és erősíti a népuralmat. Itt jelentkezik a kölcsönhatás a politikai és gazdasági élet terén.

Az új Jugoszlávia gazdasági fölépítése a hatalomra jutásával indult meg. A politikai hatalommal a birtokában teremtette meg a nép a maga uralmának gazdasági alapjait: az állami gazdasági szektort, amely élén áll az ország közgazdaságának. Az újjáépítés a szocializmus irányában halad a tervgazdaság segítségével. Társadalmi tekintetben az azt jelenti, hogy az uralmától és annak gazdasági alapjaitól megfosztott nagytőkés elvesztették előbbi politikai súlyukat és befolyásukat. A nép uralma az eddigi elnyomott osztályokat az államhatalom birtokában levő dolgozókká teszi.

Mint mondtuk, az új Jugoszláviában az állami szektor jövedelme termelési többlete — nem a tőkés zsebébe folyik és a befektetések a termelés szocialista jellegét erősítik. Szilárdítják így a népi hatalmat és a termelés növelése folytán emelik a nép jólétét. Ez azonban az érdemnek csak egyik oldala.

Azáltal, hogy megváltoztottuk a népi állam vezető szerepét, kikapcsoltuk a tőkés érdekeltségeket, lehetővé vált a tervszerű gazdálkodás, az anarchia megszüntetése. És annyira, amennyire a tervszerűség áthatja az egész közgazdaságot, kapcsolódnak ki a tőkés gazdasági tör-

vények és az új viszonyoknak megfelelően új törvényszerűségek keletkeznek.

A népi állam pénzügyi rendszere az újjáépítés és az ötéves terv szorgalmába állítja az egész nemzetgazdaságot — még annak tőkés részeit is. Az utóbbit azáltal, hogy az adózási rendszerrel megszünteti a tőkeképződést magánkezekben és a tőkés profit tekintélyes részét vonja el állami célokra, azaz a szocialista termelés felépítésére, a dolgozó tömegek jólétének emelésére. Ez a régi Jugoszláviában elképzelhetetlen volt, de nem valósulhat meg egyetlen tőkés államban sem.

»Hazánk társadalmi szerkezetében a tőkés rendszer általános gazdasági és társadalmi törvényeinek hatása lényegileg korlátozott. Az állami szektor új törvényszerűséget hozott létre, amely egész közgazdaságunkra mértékadóvá válik. Az értéktörvény természetesen fennáll gazdaságunkban, de többé nem, mint a gazdasági élet megfélemlíthetetlen diktátora, mert az államnak a közgazdaságban elfoglalt parancsnoki pozíciój meg szabjuk irányát és hatását.«

Ennek a tervszerű termelés és építés a kulcsa. A befektetések tervszerűsége pedig a halmozás tervszerűségét jelenti.

»A tervszerű halmozás azt jelenti, hogy legalább is a közgazdaság meghatározott szakaszain úrrá lettünk az értéktörvény felett.« (Kidrics)

8. A népi tulajdon és a szövetségi rendszer

Az alkotmány kimondja, hogy az ország természeti kincsei, az államvagyon a nép tulajdonát képezi. A szövetségi berendezkedésnek megfelelően pedig az egyes üzemeket fontosságuk és nagyságuk szerint szövetségi, országos, tartományi, körzeti és helyi vonatkozásúvá osztották be. Ez a beosztás a szövetségi elv keresztülvitele gazdasági téren. Ez azt jelenti, hogy az egész nép tulajdonát képező vagyon központi utasításoknak megfelelően a helyi érdekek figyelembevételével igazgatiák. Ez azt jelenti, hogy a testvériség egysége elve gazdasági téren is tökéletesen megvalósult és a régi Jugoszlávia jellegzetességét, az elnyomott nemzetek gazdasági kizsákmányolását a gazdasági életben való egyenrangú — közös erőfeszítések és az eredmények közös élvezete váltja föl.

»Ennek oka közgazdaságunk jellegében van. A tőkés szövetségi államokban (föderációkban) a közgazdaság tőkés jellege szükségképpen állandó »gazdasági háborút« idéz elő, amely ugyancsak állandóan és kikerülhetetlenül az erősebb győzelemmel végződik, azaz az erősebb egyeduralmával a gyöngébbek felett, vagy a kellekén erősek kivalásával. A tőkés gazdasági alapra helyezett föderációkban lehetetlen tehát a szilárd államegység alapjára helyezett szövetségi fölépítés egysége. Ezt épp a gazdasági renászer gátolja.«

»Országunkban népeink testvérisége és egységének magastokú öntudata, a közös harc hagyományai, stb., stb. mellett a szilárd államegységre épített egységes szövetségi rendszernek az állami szektor társadalmi jellege a legbiztosabb alapja. ... Az állami szektor vagyonának társadalmi jellege a szó legkövetkezetesebb és legelvonatabb értelmében hazánk gazdasági egységének alapzata, amelyben a terv, a pénzügyi rendszer, stb. egysége nyugszik. E vagyon igazgatásának felosztása annak fontossága és a természeti feltételektől való függősége szerint... egyuttal államunk szövetségi berendezésének anyagi támasza.« (Kidrics)

9. Az állam szerepe

»A régi Jugoszlávia államgépezetének két jellegzetessége volt: először, hogy nem uralkodott a közgazdaságon, monáhatnánk, ellenkezőleg, a közgazdaság uralkodott az államhatalom felett, mert a kizsákmányoló osztályok tartották kezükben az államot. Másodszor, hogy az államgépezet a termelési folyamaton kívül és felette állt. Így nem is működött közre a termelési folyamatban, ellenkezőleg azon élőködött.« (Kidrics)

Az állam szerepe is megváltozott a gazdasági kérdésekkel szemben. Ma az állami költségvetés és a népbizottságok költségvetései felölelik az összes hatáskörükbe tartozó üzemek munkáját, tehát úgyszólván az ország egész gazdasági életét. A népállam a gazdasági élet vezetőjévé és irányítójává válik. Olyan szerv, amelyen keresztül a nép erősíti és építi a gazdasági életben kivívott helyzetét.

»Igy tehát egészében olyan helyzet áll elő, hogy jelenlegi államgépezetünk, mint a széles dolgozó tömegek, — a volt elnyomott és kizsákmányolt tömegek — eszköze egyáltalán olyan eszközzé válik, amelynek segítségével a dolgozó tömegek irányítják gazdasági életüket. (Kidrics)

10. Új osztályviszonyok

Tudjuk, hogy az új Jugoszlávia népi állam, amely a város és falu dolgozóinak, a népi értelmiségnek és dolgozó polgároknak hazája. Ez a berendezés az említett társadalmi csoportok és osztályok szoros szövetségén alapul. Az új gazdasági és politikai berendezés segíti a dolgozó polgárokat, iparosokat stb. is. Óvja azok jogait és védi őket a tőkés kizsákmányolással szemben. Így lesznek a dolgozó polgárok szövetségesei, hívei és harcosai a népuralomnak, amely emberi és nyugodt életlehetőségeket biztosít számukra.

»A tőkés gazdasági-társadalmi berendezkedés fejlődésének útja a kis és közép birtokos-tulajdonosok elszegényedésére és megsemmisítésére vezet. A nagy kizsákmányolók és kisajátítók megsemmisítik a kisembereket. Eszerint már a régi gazdasági-társadalmi rendszerben is meg voltak alapjai a legszélesebb dolgozó tömegek szövetségének, a munkásosztály, parasztság, iparosok stb. szövetségének az uzsorások, élbsdi bankok, az összes nagy kizsákmányolók és népellenes törekvéseik elleni harcban.«

»Jelenlegi gazdasági-társadalmi rendszerünkben ez a szövetség csak megszilárdulhat. A társadalmi és gazdasági szektor erősödése egyuttal a kis és középparasztnak és iparosok védelmét is jelenti a kizsákmányolással szemben. Maj rendszerünk ezen néprétegek elszegényedése és megsemmisítése ellen irányul. Az állami és szövetkezeti szektor erősödése az egész dolgozó nép jólétének emelkedését, a legszélesebb néptömegek, elsősorban a paraszttömegek jólétét kell hogy jelentse és csakis azt jelenti.

»Amikor tehát a magángazdasági szektorról van szó, élesen meg kell különböztetni a dolgozó és nem kizsákmányoló tulajdonosokat a magánszektor kizsákmányoló és üzér részétől.« (Kidrics)

Ellenségei voltak és maradnak hazánknak és népi felvirágzásunknak az idegen munka kizsákmányolásából henyélő élősdiak, a mindenemű üzérek, akiket megfosztottunk létezésük gazdasági alapjától. A politikai reakció az ő soraikból került ki és belőlük táplálkozik.

11. Kire támaszkodik az új Jugoszlávia

Saját erején, népeinek, dolgozóinak hősi lendületén kívül, kire támaszkodik az új Jugoszlávia hatalmas céljainak elérésében?

Mindenekelőtt a Szovjet Szövetségre, amelynek fennállása tette lehetővé magát a népfelszabadító harcot és amelynek óriási gazdasági ereje országunk újjáépítésének és gazdasági felemelkedésének legnagyobb segítsége. Ezenkívül a fasizmus ellen vívott felszabadító háború folyamán és utána keletkezett népi államokkal való szoros gazdasági együttműködésre. Végül, de nem utolsó sorban, a békés gazdasági együttműködésre az összes többi államokkal, demokráciákkal és mozgalmakkal, amelyek hajlandók velünk együttműködni a háború által feldúlt világ újjáépítésén és a tartós, demokratikus béke megteremtésén.

12. A gazdasági újjáépítés legfontosabb jellemvonásai

Befejezésül megállapíthatjuk, hogy a népi forradalom eredményeként a nép a politikai hatalom segítségével kezébe vette gazdasági életének irányítását és annak föltétlen urává vált. A népi állam vezetése alatt a termelő eszközök tervszerű fejlesztése a szocializmus kezdetét jelenti. Fennáll még a harc egyrészt az állami, szövetkezeti szektorok és másrészt a magánszektor fejlődési iránya között. Azonban nem kétséges, hogy ebben a harcban ki győzedelmeskedik.

A győzelmet, hazánk ipari függetlenségének kivívását és az embernek ember által való kizsákmányolása megszüntetését, az új társadalom felépítését:

1. a népuralom;
2. az állami nagyüzemek, a közgazdasági társadalmi szektora és
3. az állami gazdasági terv biztosítják.

Ezeknek segítségével győzünk abban a harcban, amelyet a reakció ellen vívunk gazdasági életünk újjáépítéséért.

Ha az új Jugoszlávia gazdasági rendszerét összehasonlítjuk a többi országok közgazdaságának fölépítésével — mindenekelőtt megállapíthatjuk, hogy a Szovjet Szövetség után Jugoszlávia a leghaladóbb ország. Ez a tény annak a kitartó harcnak az eredménye, amelyet népeink vívtak a népfelszabadító háború folyamán. Eredménye ez a harc ketősségének, amely népfelszabadító háború legkiemelkedőbb és legjellegzetesebb sajátossága. Eredménye ez végül kormányunk — Titó marsall körültekintő és példaadó irányításának és szervezésének.

Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy hazánk gazdasági berendezése megfelel a politikai-társadalmi berendezés fejlődési fokának, megfelel demokráciánk fejlettségének és azon út sajátosságainak, amely Jugoszlávia népeinek forradalmát jellemzi. Ez az út a kizsákmányolás megszüntetésének, a szocializmus kiépítésének sajátos és különleges útja.

Az új állami és annak következtében gazdasági berendezkedés egyik legkiemelkedőbb eredménye a dolgozó tömegeknek a munkához való új viszonya. A Szovjet Szövetségen kívül a világnak egyetlen más országában nincs és nem is lehetséges a munkának az az odaadó szeretete és lebirhatatlan lendülete, amely Jugoszláviában fennáll. Ez az említett alapvető politikai és gazdasági változások mellett biztos alapja és szilárd eszköze a kormányunk — Titó marsall által hazánk dolgozó népei elé állított célok megvalósításának, amely célokat a nép magáévá tette és azok megvalósításán törhetetlenül fáradozik és küzd a végső győzelemig.

VÖRÖS CSÍKOK A FOLYÓN

Részlet Lukács Gyula »A sárgaháztól a Vörös csillagig« c. történelmi riportregényéből.

A munkanélkülieket felszippantották a hadiüzemek és az ezredek. A vállalatok kezdtek belátni, hogy a munkáshiány egészen komoly kérdés. A fegyház igyekezett e kérdésben kiszolgálni a vállalatokat. Egy ízben valami szállítókivállalat fordult az igazgatósághoz és munkaerőt kért szénkirakodáshoz.

Soha politikai fogoly addig el nem hagyhatta a ház területét. A politikai elítéltek ugyanis csak megőrzés végett voltak ideiglenesen Váccon. A váci fegyintézet tulajdonképpen az Igazságügyminiszter hatáskörébe tartozott, viszont a politikai foglyok felett, talán csak egyedül Magyarországon, a hadügyminiszter honvédbíróságai ítéleztek, s így a politikai elítélteknek tulajdonképpen katonai börtönökben kellett volna ülniük. Tekintettel arra, hogy a katonai büntetőintézetek megteltek, szétosztották az elítélteket az igazságügyminisztérium hatáskörében levő telepeken. Az igazgató nem szívesen vállalta a felelősséget a hadügyminisztériummal szemben az esetleges szökésekért, ezért a politikai elítéltek felett sokkal komolyabb felügyeletet gyakorolt, mint a bűnözők felett. Politikai foglyok soha sem mehetek házonkívül munkára.

A szükség azonban törvényt bont és egy este értesültünk, hogy 40 politikai elítélt kimegy és kirak egy hajórakomány szemet a Dunán. A vállalat ad majd a munkásoknak egy kis kenyérkiegészítőt és ebédre hurkát. Hogy az igazgatóság mit kap, arról nem tudtunk semmit.

Így történt azután, hogy egy reggelen kivonult egy brigád szemet lapátolni, hogy este szénportól feketén jöjjön vissza a házba, a beszívott szabad levegőtől mámorosan. A munka napokig tartott és hetekig tartott utána a mese. Pedig a szabad levegő mindennap csak addig tartott, míg serényen működött a lapát, s alig hiszem, hogy egy is akadt volna közöttünk, aki úgy vélte volna, hogy az életben a szénlapátolás és talicskázás a legpompásabb szórakozás.

A szénlapátolás egyik kis munkása volt Gájin, a tiszamenti szerb fiú. Nem az ő bűne, hogy a magyar nyelvet falujában senki sem beszélte, s így ő sem tanulhatott meg magyarul. A fegyőrök, kik úgy vélték, hogy nem is ember, aki a magyar nyelvet nem beszéli, nagyon sokszor hordták le e fogyatékoságáért és csetniknek, vadrácnak szólították.

Gájint Bácska szülte, a lapátnyel nem volt neki idegén, s mint a többi bácskai törpebirtokos fia, ő sem foglalkozott soha társadalmi problémákkal. Gyermekkorát áthancúrozta a Tisza szíkes partján, ahogy emberré cseperedett, megfogta azt a kapanyelet, mely apja kezéből kiesett és robotolt nyakló nélkül, anélkül: hogy a forradalom gondolata valaha is beépült volna a szívébe. 1941-ben azonban megbuggyant Gájin paraszt vére. A Tisza fényes hátán véres csíkok húzódtak végig, s a haragos víz ki-kidobott partiára egy-egy megcsonkított, vagy szétlőttfejjű hullát, ruhájuk, bocskoruk épen olyan volt, amilyent Gájin viselt, s ha leszállt Bácskára a barna éjjel, Gájin nem mert otthonmaradni, mert kakastollas kísértetek járták a falut. Ahová ezek a kísértetek bekopogtattak, olyan ajtófeltörő módon ott megszünt az éjszakai nyugalom, akik pedig elhurcoltak csendes otthonából, azt másnap a Tisza más falunál vetette ki magából, szétpüfölt fejjel, hogy egy másik Gájin szívét buggyantsa meg néma rémregényével.

Azelőtt is hallotta Gájin, hogy a csendőrségen ronccsá verik a politizáló munkásokat. Haragudott is azokra, akik nem fértek a bőrükbe. **Minek keresik maguknak a bajt, ha nem muszáj! Dolgozzanak serényen és fogják be a szájukat!** A pápa nem győzte mondani a munkásoknak, hogy óvakodjanak a kommunistáktól. Miért nem hallgattak tehát a pápa tanácsaira? Gájin nem gyűlölte a kommunistákat, de viszont különösebben nem is szerette őket. Az ő faluja a kommunistákat csak hírből ismerte és őszintén szólva nem is igen törődött vele, püfölik-e őket a csendőrségen vagy sem. Ha pedig püfölik, az az ő bajuk. Hát talán azért vannak a csendőrök, hogy verjék a kommunistákat!

Az új, kakastollas csendőrök valószínűleg csak annyit tudtak a kommunistákról, mint Gájin maga is. Ezek kommunistának neveztek mindenkit, ki a magyart nem beszélte, s Gájin egy napon észrevette, hogy ő tulajdonképen egy ízig-vérik kommunista faluban cseperedett fel. Így mondták a csendőrök, az új jegyző is, s Gájin kétségbeesett, mikor hallotta, hogy a szomszéd falu papját keresztülyukasztott fejjel, összetört bordákkal találták egy reggel a templom előtt, mert ahogy mondták, az is kommunista volt. Gájinnak bele kellett élnie magát abba, hogy ő is kommunista, s valahogy úgy kezdte képzelni, hogy kétféle ember van: fasiszta és kommunista. A magyarokat a fasisztákhoz sorozta Gájin, a szerbeket a kommunistákhoz. Mikor bátyját elvitte a Tisza, elkeseredésében felhorkant:

— »Jó, ha azt akarjátok, hogy kommunista legyek, leszek kommunista«.

A határban tűz festette vörösre az eget. A bácskai búza nem akart német kenyérgyárakba vándorolni.

Jugoszlávia politikai pártjai, melyek évtizedeken keresztül csalták a tömegeket, siettek a megszállókat meggyőzni, hogy ők igen tisztességes pártok voltak, s ha a megszállók úgy vélik jónak, úgy ők egyszerűen feloszlanak. Nem kell politikai harc, majd gondoskodik mindenről Hitler, Mussolini és Horthy, ők engedeimes szolgák lesznek, parancsoljanak csak az urak. És a Gájinok paraszti esze látta e gyáva páfördulást. A gájinok undorral köpték ki a szájukban összegyülemlt keserű indulatokat.

De mást is láttak. Látták, hogy azok a kommunisták, akik nem pusztultak bele a csendőrség botozásába, akiket nem evett meg börtönpenésze, a falvakat járták és arról beszélnek, hogy megíött a pillanat. Ezek a kommunisták halált hirdettek a megszállókra és egy új Jugoszláviáról beszéltek, olyan Jugoszláviáról, amelyben a nép maga fog uralkodni, olyanról, melyben nem lesz joga zabálni annak, aki nem dolgozik.

Gájin megtalálta a helyét a frontban. Mikor a hadbírók feltették neki a kérdést, kommunistának vallja-e magát, karakánul vágta a szemükbe: — »Igen«.

Azokban a napokban sokan voltak az ilyen Gájinok.

A fegyházban Gájin csodálatos jelenséget tapasztalt. Észrevette, hogy nemcsak szerb kommunisták vannak, hanem magyarok is. Csodálta, hogy ezek nem hívták őt vadrácnak, hanem igyekeztek kedvesek lenni hozzá, sőt néha egész súlyos fegyelmi büntetésnek tették ki magukat, hogy segíthessenek rajta.

És Gájin, »a vadrác« észrevette, hogy nem nyelvre épülnek a frontok, hanem közös érdekekre, közös könnyekre, közös nyomorúságra.

Ha a fegyőrök azt mondták »te koszos vadrác«, mosolygott és kezet nyujtott valamelyik magyar fegyvertársának. Megosztotta megalázta-

tását egy magyarral. Nem mesterkéltésből, hanem őszinte tiszta szívből. Szenet lapátolva a hajón, csodálatos indulatok lepték meg. Szeme előtt közömbösen kékllett a Duna, a Duna, mely pár kilométer után felveszi a Tiszát, a Tiszát, mely felvette az ő fél faluját, az apját, aki sohasem politizált, néniét, ki egy éjszakára szállást adott a partizánoknak, a leányt, akinek olyan sajátosságosan barna szemei voltak és akit ő feleségül akart venni. Úgy tünt fel neki, hogy most a Dunán úsznak véres csikok és zavaros vízen csonka hullák siklanak.

Szemei megnevésedtek és otthon érezte magát, otthon, ahol most borzalom az úr, otthon, ahol patakokban folynak a könnyek. Szinte hallotta faluja kétségbeesett rimánkodását.

Kis zöld lélekvesztő indult el a tulsó partról, gyakorlatlan evezős hajította, a víz sodra elkapta és csakhamar a folyam közepére sodorta, ahol nehezen küzdött a hullámokkal.

Gájin képzelődött és a nagy folyam, mintha ezt észre is vette volna. Mintha vissza akarta volna adni ennek a kis parasztfiúnak faluját, szülőföldjét abban az alakban, ahogy az azt felizgatott képzetében megrajzolta. — És megjátszotta torz játékát, hogy ne csak lásson, halljon is a képzelődő. Gonoszakarató hullám vetette magát a kis zöld ladikocská alá és a következő percben végigsírta a vízen egy rimánkodó gyermekhang:

»Segítség, segítség!«.

Lehetséges, hogy képzelődne?

A Duna közepén elmerül a felborult csónak és ott, ahova október derekán beúszni az örültséggel jelent egyet, élethalálharcot vív egy lány az akaratos folyóval, Fegyvere a hangja. Gájin ismeri ezt a kétségbeesett hangot: sokszor hallott a Tiszáról ilyesmit 1941 nyarán. Akkor szerbül esdett segítségért a hang, talán a nővére hangja. Már megtanulta, hogy nem a nyelve teszi azt és megszerette a jóindulatú magyarokat. Jó úszó volt, hiszen a Tiszán nevelkedett. A korláthoz ugrott. A fegyőr lekapta válláról fegyverét, de ő nem gondolt a golyóra. Merész ívben ugrik a Dunába. Fegyveruhája megtelik vízzel és húzza a mélybe, de ő úszik az ismeretlen lány életéért. A fegyőrnek leesik az álla. A szerb közeledik a magyarhoz, hogy megmentse. A Duna ragaszkodik a lányhoz: az már feladja a harcot. Gájin nem! Úgyesen karolja fel a fuldoklót és úszik vele a vízfolyással, majd messze-messze a hajótól kihozza a partra. A lány magánkívül van. Gájin leteszi a partra, lefonja a lány karját a nyakáról, magyar kart a szerb nyakról. Jönnek a fegyőrök és Gájint elvezetik. A lány miután az új segítők »megmentik«, nem tud köszönetet mondani életéért a fegyencnek, talán ma sem tudja ki hozta ki a hullámsírból.

Mi azonban tudtuk, s nemcsak mi, hanem az egész fegyház. Csak Vác polgársága nem vehetett róla tudomást. Magyarország népének csak egyet volt szabad tudnia a szerbekről; azt, hogy azok hallani sem akarnak az »új Európa« kulturájáról. A szerbek ezt nem is tagadják. Az a kultúra, mely 1941 derekán Bácskára szakadt, nem kellett a szerbeknek.

Úgy mondták a fegyőrök, hogy Gájin áldozatkészségéért majd megfelelő elismerést kap. Akik ismerték a magyar kormányzati rendszert, csak mosolyogtak azon, mit kap majd Gájin.

Ő persze nem is várt elismerést. Sokat tanult a fegyházban és tudta, hogy nevetséges az az áldozat, amelyet elismerésért hoznak. Az igazi harcos azért áldoz, hogy készségével a mögötte állóknak jó példát adjon, azért áldoz, hogy az emberek kövessék.

BESZÁMOLÓ A BEOGRÁDI ÍRÓKONGRESSZUSON

Írta: Zogovics Radován

(III. rész)

Az irodalom mondja el népünknek, mi mindent végzett, hogy művének, mint történelmi egésznek, mint gyökeres átfajlásnak s az abból nyúló távlatok kimeríthetetlen erőinek és lehetőségeinek tudatára ébredjen, hogy — tudva mit végzett — tudatában legyen annak is, mi mindent tud elvégezni és mi mindent kell elvégeznie. Mindezt megmondani a népnek egyszerű és szemléltető szavakkal — ez az irodalom igazi feladata, célja és tartalma. Olyan feladat és eszme, amelyet már Nyegos meghatározott. A feladatnak ilyen felfogása és az irodalomnak ilyen értelmezése már alapjában a fontos elméleti és a gyakorlattal kapcsolatos elméleti kérdések megoldása az irodalomban: az irodalmi képviselődésének a realizmus, az irodalmi hős kérdése, az úgynevezett távolságok megjelenése a célzatos és tiszta irodalom problémái, stb.

Ha a mai irodalom Nyegos, Presern, Markovics Szvetozár, Zmaj, Jaksics, Mazsuranics és Cankár folytatása és továbbfejlesztése kell hogy legyen a felfogásban és alkotásban: akkor feladatai világosak és világosan meghatározott az útja is.

Korszerű irodalmunk mindenekelőtt olyan feladatok előtt áll, hogy jelen történelmünk nehéz és dicső fejezeteit, társadalmunkat, a mai embert művészi eszközökkel széles alapokon és elveken kifejezje. Ez gyakorlatilag azt jelenti, az író azon feladat előtt áll, hogy lemérje az ötévi népfelszabadító harcok, az ujjaépítés és kiépítés esztendeinek, az ember megújulásának vagy a másik oldalon eltévelyedéseinek nagy, döntő eseményeit visszamelőleg napjainkig vagy előre, a jövő felé. Azok számára, akik gyakorlatban ténylegesen átélték mindezeket az eseményeket és tényeket ez azt jelenti, hogy meg kell óvniuk a nyersanyagot a feledéstől, rendezniük kell s felderíteniük kiemelve belőle azt, ami döntő és jellegzetes s megszabadítva magukat a lényegtelen és jelentéktelen dolgok terheitől. A többiek számára ez azt jelenti, hogy figyelmesen ki kell vizsgálniuk az anyagot, részletesen és rendszeresen tanulmányozniuk történelmi alapon, legújabb történelmünk alkotói nyomán, akik ma még élnek vagy csupán tetteik nyomán élnek a népi legendákban — ugyanakkor szintén elválasztva a fontosat a lényegtelenről és a döntő fontosságút és jellegzetest követve a megjelenés és kifejlődés értelmében mindannál, ami új, ami ennek a keletkezésnek a konkrét formáit és fejlődését jelölj meg és ami a letűnő megszűnésének konkrét formáját mutatja. Olvassák egybe a történelmit és a nemzetileg fontosat, jellegzetesét, újat, hősit eleven konkrét művészi képekbe és osztályszerűen, csoportosan, hivatásszerűen ezernyi emberből személyenként formálják ki azt az összetett alakot, aki az új eleven embert, a hőst, vagy senkiházit jelenti. Így adják például parasztságunk harci eltökéltségét a háborúban, s ez annál erősebb lesz, minél kevesebb féltékenységgel van birtokán. Magyarazzák meg, hogyan támadnak a hősök és tegyék semmivé azok halálát, akiket a halál lekaszált. Másrészt pedig az összetétel ugyanilyen törvényei alapján adjanak képet a bitorlóról, mutassák meg az áruló reakciós alakját és az árulót, akit a reakciók félrevezettek. Mutassák meg azokat, akik a háborúban elkövetett bűntetteik miatt vagy azért, mert az idegeneket szolgálták, külföldre me-

nekültek bűnös lelkiismeretükkel és más idegen szolgálatba álltak. Vagy ugyanezeket itthon, amint koffereken ülnek, menekülteknek számítanak saját hazájukban, várva »a beavatkozást«, azokból a hírekből táplálkozva, amelyeket reggel agyalnak ki és amelyekben estére maguk is hisznek és abból véve, hogy eladják magukat és értékesítik törvényellenesen szerzett vagyონukat. A gyökerüket vesztett hisztérikus, bukásra ítélt, de visszataszító, tragikomikus, sőt nevetséges embereket mind meg kell mutatni, mert így néznek ki azok, akiket a történelem elítélt és akik nem ismerik el a történelem ítélszékét és nem értik meg saját szavukat, amelyen a történelem szól hozzájuk. Hogy meg ne értsék őket, hogy meg ne hallják szavukat, valamilyen dadogó nemzetközi nyelven, a kutyák nyelvén kezdenek beszélni.

Mindez megköveteli, hogy irodalmunk kiterjen népünk közeli és távoli multjára és megvilágítsa azt a népfelszabadító harcok, az újjáépítés igazságán és tapasztalatain keresztül; azokon a tudományos igazságokon keresztül, amelyek a népfelszabadító harcokban és az ország újjászületésében irányadóak voltak és maradtak minden tevékenységben. Irodalmunk például nem mutatta be a régi Jugoszlávia osztályainak harcát, a nemzeti elnyomást és így tovább. Ennél azonban nem lehet megérteni mindazt, ami azután következett, sem azt, ami egészen új Jugoszlávia igazi új tartalma. Irodalmunk ugyanígy nem adott még szerepet a népeink szerepének és törekvéseinek a parasztlázadásokban. az első szerb felkelésben, a későbbi harcokban és így tovább. Másrészt az irodalomnak elébe kell vágnia a mai kornak, élen kell haladnia a nép előtt, be kell pillantania a jövőbe, megmutatva a népek a fejlődés útját. Enélkül az író nem nevelheti a népet munkára és hőstettekre, nem vehet részt megtermékenyítően a haza és az ember megújításában.

Nevelni a népet, az ifjúságot, az író számára ez azt jelenti, felfegyverezni őt eszmei fegyverrel, kifejleszteni izlését, magasabb színvonalra emelni igényeit, új megismerésekkel új írói mintaképekkel gazdagítani, megmutatva az embereknek, milyenek kell lenniök és milyeneknek nem szabad lenniök. Mindez természetesen megköveteli minden irodalmi eszköz alkalmazását és kifejlesztését, minden irodalomágazatot, stílust, jelleget. Ez viszont még pontosabban megvilágítja és kézzel foghatóvá teszi a kultúrskiűkségletet és országunk szükségleteit, illetve a legsürgősebb feladatokat, különösen számunkra, irodalmi munkások számára, akik ez ország polgárai vagyunk, amely ország — ahogyan Makszim Gorkij mondaná — »azt a nehéz és gyönyörű feladatot vállalta, hogy megsemmisíti gyermekkortól kezdve az ember bármiféle megnyomorításának körülményeit, hogy harcol az ember igazi szabadságáért, amely csak akkor lesz valóban lehetséges, amikor eltűnnek az őrjység, kapzsiság, ellenségeskedés okai.«

Országunk egyik sürgős szükséglete, illetve irodalmunk szükséglete írónk elindítása és nevelése a szívós önnevelésben, a fáradhatatlan irodalmi munkában. Szükség van az irodalom fellendülésére magasságban és szélességben is. Nagyon sok írónk az utóbbi időben izlése és igényei szerint, amelyeket önmagukkal szemben támasztottak, idősebbekké váltak, mint amilyeneknek alkotói minőségükben lenniök kellene és mint az nálunk általában megengedhető. Az irodalmi termelést azonban mindenképpen fokozni kell. Az irodalmi termelőképeség fokozása és a termelés növelése a tömegakarát kifejezésrejuttatása az irodalomban egyben pedig a nyersanyag megteremtése, amely nélkül nem jelentkezhet magas minőségű irodalmi alkotás, ahogyan a nagy népi vagy művészi épszok a multban ném jelentkezhettek volna a népművészet nyers-

anyaga nélkül. Ebből már következik a szükségesség, hogy fokozott figyelmet szenteljenek a korszerű népművészet összegyűjtésére, amely a népfelzabardító harcokban és azok után alakult ki.

Országunknak, illetve irodalmunknak elengedhetetlenül szüksége van a XIX. századbeli harcok és realista irodalmi hagyományaink felújítására és kifejlesztésére. Szükség van a költő nevelésére Heine vagy Nekraszov, Majakovszki és Zmaj hagyományain, akik lépést tartottak az élettel, vitába szálltak vele, bíralták, kiemelték azt, ami haladó és emberi abban. Az író aki harcol a korról, tudatosan megtéremti benne a megkülönböztetéseket és lépést tart az élettel, elébe vág és megvilágítja a jövő egyes állomásait — ilyen íróra szüksége van az országnak és az irodalomnak, különösen egy ilyen korban, amely telve van fordulópontot jelentő eseményekkel, drámaisággal, emberi alkotással, olyanal, amely egy éjszaka alatt átforgálja a világot.

Országunknak és irodalmunknak szüksége van az aktív tevékenység felélénkítésére, minden irodalmi műfaj fejlesztésére és élénkítésére, valamint az egyes műfajok fejlesztésére azokkal a jelenségekkel kapcsolatban, amelyek leginkább megfelelnek az egyes ágazatok építőmunkájának és összefüggésben állnak a társadalmi és irodalmi viszonyokkal, amelyekben tevékenységük elengedhetetlen és megtermékenyítő hatású. Ma, például, nálunk sürgősen szükséges a színjátszásnak és bírálatnak, különös figyelmet szentelni, részben általános jelentősége miatt, részben azért, mert rendkívüli mértékben elmarad más ágazatok mögött, amelyek — mint mondtuk — szintén lemaradtak az élet valósága mögött.

Országunk olyan korszakban él, amelyben hihetetlenül éles a dramatizálás, a régi lerombolásának és az új kifejlődésének dramatizálása. A drámaírók előtt a népfelzabardító harc hősei, az újjáépítési nagy munka hősei állanak: egyszerű és áldozatkész emberek, akiknek »hősi esztelensége felér a legvilágosabb világfelfogásokkal és elmefuttatásokkal az életről és az emberről«, »emberek egyszerűek és közönségesek ugyanúgy, amennyire nagyok«, — nagyok, — amennyiben meg nem alkuvók, lázadók és munka lelkesültségének megszállottjai. A felzabardulás után színpadjaink számban rendkívül megnövekedtek s új hálás publikumhoz jutottak. Népünk megérti a színházat, mint iskolát, amelyben jól megtanulhatja, mit kell szenvedélyesen szeretnie, mit gyűlölni s mi a megvetendő. És mégis — még ma sincs egyetlen igazán jelentős hazai drámánk a népfelzabardító harcok és az ország kiépítésének korszakából!

Az őszinte, fáradhatatlan, tudományosan nevelő irodalmi bírálat szükséges úgy az irodalom, mint a nép számára olyan napokban, amelyeket most él át országunk. Figyelemmel kell kísérnie a bírálatnak azt a nagytömegű lefordított és belföldi könyvet, ami naponta elhagyja a sajtót és amire az új olvasó mohón les. A kritikának kell megmagyaráznia a könyv értelmét világosan és tárgyilagosan kell ítélnie értékeiről és fogyatékoságairól, előtérbe kell helyeznie a legjelentősebb irodalmi alkotásokat és támogatnia kell terjesztését a nép körében, ugyanakkor a gyengébb könyveket értéküknek megfelelő helyre kell állítani. Kritika nélkül a tapasztalatlan olvasó a számtalan könyv előtt hasonlít az ismeretlen vidéken vezető nélkül utazó utasra; bírálat nélkül — a könyv a tapasztalatlan olvasó kezében tehát olvasótömegünk számára félig-meddig néma, kevesetmondó marad. Olyan időben, amilyent mi élünk, elengedhetetlen a kritika már csak a reakciós irodalom ellen, a dekadens »izmusok« feltámadása elleni szakadatlan harc miatt is — és szükséges az új pozitív hazai irodalmi jelenségek támogatásáért és fej-

lesztéséért. A kritikának kell megtanítania az ifjú írókat az eszmei és irodalmi írástudásra, az irodalmi alkotások építőformáira, a szölamok kiépítésének ügyességére, a nyelv tisztaságára. Bjelinszki hangsúlyozta, hogy »az irodalomnak kéz a kézben kell haladnia a bírálattal«. Az új irodalmi alkotások a kritika számára új, magasabb feladatokat jelentenek és a gondolatok fejlődése a bírálatban új művészi alkotásokat készít elő. Nálunk azonban az irodalmi kritika, különösen a jó, ritka. Egy év alatt például három Andrics regény jelent meg, amelyek aszerint, ahogy az író szavakkal megrajzol és ahogyan a negatív jellemet kiformalja és kialakítja. Irodalmunk legnagyobb eredményei közé tartoznak. Ebben az évben jelent meg Segedin regénye is, amely bizonyos sajátosságaival halaszthatatlan vitát tesz szükségessé, továbbá Misko Kranjec új regénye és így tovább. A kritika azonban továbbra is néma. Vagy éppen a hallgatással bírál. A néma, elfojtott kritika pedig a legaljasabb és a legrombolóbb bíráló.

Hazánk, amely gondolkozik és alkot, gyermekei számára egyre több és több eredeti, gyermekeknek való könyvet követel, amelyek eleve nek, egyszerűek, amelyekből kiragyo az igazság, a természetről, a mindenségről, az emberről, az életről, a hazáról. Az országnak, amelyet az őszinte kritikára és önkritikára legalkalmasabb társadalmi erők képviselői irányítanak, az országnak, amelyben a régi maradványait úgy őrzik, mint Herzen fontos és értelmetlen feljegyzéseit, amelyek zavarják az új élet fellendülését — több egészséges és merész szatirikus és humorisztikus irodalmi műre van szüksége. Országunk már kezdi megteremteti filmjét — itt viszont forgató könyvekre van szükség. Országunkban az alkotó szabad munka dalt kíván — dalra van szüksége mindenekelőtt népünknek és ifjúságunknak. Énekre oly nagy szükségünk van, mint a levegőre.

Országunknak és irodalmunknak sürgősen szüksége van népeink irodalmainak egymáshozolvasására. Irodalmunknak szüksége van a minél gyökeresebb nyelvújításra. Elsősorban a közbeszéd nyelvéből, abból a tartalékból, amelyet népi forradalmunk teremtett, továbbá a nem eléggé kihasznált népdalokból és mesékből.

Röviden szólva, ezek a szükségletek, ezek országunk igényei és irodalmunk követelményei. Ebből erednek alapvető feladataink is, a mi feladataink, mint egyes személyeké és a jugoszláv írók szövetségének feladatai is.

Az irodalom feladatainak jelentősége és értelme megadja a választ a kérdésre: melyik és milyen irodalom jelentheti e feladatok irodalmi teljesítését az igaz megörökítést, az élet átalakítását; illetve, milyen irodalom felel meg az ország haladásának és magának az irodalom haladásának. Úgy tünik előttünk, hogy ez realista irodalom és pedig — körülményeinkhez képest — a realizmus irodalma a romantika elkerülhetetlen elemeivel, amely a valósággal való élő pakcsolat megteremtését hirdeti a munkának, az élet igenlésének nevelésében, az új életformák kiépítésének lelkesültségében, a letűnt világ iránti gyűlöletben, valamint az akarat és az értelem merészségében.« (Maxim Gorkij).

Teljesítjük-e mi, Jugoszlávia irodalmi munkásai a reánk háruló feladatokat? Milyenek a tárgyi és alanyi feltételek a feladatok elvégzésére?

Bizonyos vonalon az irodalmi munkásság feltételei megjavultak és állandóan javulnak úgy, ahogyan az ország ujjáépítésének, valamint gazdasági és kulturális életének fejlődési folyamata előreljut. Az írók anyagi helyzetét nagyjából rendezik. Az irodalom és az irodalmi munkás tekintélye a nép körében rendkívül megnövekedett. A belföldi könyvek példányszáma rendkívül megnövekedett. A klasszikusoké a háború előtti

példányszám négy-ötszörösére, a korszerű elbeszélő írások tízszeresére, a versfüzetek húszszorosára növekedtek. A szerzői jogdíj százaléka 3—7-szeresre növekedett. Az állam a szerzői jogvédelmi törvénnyel védelme alá vette az irodalmi, művészi és tudományos alkotásokat, amelyeket állampolgáraink alkotnak és máris megkezdődött e törvény alkalmazása. Ezzel a törvénnyel az állam általános népi vagyonná nyilvánította az elhunyt szerzők irodalmi és művészi alkotásait, ha nincsenek közvetlen leszármazottai, illetve olyan kiskorú és önálló gazdálkodásra alkalmatlan örökösei, akik közvetlen leszármazottak. Az ilyen művek szerzői jogdíjának 50 százalékát az állam a megfelelő szerzői szövetségnek adja a kulturális munkások segítésére és ellátására. Az állam külön rendelettel szabályozza a tiszteletdíjakat az irodalmi munkásnál is, valamint a fordításoknál. Az állam által nyújtott közvetlen pénzsegély, amit szervezeteknek, intézményeknek és kulturális munkásoknak adtak, már ebben az évben is igen jelentős volt és bizonyos, hogy még növekedni fog. A régi Jugoszlávia 1939/40. évi költségvetésében a művészi kiállítások és művészi alkotások megvásárlása, a művészi és irodalmi pályázatok díjai, a kiállítási díjak, az irodalmi és művészeti társaságok segélyezése, az írók és művészek ideiglenes támogatása, a beteg és kirepedett írók és művészek segélyezése céljaira — 150.000 dinár szerepelt. Az új Jugoszlávia költségvetésében 1946-ban ugyanezekre a célokra 9.950.000 dinárt fordítottak. Ebből csupán az állami irodalmi díjakra 1946-ra 1.150.000 dinárt irányoztak elő, vagyis nyolcszor annyit, amennyit a régi Jugoszlávia az egész kultúrtevékenység »segélyezésére« és »biztosítására« fordított. Mindamellett még ki kell emelni, hogy az idén a tagállami közoktatásügyi minisztériumok szintén jelentős összegeket fordítottak irodalmi díjazásokra. A jugoszláv írók szövetsége ezen a téren szintén nagyon sokat tehet.

Másrészt az irodalmi tevékenység feltételei a régihez viszonyítva nem javultak abban az értelemben, hogy az írókat még ma is túlterhelik különböző állami, újságírói és egyéb kötelességekkel. Az írók szövetségének Jugoszláviában különös figyelmet kell szentelnie a hivatásos író alkotásaira, de törekednie kell, hogy különösen a mostani átmeneti időszakban ne fossza meg az államot a legfontosabb káderektől.

Az irodalmi munkásság tárgyi feltételei nálunk általában kielégítőek. Meglehetősen nagyszámú irodalmi munkásunk van, köztük mintegy tíz elsőrendű irodalmi alkotóművész. Az utánpótlás pedig hozzáfejlődik és még nagyobb erővel fejlődik fel a nép soraiból, amely annyi hőst és rohammunkást adott, annyi bölcs és fáradhatatlan politikust, katonát és állami vezetőt.

Elvégezhetjük-e tehát feladatunkat: hogy teljes kibontakozásában megmondjuk népünknek mi mindent végzett és mi mindent képes elvégezni? Elvégezhetjük-e a feladatokat, amelyek a forradalmi újjászületés és az ország kiépítése idején állnak országunk írói előtt, egy olyan országban, amely társadalmi értelemben a Szovjet Szövetségen kívül minden más országot túlhaladott és most az egész haladó világ szeme előtt és figyelve mellett fejt ki tevékenységét és ez a világ izgalommal várja országunk vállalkozásainak eredményeit és figyeli, mit mondanak Jugoszlávia írói hazájukról?

Úgy tűnik előttem, hogy leghelyesebben úgy felelhetünk meg erre a kérdésre, ha egy másik kérdéssel válaszolunk: lehetséges-e, hogy ezt ne végezzük el? Így tették fel eddig is felszabadító harcaink és kiépítésünk minden eddigi nagy kérdését. A kérdések ilyen feltevésére és megoldására tanított és tanít bennünket irányítóink a háborúban és az építésben: a mi Titóink!

A FALUSI IFJÚSÁG ÚJ ARCA

Irta: Csorba János

A jugoszláv Népi Ifjúság harmadik kongresszusán Titó marsal az ifjúság előtt tartott beszédében különösen hangsúlyozta, hogy ifjúságunknak munkája mellett más feladatai is vannak és gondoskodni kell az ifjúság kulturális és szakneveléséről. Újévi beszédében szintén fel említette, hogy ebben az évben az ifjúságnak a feladata az iskolai, fizikai és kulturális nevelés és ez a legszükségesebb mindenütt, ahol az ifjúság dolgozik és tanul.

A kulturális nevelés a városi munkásifjúságnál többé-kevésbé könnyen megoldható a szakszervezetek, a Népi Ifjúsági szervezet, könyvtárak, olvasócsoporthok, különféle előadások és tanfolyamok útján. Sokkal nehezebb a helyzet a falusi és tanyai ifjúságnál. Itt a nehézség leginkább a megfelelő szervező és vezető, népi tanító, valamint az e célokra alkalmas helyiség hiányában érezhető. A földműves szakszervezetek rátermett vezető hiányában még ma is meglehetősen nagy akadályokkal küzdenek. Túlságosan lefoglalja őket a gazdasági munka és nincs sem módjuk, sem elegendő idejük arra, hogy a parasztifjúság kulturális nevelésével behatóbban foglalkozzanak. A Népi Ifjúsági szervezet is gyengén működik még a falun, a nagyobb tanyaközpontokban és könyvtár sem áll rendelkezésre, vagy legalább is nagyon kevés helyen. Természetes; ehhez járul még a mezőgazdasági munkák idején a nagyfokú elfoglaltság, mely kora tavasztól késő őszig tart, amikor gyakorlati kulturmunkáról egyelőre nem is beszélhetünk a falun és a tanya-világban.

Azonban mindezen nehézségek ellenére parasztifjúságunk tanulni akar és ha a körülmények miatt lassan és nehezebben halad is előre, de halad. Ennek a haladásnak már is látható jelei vannak. Parasztifjúságunk megdönti azt az ellene irányuló vádat, mellyel hosszú időn keresztül illették, hogy a falu és tanya lakói tunyák és elzárkóznak a kultúra elől. Ma már bebizonyosodott, hogy ha lehetett is valaha ilyen vádat a falu és tanya szemére vetni, az inkább annak egykori »kultúrvezetőit« kell hogy érintse, de nem a népet. Ezt bizonyítja az a fejlődés, mely a falu és tanya lakói gazdasági helyzetének gyökeres megváltoztatása, rendezése és javulása után következett be. Ma már tisztán látni a falu és tanya ébredését és néha szinte az a szemlélő benyomása, mintha a falu mérföldes lépésekkel akarná behozni a mulasztásokat.

A felszabadulás óta eltelt két év nagy változást idézett elő a falun és tanyán nemcsak gazdasági téren, hanem magában a lakosságban is. Megváltozott a falu népének vezetősége is. Itt nemcsak személyi változásról lehet beszélni, hanem inkább lelki átalakulásról, a gondolat és szellem felszabadulásáról és a népi szellem felszínre töréséről. A falu mostani, népből sarjadó vezetői nem sóhajtoznak a város után, nem emlegetik mélabúval a színházat és mozit, hanem nemes és sokszor hősi erőfeszítésekkel maguk csinálják meg azt és adják a népből, a népnek. A számkivetés pusztasága helyett az alkotás és teremtés áldott mezejét látják a falu és tanya kulturára éhes világában. Nagy, mindent legyőző és mindent felemelő szeretettel vezetik, oktatják és tanítják az ébredő falu ifjúságát, parasztságunk jobb életének nagy ígérését. Szeretik az akácot, a dűsan termő földet, a tanyát, a végtelen rónát. Testvére

neki a verejtékező, küzködő, megelégedett paraszt. Szereti a tegnapi nincstelenségében agyongyötört embert, a gondjaiban, aggodalmaiban és a holnap biztos győzelmébe vetett szilárd hitű földmunkást. A parasztfiúságot, jövő gazdasági szakembereinket, az életet adó mag szorgalmas teremtoit és kezelőit.

Demokratikus népuralmunk fellebbentette a fátyolt a falu és tanya új arcáról és megadta az irányt, hogy teljesen új parasztfiúság nevelődhessen fel és alakulhasson ki a megváltozott körülmények és életlehetőségek között. Népuralmunk célja, hogy az egykori esetlen, faragatlan, bujkáló tekintetű, ravaszkodó, benőtthomlokú, csak duhajságra hajlamos parasztleányok helyett büszke, nyílt tekintetű, értelmes, elfogulatlan csodára képes ifjakat neveljen fel, akikből sugározni fog a népi öntudat, a tudásvágy és felemelkedés, magáratalálás és haladás vágya, lendülete.

Ezen a téren már is szép eredményeket lehet felmutatni. A falusi ifjúság helyzete egészen más képet mutat ma, mint két-három évvel ezelőtt. Míg régen a falu a maga életét közmondásos csendben élte, ma az a helyzet, hogy nincs falu, mely elzártágban megmaradhatna. Az ifjúság ma már nem olyan faluban él, amelybe a gazdasági viszonyok miatt a városi kultúra csak külső határaiba hatolhat be: divatban és mesterkéltn operett-dalokban. A közlekedés feljavítása, a sport, de elsősorban a tömegszervezetek munkája a falut is bekapcsolta megüihódott életiramunkba. Ebben a helyzetben a falusi ifjúság is érzi a fokozottabb művelődés szükségességét és a maga részéről mindent megtesz, hogy minél gondosabban és sikeresebben haladhasson előre a kulturális felemelkedés útján.

A falusi és tanyai ifjak nem azért gyűlnék össze a Népi Ifjúsági szervezetbe, hogy elemi iskolai tudásukat valamivel megfejelve, esetleg tanfolyamokból vagy előadásokból kipallérozva a régi módra bevezhesse nek aztán valami városi szolgai állásba. Még csak azért se, hogy ha mozog bennük a »giliszta« és tehetségük az irodalomban, művészetben vagy zenében utat keres az érvényesülésre, innen röppenhessenek át abba a népi irodalmi és művészeti mozgalomba, amelynek olyan nehéz medreket ástak a multban, hogy elvesztek benné. Ezek azért tanulnak a Népi Ifjúsági szervezetben nacionálpolitikát és társadalomtörténetet, azért olvasnak szakkönyveket és hallgatnak szakelőadásokat a földterv szerű kihasználásáról és szakszerű megmunkálásáról, hogy apró gazdaságukat a modern államokéval egyenlő és versenyképes színvonalra emeljék és túlhaladják azokat. Ezek a parasztfijak a Népi Ifjúsági szervezetben nem azért gyöttrődnek énekekkel, szavalókórusokkal, színpaddal és színjátszással, hogy egy új Gyöngyösbokrétával örvendeztessék meg a várost, hanem, hogy megteremtsék a falu és népe műkedvelő, de művészi színpadát, amelyik a régi kocsmáros, ablakalatti kurjongatás és duhaj verekedés helyett a falusi és tanyai népi emberhez méltó szórakoztatásáról gondoskodik majdan. Parasztfiúságunk egyik céljának tekintik, hogy parasztságunkban felfokozza az öntudatos népi akaratot. Ezért a munkáért minden áldozatra, lemondásra kész, mert a munkásosztállyal szilárd, meginghatatlan egységbe forrva legerősebb támasza hazánknak és népuralmunknak. Parasztfiúságunk tudatában van annak, hogy nagy szükség van a kulturmunkára, az igazi ösnépművészet fellendítésére éppen itt nálunk, a mi vajdasági falvainkban, mert ebben az irányban eddig még nagyon kevés történt. A helyes útmutatás, irányítás sok új, eddig ismeretlen erőnek a felszabadítója lehet.

Az eddig elért sikerek mellett meg kell említenünk a hiányosságokat

kat is. Az eddigi eredmények még nem jelentik azt, hogy kultúrunka a falun és a tanyán megindult és most már minden nép simán fejlődik tovább. Még nagyon sok a tennivaló. A falun és a tanyán még nagyon sok szemet kell gondosan munka áldozatával látóvá, sok süket fület hallóvá tenni. Hiába szavalunk annak, aki azt nem tudja megérteni. A falu és a tanya egész ifjúságánál erőteljes propagandával kell tudósítani a szellemi éhséget. Hiszen emlékszünk még rá, hogy volt idő, amikor dobszóval fogták a verebet és erőszakkal sokaknál elhitették még azt is, hogy a fehér fekete. Hát akkor mi nem tudjuk megérteni, bebizonyítani, hogy a fehér fehér?! Nem elég csak meghirdetni a falusi vagy tanyai ifjúság között, hogy a népi ifjúság szervezet mondjuk vasárnap írás-olvasási gyakorlatot rendez. Keressük fel az írni-olvasni nem tudókat és addig ne hagyjuk őket békébe, amíg nem hajlanak hívó szavunkra. Hiszen tudjuk, hogy az újult született gyermekeket is addig paskolják, amíg életre nem ébred.

Akadályok? Itt a panaszok tengere hangzana el, ha lehetne. Vádolunk mindent és mindenkit »Ha az ifjúság egész tömege akarná«, »Ha a gazdasági helyzet engedné«, »Ha több időnk lenne erre« és így tovább. Önmagunk, mindannyiunk megújítása nélkül nincs diadalmas élet. Viszont a cselekvő, önmagára tafált nép elhordja a hegyeket is, ha szükségét belátja és megérzi. Nem szabad elfelednünk, hogy a kulturális munkát a falun és a tanyán nem lehet életkorra vagy egy néprétegre korlátozni, hanem életünk és tevékenységünk egész vonalára kiterjed ez és a dolgozó nép közös munkája és kötelessége, melynek gyümölcsét később fogjuk valójában látni és érezni teljes egészében és nagyságában. Az eddigi eredmények alapján azonban máris leszögezhetjük, hogy a falu és a tanya ifjúsága a felszabadulás óta sokat fejlődött és nagy mértékben jutott előbbre. Nagy és egyetemes távlatokat és törekvéseket látunk létében átformálódott és újjáalakult parasztifjúságunknál. Ezekről, ilyenekről eddig szinte csak álmodni mertünk és most azokban jelentkezik, akik valóban hivatottak ennek megvalósítására: a parasztifjúságban. Sok mindent próbáltak már ezzel az ifjúsággal a múltban, ha értek is el részleges eredményeket, az mindig felülről diktált és hajszolt iram volt, ami éppen azért tiszavirág életű maradt. Talajtalan, légből épített erőszakos valami. Nagyon hosszú idő óta ez az első mozgalom, amely még a népfelszabadító harcok idején indult el és a szervezeti vezetés mellett a harcok folyamán nőtt ki s mire felcsúndunk és észrevesszük, már is mélyre ássa magának a medreket és magába harapja a távolabbi partokat. Ez az ő mozgalmuk, népi ifjúságunk mozgalma, lelkükből lelkedzett vadul érzett vágyaiknak, álmaiknak és igényeiknek ad kielégítést.

Parasztifjúságunk hatalmas lendülettel megindult újjászületett munkájában élet és munkakedv fakad az elért sikerek nyomán. Akarattal és hittel táplált munkakedv, mely fenntartja a megújult otthonokat és ha kissé barnát is, de saját liszthől süttött kenyeret ad a falusi és városi lakosság szájába. Ennek a szellemnek hűséges fáklyavivői a parasztifjúság mellett a falusi és tanyai fiatal népi tanítók. A falusi és tanyai népi tanítók, akik parasztifjúságunk és általában összparasztságunk lelki és szellemi irányításának egyik részét végzik, a megindult munkát nem hagyhatják abba, hanem töretlen akarattal a népi szervezetekre támaszkodva kell, hogy tovább vigyék.

Ezen a munkának egyik legszükségesebb része a kis gyermekekkel, a pionirokkal való kapcsolat megteremtése. Erre kiválóan alkalmasak a mesedélutánok, melyeket a falun és a tanya központokban is meg-

lehet és meg kell valósítani. Itt nem iskolai alapismereteket adunk a gyermekeknek, azt megadja az iskola. Műveltségünk alapelemeit versekben, mesékben adjuk falusi gyermekeinknek. Ajánlatos — a lehetőségek szerint — külön könyvtárat létesíteni a gyermekek számára, mert szeretnek olvasni. A gyermekek által hazavitt könyvet a szülők is leggyakrabban elolvassák. Így, már ők is szolgálják a népi kultúrát, mert oda is eljutottak a könyvek, ahol fölöslegesnek vélték azelőtt.

Ebből az egy példából is láthatjuk, hogy parasztiifjúságunknak a népi iskola mellett szüksége van egy, ezzel közös egységben álló szellemi továbbfejlesztésre, gondozásra, melyet a Népi Ifjúsági szervezeten keresztül lehet neki megadni. Mert hosszú az út és fáradságos, ami az elgondolástól a tervvé érésig és a terv megvalósításához vezet: hogy minden faluban és nagyobb tanyaközpontban kultúrotthonok legyenek. De már is, mint a szellemi közösség apró bástyái, állnak a falun és a tanyán a Népi Ifjúsági otthonok, ha ma még nagyon kezdetlegesek is, de helyettesítik a falusi kultúrotthonokat mindaddig, míg parasztiifjúságunk nem emel népi kultúráját és művészetét teljesen kifejező és igényeit kielégítő kultúrházakat. Valami felemelő érzés van abban a tudatban, hogy a nagy pusztulás után, mikor városok, országrészek, történelmi múltra visszatekintő műemlékek semmisültek meg, akkor nálunk a falun és a tanyán parasztiifjúságunk körében, alig két évvel a nagy világgégés után, ilyen lendületes építő, jövőt készítő munka folyik. A Népi Ifjúsági szervezetbe tömörült parasztiifjúság tudatában van annak, hogy a munkásifjúsággal együtt az a hivatása, hogy népi értékeinket fejlessze és ápolja a falun. Ennek a nagy jelentőséggel bíró munkának szükségessége indította el a falu és tanya lelkes, önzetlen ifjúságát, mert érzi, hogy milyen értéket jelent a szellemi fejlődés és előrehaladás. Bennük és általuk termékenyül meg és talál magára a falusi dolgozó tömeg és épül, szélesedik a város és falu dolgozóinak szövetsége. Ennek legfőbb bizonyítéka a földjét versenyezve megművelő kisember és gabona feleslegét önként beadó kisparasztság.

Ha a falusi és tanyai népi parasztiifjúságunk ilyen lendületű munkája akadálytalanul halad és mélyül el, tökéletesen megújul a falu és tanya arca. A házak képe, a falusi nép művészete, divatja, modora, tánca és a polgári társadalom gyatra, sokszor nevetséges majmolása helyett egy magvas, népi kultúra színei tükröződnek a termékeny és szabad róna felett.

A változás és előrelendülés, melyet parasztiifjúságunknál tapasztalunk, nagy horderejű. A többi rétegeknél, főleg az értelmiségnél mutatkozott foszlásokat, szakadásokat és repedéseket az egészséges népi erőnek ezzel a gátszerű, robosztus, felgyüremlésével tömjük majd be. Parasztságunk, földmunkás ifjúságunk, az üzemek dolgozó ifjúságával, az értelmiségi ifjúsággal szoros szövetségben építi hazánk kultúrájának alapjait és sziklaszilárd várait.

Az eddig elért eredmények a falun és a tanyán a biztosíték arra nézve, hogy további nagy körültekintéssel és sok szeretettel sikerül egy erős kulturális és politikai alapra helyezett, városi testvéreivel minden viharban bátorsággal őrtálló, új parasztnemzedéket nevelni és kialakítani.



ANDRÁS ÁTMEGY A KONYHÁN

Írta: Sinkó Ervin

Ha nem kellett volna arra gondolnia, hogy az apja nyugtalan lesz az ő eltűnése miatt, akkor András el lett volna ragadtatva attól, hogy ilyen érdekes és meglepő dolgok történnek övele.

A rendőrfőtanácsos könyvekkel és iratokkal megrakott barna íróasztalával szemben soha még fogoly nem ült ilyen elfogulatlan, ilyen vidáman csillogó szemekkel. A nagy darab fiatal fiú minden esetben ugyanolyan esetlen meghajlással gyújtott rá egy-egy cigarettára, mint amilyen udvariasan a borotvált képű, kitűnő modorú uriember az ezüsttárcáját a nagy barna asztallapon keresztül feléje nyújtotta. Nemcsak a könyvei miatt, melyek az íróasztal mögött egy egész polcot betöltöttek, beszédmodorával, arckifejezésével inkább egy szalonokban otthonos professzorra, mint rendőrtisztviselőre hasonlított. Kinyitotta az íróasztal egy fiókját, folyóiratokat mutatott Andrásnak s azt mondta, hogy ezekben az ő neve sose fordul elő a véreb jelző nélkül. András ránézett a barátságosan mosolygó arcra s nehéz volt elhinnie, hogy ez igaz. Sokkal inkább elhitte, amit ugyancsak a rendőrfőtisztviselő mondott neki, hogy valójában egyáltalán nem maradi ember, élvezettel olvassa még a forradalom theoretikusainak műveit is és megérti a könnyen lobbanó ifjúságot. Andrásnak hízelt, hogy ennyit foglalkoznak vele és érdeklődve hallgatta, hogy a harmadik internacionálé milyen ravasz utasításokat ad a kommunistáknak arra nézve, hogy rendőrségen és bíróság előtt hogyan kell viselkedniük. Tisztában volt azzal, hogy a rendőrfőtanácsos nemcsak hiúságból fitogtatja az ismereteit, hanem meg akarja mutatni, hogy az ő eszén nem lehet túljárni — s András egész idő alatt arra gondolt, hogy ha majd ezt az egész kalandot elbeszéli Dalos Péternek, Sági Gyurkának vagy Sulyok Elemérnek, azok tán el se fogják hinni. Az apja miatt való aggodalmon kívül ez volt az egyetlen kellemtelen gondolata.

— A mese tehát úgy hangzik, hogy csak a fehér vászonruháért ment fel Tillmannéhoz? Semmi, de semmi mást — a rendőrfőtanácsos két keze ujjait egymásba fűzve hajolt előre — senki mást ott nem keresett? Tudom, tudom — intett méltatlankodva — a fehér vászonruha ott volt, de ne nézzen engem mai gyerekeknek. Odavitte a fehér ruhát, hogy adott esetre az legyen az alibije — mondta a nyilván rosszkedvű lett, mert nagyot kattantva becsukta a lapos cigarettatárcáját és zsebredugta. Aztán így szólt: — Tillmanné már meg is vallotta — s úgy tett, mintha iratai közt lapozgatna, de András most már semmit se hitt neki. Engem akar megfogni, gondolta András, és közben én csiptem rajta, hogy hazudik. De mi az, amin engem rajta akar kapni? kérdezte magában.

— Nézze, édes fiam — kezdte újra, megint barátságosabb hangon a professzor, miközben egy széles mozdulattal félretolta maga elől az iratokat — én nem foglalkoznék magával ennyit, ha nem a javát akarom. Nem is annyira magára, mint az édesapjára való tekintettel, akit tisztetek, becsülnék.

Andrásnak erre megint Dalos Péter, a munkanélküli esztergályos, az ő pajtása jutott eszébe. Egyszer majd összeverekedik vele, mert az azt mondta Sági Gyurkának és Sulyok Elemérnek, hogy bizonyos dolgokról nem kell András jelenlétében beszélni, mert Klamm Márton túljóban van a rendőrséggel. András ráncbaszedett homlokát látva a rendőrfőtanácsos bizalmasan folytatta:

— Szeretném, ép az apjára való tekintettel, ezt az egész ügyet el-tuscolni... De ezt csak akkor tehetem meg, ha az én őszinteségemért őszinteséggel fizet. Mi itt a Zrinyi utcában ugyis többet, sokkal többet tudunk, mint maga gondolja. A multkor a Szent-Imre kollégium diákjai közül ültek itt velem szemben néhányan úgy, mint maga most, urfiúk, intelligens fiatalemberek, akiket elragadott ez elmélet csillogása s pillan-atnyi eltévelyedésből így kerültek egy társaságba olyanokkal...

András még komorabb lett. Az esztergályos Dalos Péter egyszer majdnem szórul szóra ugyanezt mondta. Egy füzet mellett ült a másik kettővel s mikor András belépett, elhallgattak és eltették a füzetet. »Ez nem úrifiuknak való«, mondta a szeplősarcú Dalos Péter. S András, szembeülve a rendőrfőtanácsossal, most egyszerre sajnálta, hogy semmi, de semmi olyan titka, amit dacosan megőrizhetne és majdnem panaszosan tört ki:

— Dehát ha mondom, hogy csak a fehér vászonruháért mentem!

— Olyan lélekszakadva? — kacsintott tamáskodó mosollyal a dere-sedő hajú úr s nyelve hegyét végigjáratta a sok dohányzástól kiszáradt ajkán. Szót se szólt hosszú, hosszú percekig, csak mosolygott, mosoly-got és nézte Andrást, de gy, hogy az már nem tudott hova fordulni a szemével s mert a csend még mindig tartott, türelmetlenül ugrott fel a székéről.

— Dehát ha mondom! — kiáltotta ismét.

A rendőrfőtanácsos is felállt. — Tudja mit, majd gondolkodunk az eseten. Maga is, én is — mondta s majdnem ellenséges indulatú közöny ült ki arcára.

— Szóval hazamehetek?

A rendőrfőtanácsos csöngetett és egy bőrkamásnis ember jött az iro-dába. Ennek az úrnak lélekezése után ítélve asztmája lehetett. Kis sze-gne mélyen bennült a hájas arcában. Ezek a kis szemek alulról felfelé vé-gignéztek Andrásón. Csak a szemek mozogtak, az arc kifejezéstelen maradt. A rendőrfőtanácsos ennek az embernek azt mondta:

— Vezesse vissza a cellájába — a konyhán keresztül — s András-ra rá se nézett.

— Jóéjszakát! — köszönt el András mégis illedelmesen s az ajtónál hátralépett, hogy udvariasan előrebozsássa a bőrkamásnis embert. Az azonban nem épen csinyján, megfogta a karjánál s olyan hangon, mely Andrásnét disznórőfőgésre emlékeztette — a szavakat meg se értette — parancsolta előre. A rideg, meglehetősen rosszul világított hosszú folyósó-ken András hátra-hátra pillantott. Kellemetlen volt neki ez a nehezen ziháló, álmosképű kövérség a háta mögött. Kezdte magát rosszul érezni, ahogy ennek a háta mögül fölhangzó komandóóra jobbra meg balra kellett fordulnia, fel meg le, aztán csak le, sok lépcsőn s megint végtelen-nek tetsző egész rosszul világított, kongó folyósókon. S közben hátul-ról a folyton ziháló nálánál alacsonyabb ember lélekezete a nyakát csik-landozta. Sose még Andrásnak ilyen kurtán, esztelenül nem parancsol-gattak, mint ahogy ez az undok tette. András már nem is tudta, mer-re járnak a feltámadt benne a gondolat, hogy egyedül innen már ki se találja, a hogy mégis különös, nem ratja mulik, hogy mi fog történni vele. Neki semmi beleszólása. Ezeknek a hatalmában van, akikkel a leg-egyszerűbb dolgokat se lehet megérteni, sőt akikkel, mint ezzel a kísé-rőjével a háta mögött, beszélni se lehet. András méregbe jött, megállt, hogy a sarkába szuszogó álomtárisznyát kérdőre vonja — ekkor azonban fölfra balra ajtó nyílt, emögött az ajtó mögött még egy. Kísérője nem is

a karjával, hanem a vállával lökött egyet Andrásra, lökte befelé. Bent András újra megállt, de már nem azért, hogy tiltakozzék, hanem megmedvedve attól, ami elébe tárult. Állt s lassú emlékezetében felrémettek a mindenféle mendemondák a Zrinyi-utcai rendőrfőkapitányság kinzókamráiról s akkor, szinte ezeknek a valószínűtlenül ható mendemondáknak a világánál, kezdte megérteni, hogy mit lát, csak akkor látta, amire pillanatokig csak a szeme meredt.

Az ember nem ilyenek képzel egy »kinzókamrát«, a jól megvilágított tágas szobában három asztal állt, azokon tintatartó, tollszár, iratok, az egyikken még egy csontból való papírvágókés is. Mint más irodahelyiségek más középületekben. A fogasokon sapkák, szalmakalapok, sétabotok. S mégis ebben az egyáltalán nem viaszszobakabinetszerű helyiségben a padló és a mennyezet között egy ember csüggött a levegőben. Két hátra húzott karja a két lábához volt kötve, hátraesett fejjel mint valami idomtalan, pattanásig túltöltött hurka. Három jól öltözött úr állta körül. Semmiben sem ütöttek el más emberektől, akiket utcán vagy társaságban látni. Kettő cigarettázott, a harmadik pedig — egy határozottan csinos, borotváltképzű úr ép azzal volt elfoglalva, hogy ballábát székre rakva zsebkiadót mártogasson az egyik íróasztalon álló pohár vízbe s fehér cipőjéről egy friss, piros foltot igyekezzen eltávolítani. Középpütt egyenesen hangtalanul himbálózott az ember a hátraesett fejével, melyről csendes koppanásokkal hullt a viasszal föleresztett sikkadt padlóra a verejték és a vér.

András kísérője olyan arccal, mint aki étvágy nélkül telepszik asztalhoz és ízét se érzi a falatnak, amit lenyel, unottan nyújtotta ki a vas-tag karját és öklével belevágott a huny szemekkel hátracsüggő fejbe. Az egész test, melyet egy csigán átalvetett kötél tartott a magasba, mint a hinta, nagyot lendült.

András nem tudta megkülönböztetni, hogy az embernek a teste, a húsa-e, vagy csak az inge az, ami véres szallagokban lóg. Egy lépést tett, rá akarta magát vetni a disznóképűre, rá a fehér cipőre, rá a másik kettőre, rá a falakra, dühöngeni, törni-zuzni, csak azért, mert a csüngő testnél is tán rémesebb volt, hogy körülötte mindenki nyugodt. Andrásban láрма után sikoltott minden ideg, valami történjék, amitől a szakszerű közönyösség megháborodjék, hogy ezekből az irnokképzű hóhérlégeknek valami emberi törjön föl... egy lépést tett és fülét csendes nevetés ütötte meg. Rajta nevettek. Ő maga még nem tudta, de a fehér cipős látta, mint vált színt s látta és megértette a mozdulatát, mikor a fiú egyik kezével a gyomrához, másikkal a hirtelen előrehajló fejéhez kapott. András minden más mozdulatra, egyetlen szóra is képtelenül percekig újra és újra tántorogva öklendezett. Ha azok valamennyien leköpdösték volna, ha mind rávetik magukat, hogy verjék, rugják, tiporják — az nem lett volna olyan megalázó, jobb lett volna, mint tűrni azt, ahogy a fehér cipős atlétatermetű úrtól figyelmissé téve, valamennyien mulattak rajta. De nem vetették rá magukat, ujjal se nyultak hozzá.

Egyelőre csak megmutatták neki, mi vár rá, egyelőre csak puhították »a konyhában«. András még ezt is csak akkor fogta fel, amikor magánzárkájának ajtaja becsukódott mögötte. Kezébe fogva a verejtékétől hűvösen tapadó homlokát, összeszedte minden erejét, hogy gondolkodni tudjon. Gondolkodott, mint még soha életében, egy a létét gyökeréig megrendítő erőfeszítéssel. Szokatlan munkájában még a magasan feje fölött égő kislényű villanykörte is zavarta, behunyta a szemét. Ugy tűnt neki, hogy csak most jött rá, miben áll a gondolkodás, hogy kell azt csinálni. Azon mulik minden, hogy az ember semmit ki ne felejtson. Ugy érezte,

hogy gondolkodni, annyi mint semmisnek tűnő mozzanatokból öszerakni egy képet, számtalan, látszólag összefüggéstelen részekből összeállítani valami egészet. Az ő feladata azért egész különösen nehéz, mert jóformán semmi az, amiből ki kell találnia, meg kell szerkesztenie a képet. Ugy érezte magát, mintha egy óraműnek néhány kis csavarját azzal a lehetetlen kívánsággal tették volna elébe, hogy ezekből állapítsa meg az egész óra szerkezetét ő, aki nem ért az órákhoz. De mindennél, még az apja ómiatta való nyugtalanságánál is fontosabbá vált neki, hogy a lehetetlen feladattal megbirkózzék. Ép mert olyan rettentően kevés tény áll rendelkezésére, egyetlen egyet se szabad elsikkadni hagynia, a legeslegkisebbet is elő kell kaparnia, hogy egyáltalán legyen miből az ismeretlenre következtetnie. Nyugodtan, rendszeresen, mondta magának.

Hallotta, amint az ör megállt a konyhában. Lehet, hogy nem az ör, hanem egy azok közül a konyhabeli nyugodtak közül. Az most nézi s azt hiszi, hogy azért ül ő így, mert maga miatt van kétségbeesve. Hígyjen amit akar. Kétségbe volt esve, de csak azért, mert emlékezett rá, hogy mikor odaért a Tillmanné lakásának ajtajához, sőt már bent volt a lakásban, még mindig csak azon járt az esze, hogy sikerüljön rekordidő alatt visszatérnie a Margit fehér vászonruhájával s ez a kívánság annyira megszállva tartotta, hogy se látott, se hallott. S ez az, amit most jóvá kellene tennie, mint mikor valaki már rég kiszállt a vonatból s egyszerre emlékezni akar a tájra, melyre elmulasztott figyelni. Mégis emlékezett rá, hogy mindjárt amint lement a házmeester lakásába, hogy otthagyja a biciklijét, míg az ötödik emeletről, Tillmannék-től visszajön, alig kopogott a pincelakás üvegajtaján, máris kinyílt az — és az úr, aki kinyitotta az ajtót s átvette a biciklijét, nyilván nem a házmeester volt. De mert az ő számára az volt a fontos, hogy otthonról való elindulása óta már tizenhat perc telt el, egyszerre három lépcsőt hágra rohant fel az ötödik emeletre. Számolta a perceket. Ha csak két percet is kellene várnia a ruhára, anélkül indul vissza, mert ha csak valamivel gyorsabban tud hajtani, mint idejövet, akkor sikerül a magának kitűzött időre hazaérnie. Akkor nem nézett se jobbra, se balra, csak rohant — most azonban úgy tűnt neki, mintha lent a hűvös lépcsőfeljártnál állt volna valaki, aki nyomban utána szintén elindult s követte őt fel az emeletre. Mint a házmeesterlakásnál, úgy történt Tillmannék ajtaja előtt is: lihegve alig állt meg, az ajtó nyomban kitárult, mintha odabent valaki csak az ő érkezésére lesett volna. S nyomban, mintha csak a naptalan folyosó piszkos kövén akkor szökkentek volna szárba, három úr termelt András mögött. Egyik, akin fehér nadrág és fekete lüszterkabát volt — egy azok közül, akiket az imént a konyhában látott, azt mondta: — Csak tessék — s tolta befelé. A három úr betette mögötte az ajtót, ő értetlenül, bosszúsán ment beljebb...

Idáig jutva olyan erővel szorította két tenyere közé a halántékát, mintha kiakarná préselni fejéből a legapróbb részletéig azt, ami ezután következett. A görcsösen csukott szemével látni akarta újra: a homályos előszobából másik kis bútorokkal túlszűfolt szobába nyílik egy tárva hagyott alacsony barna ajtó. Ott alig egy lépés távolságra az ajtótól, ez egyik szék magas támláján ott feküdt ragyogó fehéren, kivásvolt a Margit berakott vászonruhája. Semmi mással se törődve már nyújtja is karját a ruha után, hogy kerékpárján a zsákmánnyal diadalmasan száguldjon haza —, de a karja a következő pillanatban szétnyíló tenyérrel hull alá. Nemcsak most, de ott, már akkor is, mikor még semmit se tudott, mintha láthatatlan kéz ragadta volna torkon.

Mert a kis szobából másik tágasabb szobába látott s onnan látható érdeklődéssel egész csoport úr tartott feléje. Élükön ugyanaz az atlétatermetű, majdnem rokonszenves csinos ember, aki a »konyhában« a vízbe mártogatott zsebkendőjével dörzsölte a fehér cipőjén esett foltot.

De nem ez a bizonyos ünnepélyességgel egyenesen feléje tartó csoport volt a látvány, ami megtántorította. András a közeledő urak feje fölött belátott a másik szobába s tekintetét egy ember húzta magához, aki bennmaradt. Barna vászonruhában, olyanban, amilyet az árúházakban készen lehet kapni, kigombolt kabátban, puha ingén csíkos nyakkendővel, hátát a falnak támasztva állott. Kabátja kihajtókájának gomblyukából keskeny szíj nyúlt a felső zsebébe, ahol az óráját tartotta. Nem is falnak támaszkodva állt, csak a két szétrnyitott kezét fektette a falra, a felsőteste a leeső vállakkal s az elgondolkozó oldalt hajtott fejjel előrehajolt. Fiatal ember volt, nagy szál és sovány, de nem frissen nyírt szénfekete bajuszai s kopaszodó homloka fölött elválasztva viselte a símára kefélt haját. A fekete haj, a fekete bajusz, a fekete ivelt szemöldök, de különösen a nagyon piros ajak mint kívülről felrakott idegen foltok ütötték el a valószínűtlenül mozdulatlan megnyúlt arctól. Hogy lehet élő ember ilyen sápadt — csudálkozott akkor András, hogy ez az arc megállította. Nem tudta, meddig állt. Arra emlékezett, hogy körülötte csend volt. Most már értette, hogy miért. A feléje tartó urak megálltak, hogy figyeljék az arcát. S András csak ebben a pillanatban jött rá arra, amit akkor sehogyse értett meg. Az az ember ott a másik szobában nyilván hallotta, hogy valaki jött, látnia kellett azt is, hogy egész csoport siet az újonijött elé s mégse, pillanatokig nem emelte fel a szemét. Csak a nagy csendben, mikor a szobából szinte a levegőt is kiszorította a csend, mozdult nem a feje, csak a szempillája. Mintha elhatározásába került volna, hogy felpillantson. Itt a cellában András most világosabban látta őt maga előtt, mint akkor, mikor testi valóiában állt szemben vele. A szeme fekete és nagyon fényes s amint felpillant, ezek a szomorú szemek ránéznek és ugyanabban a pillanatban fölszabadulnak, meglepően megvidámodnak.

A lélekzetét is visszafojtva ült a pricsén, mintha attól félne, hogy elűzi egy óvatlan mozdulattal a jelentést. A fal mellett álló, sovány embernek öröm villan a szemében s mert András még mindig csak áll és még inkább bámul rá, a valószínűtlenül sápadt ember elmosolyodik. Talán csak komikusnak találta Andrást, aki olyan arccal állt ott... de akkor is, hogy tudott ebben a helyzetben ez az ember így mosolyogni? Mert nemcsak elmosolyodott, hanem majdnem barátságosan, mint egy öreg valami tacsukóra. Amellett nem is András, hanem ez a meleg mosoly volt gyerekes, mert majdnem hálás mosoly volt, mintha Andrásnak érdeme volna, hogy ő csak ő és nem valaki más, féltettebb, fontosabb személy.

András előtt most egyszerre úgy tünt, hogy ez a minden barátságos melegsége mellett is kicsit gúnyos mosoly ennek a mostani Andrásnak szólt, annak, aki itt ül a pricsén és a fejét fogja — s aki most már biztosan tudni vélte, hogy mikor az az ember, az a halotti maszk akkor rámosolygott, az már akkor tisztában volt vele, hogy pár óra múlva a konyhában megtörtetett testéről vereíték és vér fog csöpögni a síkált, tisztó padlóra.

Ez az ember, akinek a nevét se tudta, nem állt egyedül. Jobbról is, balról is egy-egy civilruhás úr állt őrt mellette. Hogy ezek őrzik, erre is András csak akkor eszmélt rá, mikor — anélkül, hogy a sok ember

közül valaki is csak egy szót szólt volna hozzá — bement abba a tágas szobába s látta, hogy azon az egyen kívül még másik két ember is van ott, mindegyik külön sarokban s azok mellett is jobbról és balról egy-egy úr. Ez a kettő is fiatal, annál a magas sápadtnál is láthatóan ifjabbak. Az egyik barna, zömök s kerek arca majd kicsattan az egészségtől. A szürke vasalt nadrágzárát magasra felhúvya ült, úgy hogy kilátszott a zokni felett a meztelen, szőrös lábszára. Időnként meg-megmozdult az ajka, hogy az alsó fogsorával az egész rövidre nyírt kis bajuszát harapdálja. Egyébként ez az életvidám, kissé kövérkés kerek arc nyugodtnak, csak valahogy magához képest túl komolynak látszott. Az ember szinte várta, hogy egyszerre elnevesse magát. András tekintete mindössze csak egyszer találkozott az övével, akkor, mikor oda belépett: Se Andrásra, se a többiekre az pillantást se vetett, egész idő alatt csak a vele szemben álló maga elé néző sápadt ember felé fordult. S nemcsak neki, nemcsak Andrásnak, a harmadik fiatalembernek is minduntalan ahhoz az egyhez tért vissza a tekintete. Ez a harmadik felfelé fésülte a barna haját s nem annyira izgatottnak, mint bosszúnak látszott. András csak ránézett és nyomban elismerően állapította meg, hogy ennek jó izmai lehetnek. Két kezével fogta át keresztberakott térdét, de azért a felsőteste, még a válla sem hajolt előre, egyenesen, hátraszegett fejjel s úgy ült, mint aki minden pillanatban fel akar ugrani.

— Tillmannét keresem, a fehér vászonruháért jöttem — szólalt meg András. Ez, tisztán emlékezett rá, akkor már az ő számára is értelmetlenül hangzott s csak azért szólalt meg, mert már nem bírta ki ezt a még mindig tartó csendet, azt, hogy mint valami színpadon tovább mozogjon ott a számtalan némán feléje szűrő rosszindulatú szempártól követve. Csak ekkor került elő Tillmanné. Úgy állt saját lakásában az idegen urak közt, mint utca közepén a vak, aki elejtette a fehér botját. Tillmanné itt volt, de a nyüzsgő idegen urak nem engedték meg, hogy bárki is beszéljen itt a másikkal. Tillmanné helyett a fehércipős atlétatermetű csinos férfi szólt Andrásához: — Senki innen el nem mehet. Mint a többiek, várni fog maga is.

Akkor már András nem is akart volna elmenni, szinte örült, hogy maradhat. Egyszerűen csak azért, mert lehetetlen lett volna csak így itthagyni a többieket, akiket nem engednek el. Lehetetlen lett volna itthagyni, főleg azt a valószínűtlenül sápadt embert, aki a kis bőrszűra erősített zsebóráját ki-kihúzta, noha nyilván még ugyanabban a pillanatban elfelejtette, hogy hányat mutat az óra, mert igen kis időközökben, szórakozottan újra s újra utánanyúlt.

A hangosan rendelkező urak ki-bejártak. Ha nyílt az ajtó, nemcsak a sápadt ember, a másik kettő arcára is izgatott várakozás ült ki. András hamar megértette, hogy miért. Abból, amit a rendelkező urak beszéltek egymással, megtudta, hogy a harmadik fiatalember, az, aki felfelé fésülve viselte a haját és olyan energikus arca volt, époly véletlenül került ide, mint ő, András... illetőleg nem époly véletlenül, amennyiben nem holmi fehér vászonruháért s nem is Tillmannéhoz jött, hanem ép most érkezett a másik kettőhöz, akiknek Tillmanné lakásán volt az irodájuk. András elég szemfüles volt ahhoz, hogy az első negyed-órában rájöjjön, miféle iroda volt ez: a feldúlt szoba közepén álló asztalon halomba rakva sok-sok papíros, könyv, füzet fölött nyomtatott és litografált újságok. Falusi Dolgozó Ifjúság —, Kommunista —, Ifjú Proletár — olvasta András a nagybetűs címeket.

András ült a pricsén és egyszerre kiszabadította fejét a két tenyere közül. Eszébe jutott, hogy az egyik lapot, melyet az asztalon a halom

papíros között látott, azt, amelyiknek a címlapján csupa kicifrázott nagybetűvel Ifjú Proletár állt, már látta egyszer. Igen, holtbiztos! Ugyan-ez az Ifjú Proletár volt egyszer a lakatosnak, Súlyok Elemérnek a kezében. Csónakázni mentek a Városligetben és alig hogy beszálltak a ladikba, Súlyok Elemér fölkiállt: — Nézd csak, mit találtam! — és előhúz az ülepe alól egy példány Ifjú Proletárt. Most András már tudta, hogy azt a lapot senki se felejtette a csónakban, Súlyok Elemér maga hozta s azért, mert azt akarta, hogy András olvassa. De akkor András csak ránézett a lapra és evezett tovább — oly szépen sütött a nap és ott ült a csónakban, szemben vele, Dalos Péter húga, Olga is...!

Nem, Olgára se akart most gondolni, a szerelmét is már csak az átkozott ostobasága bizonyítékának látta. Sose hitte volna, hogy létezhet nyomtatott betű, melyre ő valaha majd fájdalommal vágyódik. S most mégis sokat adott volna érte, ha akkor elfogadja és elolvassa azt a füzetet.

Kintről lépések hallatszottak s András elhülmi érezte a vérét. A rendőrfőtanácsos nyilván neveket akart tőle, kommunisták neveit s akkor még nem tudott ilyen neveket. Most azonban már három kommunistáról is tud. Dalos Péter, Súlyok Elemér és Sági Gyurka. Azt hiszik, hogy neki azokkal volt dolga, akiknek a titkos irodája Tillmannénál volt. Ha nem fog vallani, akkor szintén odakerül a konyhába — és ha őt kínozni kezdik, nem történhetik-e meg, hogy ezt a három nevet...? Ez a kérdés volt az, amittől elhült benne a vér, de egyszerre elszánt-sággal és magabiztosan válaszolta magának: megtörténhetik minden más, ez nem.

A lépések elhangzottak, András visszaült a pücsre s azon kezdett gondolkozni, hogyan szabadulhatna innen mielőbb. Nem azért, mintha félt volna. Azért kívánta, hogy mielőbb szabadon járhasson-kelhessen, mert nem félt és sürgősen beszélnie kellett volna Súlyok Elemérrel, Dalos Péterrel és Sági Gyurkával. Beszélni, nemcsak így-úgy mint eddig, hanem okból, céllal. Őt is, mint a többieket, csak este szállították ide. Tillmannéknál kellett ülniük, míg be nem sötétedett. Nyilván nemcsak azért, hogy a rendőség abban a lakásban kelepeét tartott nyitva, ezenkívül lehetőleg észrevétlenül akarták elvinni őket ép a további préda érdekében. Mért kísérték volna be Tillmannét, ha nem azért, hogy egyelőre ki ne tudódjon az, ami nála történt? Vagy ezenfelül? lehet-e, hogy Tillmanné, ez a hallgatag sovány asszony, akinek a beesett, csontos arcából nem lehetett kitalálni, hány éves, lehet, hogy ez a nő együtt dolgozott az albérlőivel? Lehet, hogy ő, András, époly felületes volt mindennel s mindenkivel szemben, mint amilyen közönbösen ment el a náluk évek óta bejáratos, mindig kicsit gyulladtszemű Tillmanné mellett? Most még az is mulasztásnak tünt előtte, hogy nem ő, hanem Margit vette észre. Margit mondta Tillmannéről, hogy csudasikkes ruhákat varr, maga meg olyan mindig egyforma, ósdi ruhában jár, mint vidéken az iparosmesternék.

Fülébe csengett a hang, mellyel a rendőrfőtanácsos nyomatékosan, szinte fenyegetően felelt a telefonba: — Nem, semmiféle kommunikét a sajtó számára, egyelőre nem, semmi szín alatt. S eszébe jutott Andrásnak még valami: az ő apja nemcsak képviselő, az ő apjának is megvan az újságja s mint a telefonba, a rendőrfőtanácsos biztosan megmondta Klamm Mártonnak is, hogy egyelőre titokban kell tartani a letartóztatásokat. És András elvörösödött a gondolatra, hogy az ő apja... a rendőrfőtanácsos elismeréssel beszélt, merészelt elismeréssel beszélni Klamm Mártonról!

AZ ELÁSOTT KENYÉR

Irta: Brindza Károly

A derengő keleti hajnalban lassan kirajzolódtak a tanya körvonalai. A tanya messziről úgy nézett ki, mint egy nagy szürke fészek, amely beleilleszkedett a hóval borított pusztaságba.

A tanya még aludt. Legalább is a gazda lakása körül mélységes csend honolt. Még a kutya sem mozdult. Nagyon hideg volt. Nem volt kedve senkinek kimozdulni az ágyból. A kakasnak is a torkára fagyott a hajnali kukorékolás... A disznók békésen horkoltak a góré alatti ólban. Nem mozdult senki és semmi...

Ebben a fagyos, téli lustaságban csak Pista a béres nem tudott aludni. Már régen nem aludt. Enni adott a lovaknak. A lovak szénáznak a jászol előtt és nagyokat csattan patájuk az istálló földjén. Pista minden dobbanásra összerезzen. Nem pihent az éjszaka semmit. Szüntelenül a tegnapi gondolt, meg arra az asszonyra, aki úgy elbánt vele... Nagy nyugtalanság feszelte be magát lelkébe. Pistát bántotta a lelkiismerete.

Most ott áll a priccse és beleszuszog a befagyott istálló-ablakba. Az ablak a lehelet melegségétől felenged, majd amikor Pista elfordul, ismét befagy. Cifra jégvirágok és furcsa vonalak képződnek rajta. Ezeket nézi, bámulja, de az esze egészen máshol jár.

A tegnapi nagyon megfeküdte lelkét. Valami iszonyúan nyomta lefelé, le egészen a priccse alá. — Én kulák szolga vagyok! — motyogta maga elé és szájában valami keserűt érzett ennél a szónál: szolga... Pista már husz éve cseléd, de még sohasem fájt neki, ha valaki erre emlékeztette. Nem fájt neki, ha gazdája össze is szidta, még az sem, amikor egyszer csépléskor, pofon ütötte, mert leejtette a zsákot a válláról és az kirepedt. Akkor is azt hitte, hogy a gazdának van igazsága, hiszen a gyönyörű szép buzaszemek a porba keveredtek.

És most ez az asszony azt mondja, hogy ő kulák-szolga, kulák fatytyú, aki védi a gazdáját és nem gondol az éhezőkre... Inkább a lónak, mint az embernek?...

Lázás homlokát a fagyos ablakra szorítja és szüntelenül a tegnapi gondol.



A faluból tartott hazafelé, — daráltatni volt a disznóknak. Sűrűn kell Pistának a faluba menni, mert harminckét disznója van a gazdának. Szép kövér disznók! Mahólnap kétméteresek lesznek. — Pista ennél a gondolatnál elmosolyodott — hiszen ő eteti őket. Kétméteresek lesznek! Beviszik őket a faluba és a gazda behívja majd Pistát a kocsmába — meginni egy-két fityókával... — a nyál összefutott szájában.

A szánkó vidáman röpi Pistával és a friss darával a dűlőúton. A hó most egy kissé elállt, de a szél továbbra sem pihen és bele-bele csapkod Pista arcába. Ilyenkor behúzza fejét, a rossz báránybőr sapkát, amelyet karácsonyra kapott a gazdától, egészen a szemére húzza és odavág a lovak füle közé...

Az út felénél tartott. A szél mind erősebbé vált és Pistát jól átfújta. — Hátán gyakran végigfutott a hideg. — De rossz is télen a cselédnek! — gondolta magában. — Nyáron legalább szundíthat az ember a kocsin, most meg belefagy az emberbe a szusz is...

Húsz éve szolgál már a gazdánál. Húsz esztendeje! Hogy eljár az idő — tünődött magában.

— Hé, néptárs! álljon meg, szakította félbe egy hang Pista tünődését. Nagyon rántott a gyeplőn és a szánkó oldaltfarolva hirtelen megállt.

— Mink is arra megyünk, néptárs! — szóltott egy nő, akinek csak az orra hegye látszott ki a havas kendőből.

— Meddig? — kérdezte Pista és megtörölte havas bajszát.

— A körösztűtig — válaszolta a férfi, aki már lendült is fel a szánkó hátuljára.

— Na, gyűjjenek föl. — Pista arrébb húzódott és helyet csinált az asszonynak. Az ember hátul helyezkedett el. Nekivágtak.

Mindannyian hallgattak. Behúzták a fejüket a takaró alá. Jónéhány-száz métert szaladt már a szánkó, amikor Pista megkérdezte:

— Ugyan hová mennek, ilyen istentelen időben, gyalog... — lehúzta fejéről a pokrócot és az asszony arcába nézett.

A nő harmincöt év körül lehefett — valószínűleg már asszony. Ő is kibontja fejét a takaróból és végigsímít homlokán egy szőke hajfürtöt. Szürkés-kék szeme megcsillant, amikor megszólalt. — A kukoricát ellenőrizzük, folyik a beszolgáltatás...

— Ugyan, hát ilyen istentelen időben? — ráérne az akkor is, ha majd a hó elolvad.

— Dehogy ér rá testvér! — ha ráérne, ha volna elég kenyér mindenhol, akkor igen, de sajnos, nincsen. Éhes szájak várnak a kukoricára, a kenyérré...

— Persze, elviszik az utolsó szemig — veti oda Pista kötekedő hangon, ahogyan a gazdájától hallotta.

— Csak ami felesleges, csak azt, amit muszáj, — mondotta az asszony és hangja olyan barátságosan, olyan meggyőzően csengett, hogy Pista zavarában nem tudta rögtön folytatni kötekedését.

Pistának ott forrongott valami a fejében. A gazdáját hallotta, amint az egyre szidta a hatóságokat, mert azok »elvisznek mindent«. Most mindössze harminckét darab disznót hizlalhatnak, azelőtt pedig kétszázat is szidtak. »A hatvan malac pusztul, on el, vagy csapjam ki az országútra őket... Ménem ítetnek Boszniában is kukoricát, ne éntőlem vigyek el! — tönkretesznek...« Pista sajnálkozva gondolt gazdájára és a malacokra... »De nem adjuk oda nekik, — vigyorgott a gazda — gyere, egyugjuk Pista«... és Pista ment, segített a gazdának eldugni a kukoricát. — Szépen beraktak vagy huszonöt kocsira valót a gödrökbe, aztán rárakták a szárkúpokat. — mosolygott magában — mégis csak okos ember a gazda... — az asszonyra néz, aztán folytatja a kötekedést.

— Nem hagynak a malacoknak semmit. Kicsaphassuk őket az országútra, a gazdám is aszongya... Maguk erőszakosak!

A nő hirtelen oldalt fordult és belenéz Pista meglepett arcába. Az a lovakra fordítva tekintetét, megrántotta a gyeplőt. — Nyé, ... az anyád keservit... — A lovak megugrottak, hogy csakúgy repült a szánkó. — Mit beszél? — kiáltotta az asszony és keze idegesen a gyeplő felé rándult. — Mit beszél ember?

— Azt, hogy erőszakosak, dörmögi makacsul Pista, — de egy pillanatra sem néz az asszony arcába. — Evisznek mindent Bácskából... Nem lesz itt gyüvőre semmi. Eviszik Cernagórába... Mé nem termelnek azok is, ha élni akarnak?

Az asszony ujjai lassan elengedik Pista vállát. Előre, valahová nagyon messzire néz. Talán túl a Dunán, a Száván is... Messzire a kopár sziklák világa felé, ahol nagy háborút vívott a nép, és elveszítette mindenét, a szabadságért... Most, talán a földetlen tetejű romházak vakán, valahol egy család gémberedő tagokkal várja a kenyeret... Dél

harcos fiait, északra szegezik a jogos segítséget váró szemeiket... — Az asszony a szeméhez kap és letörli az odasodort ló és a kibuggyanó könny összeolvadt levét... Megemberelte magát és megrántotta Pista vállát.

— Ember! láttál-e már te éhező gyerekeket? Láttál-e már árvákat — gyermekeket, akik elvesztették szüleiket? Voltál-e már valaha földokló, akit kimentettek?

Az asszony nagy komoly szürke szemei belefűrődtek Pista zavaros szemeibe, úgy, hogy egész lényében megborzongott. A nő keze rettenetes súllyal nehezedett Pista vállára, úgy érezte, nyomban leszakad. De azért nem adta be derekát. Elfordult és önmagának dörmögte.

— Csak azt tudom, hogy innen, az én gazdám is el akarjátok venni a kukoricát. Gyüvőre nem lesz jószág, — nem köllök én se... Nem, én nem engedem, hogy kár érje a gazdaságot...

— Hát a gazdát véded? — csattant fel az asszony hangja, olyan élesen, hogy Pista megrázkódott. — A gazdát? Ki a gazdád?

— A Varga Péter... — buggyant ki önkénytelenül a szó Pistából.

— A Varga nagyságos úr? Hát ezt a kulákot véded? — te kulák szolga! Ennek vagy te hű talpnyalója. Varga Péter, tavaly se adta be rendesen felesleges gabonáját, akkor is spekulált. Ez, a saját cselédjétől is sajnálja az élelmet, nemhogy még más, ismeretlenen segítene. — Az asszony szemében az elkeseredés dühe lángolt, hangja reszketett a felindulástól.

— Ezek a lovak is az övéi, az átkozott kuláké — jobban szereti a lovát, mint az embertársait. Ilyenné teszi az embert a harácsolási vágy. — Inkább pusztuljanak az emberek száza, semhogy a lovai, malacai soványabbak legyenek...

Hangját leengedi, szavaiban mintha az igazság kelne életre. Végtelen komolysággal mondja.

— Fiaink azért harcoltak, hogy mindenki számára legyen kenyér ebben az országban. Bácskában úgy, mint a kopár Crnagórában. A városban éppen úgy, mint a faluban... Ez a munkás testvériség!

Pista szemei a lovakra merednek. Eszébe jut, hogy a gazdája mennyire tömi azokat. Egész abrakot ad nekik akkor is, ha nem dolgoznak, hogy a szőrük fényesebb legyen és simább az oldalbordájuk. Mert mit szól a Kisimre szomszéd, ha az övé lesz a soványabb! — a gazda dölyfe nem engedi meg, hogy a szomszéd kuláknak szebb lova legyen, mint neki.

Pista elnyom egy sóhajt. Eszébe jutott, hogy a gazdasszonya kiporciózza számára a kenyeret, meg a tavalyi szalonnát és ő azt bűzben, a lovak faránál kénytelen elfogyasztani. — Nekem kimérik, a lovak meg a lábukkal tapossák az ennivalót... Kulák szolga va... — nem merte végiggondolni az asszony szavait, félt, hogy valami olyasmí történik vele, ami egész életét tönkre teszi. Kilendíti eddigi kerékvágásából és szembeállítja multjával.

— Eh! — gondolta — csak nem hagyom, hogy egy asszony kihozzon a sodromból! Húsz évig jó volt így, jó lesz ezután is. — Újra visszazökent kötekedő modorába.

— Hiába beszél énnekem, — mondja — de nem néz az asszonyra, csak nem vóna szabad evinni a lovaktu, a malacoktu... Mi lesz veünk gyüvőre?

— Mi lesz veletek? — kiáltja az asszony és felugrik a rohanó szánkón. Állj! — nem megyek egy tapodtat sem tovább ilyen emberrel!

Pista meglepődve visszarántja a lovak zabláját, a szánkó meglassul.

— Mi lesz a lovaidal? Átkozott kulákszolga! Te sem vagy különb a gazdánál! — Azt nem kérdezed, hogy mi lesz azokkal, akik minde-
nyüket odaadták a háborúban, a szüleiket, a házaikat, a fiatalságukat,
hogy téged is szabaddá tegyenek... De te, te a szolgálalkúségedben el-
nyomódat véded, a lovait, a disznóját, akkor, amikor emberek életéről
van szó!... Gyere Sándor, — szólt a hátulülő férfihez, — gyere, in-
kább menjünk gyalog, mint ezzel a kulák fattyúval... Ha egy hónapig
is járom a határt, de a tíz vagonnal összehozom, ha a föld alól kapar-
om is ki a kukoricát!

Elindultak...

Pistát, mintha fejbekölíntották volna, maga sem tudta hogyan, csak
a lovak közé vert és repült vele a szánkó...



Pista még mindig a príccsen állt. Képzletében újra, meg újra a teg-
napi élménye vibrált.

— Kulákfattyú vagyok! — motyogta és a kezét végigsimította lázas
homlokán. — Védelem a gazdánat, nem gondolok az éhezőkre... Ki véd
engem? — tört fel beléle a kérdés — a gazda nem! Milyen gyöngye va-
gyok. — döbrent magára — hiszen az az asszony tegnap ugyancsak el-
bánt velem! Egész éccaka nem aludtam... Talán ő megvédene? — vil-
lant át az agyán s ajkára keserű mosoly torzult...

Nem mozdult az ablaktól. Csak bámulta a jégvirágokat és a pók-
hálót az ablak sarkán. Kint már világos reggel van. A disznók türelmet-
lenül rőfögnek az akolban. Etetés ideje van már, de Pista nem gondol
vele. Egyre csak az asszony jár az eszében. A tekintete... Ruganyos
teste... ahogy leugrott a szánkóról... Miért is engedte le! — miért
nem tartotta vissza, hiszen olyan közel került hozzá, olyan megindi-
tón beszélt.

— Lám, nem kellett volna makacszkodni vele, — hiszen nem is ra-
gaszkodik ő úgy a lovakhoz, a malachoz, csakhát... — Húsz éve szol-
gált már a gazdánál — emlékszik: egyszer megvédte gazdáját, amikor
az összeveszett a kártyapartnereivel a kocsnában, — elmosolyodik, —
úgy elverte a Kisimrét, meg Galambost, hogy arról kántáltak... — Most
miért ne védené meg? Nem is olyan veszélyes ez az asszony. — De
hátha... — Hiszen erősebb tőlem is, meg a Vargától is. Olyan nézése
van, hogy!... és amit mond!

— Mit csinálsz te ott, te lusta dög! — a lovak még nem kaptak vi-
zet, ménem hozó mán nekik — te istenadta!

Pista összerezzen a durva hangra és hirtelen hátrafordult. — A
gazdája állott előtte. Nagy bajusza kajlán lógott le a szája szélén. Ha-
sán, nagy szőrös kezével összefogta a magára vetett bundát és ásítózott.

— Az ember, ha nincs a nyomodban, nem csinálsz semmit!

Pista csak állt és elnézett a gazda feje fölött. Gondolatait megza-
varták. Most, hogy visszazökkentették a valóságba, szinte idegennek
érezte maga körül az istállót, a lovakat, a gazdát... Miért zavarta
meg ez a... — tekintete a gazdája arcára ereszkedett.

— Na mit néző rám, úgy mint a barom? — megitatni a lovakat,
megetetni a disznókat, aztán kivezeted a szürkét, meg a feketét és
megjáratod! No, lódulj már, nézze meg az ember, azért fizetlek én!
majd nagyot ásított és kiment az istállóból.

Pista nem mozdult, csak merőn maga elé bámult. — Az asszonyt
látta s hangját hallotta: kulákszolga... — Borzasztó! Húsz éve paran-
csolnak nekem és nem jöttem rá arra, hogy mi az: kulákszolga...

— Ezek parancsolnak nekem? Ezeknek segítek én a kukoricát elrej-

teni, akiktől egy jó szót sem kaptam még soha! — szeme a szürkére, majd a feketére tévedt. A lovak vidáman falták az előttük levő abrakot. Pista leugrott a pricsről...

— Boszniában a gyerekek éheznek... Ezek miatt éheznek! Miattatok éheznek... disznók! — felkapta a fal mellől a vasvillát és teljes erejéből ütni kezdte hol a szürkét, hol a feketét. A fiatal csikó-lovak vadul nyerítettek és retteneteseket rúgtak Pista felé, de az, kikerülte a kövér csikók rúgásait...

— Kukorica kell nektek, a szárat és a szénát a lábatok alá taposátok! Boszniában meg a gyerekek nem esznek — átkozott dögök! Nese, ne neked szürke, ne neked fekete...

— Mit csinálsz átkozott disznó a lovaimmal? — ugrott be a gazda paprikavörösen az istállóba és öklével Pista tarkójára csapott...

Pista az ütésre hátra fordult, meglátta a fújó gazdát. A tarkójára mért ütés szinte összerázta agyát. — vad gondolatok zavarogtak benne.

— Megütött! a gazdám megütött!... A szolgát ütötte meg!... Védem a gazdámot?... Kulákszolga...

Pista zavaros agya gyorsan kergette szemei előtt a képeket. Láttá egész gyermekkorát. Egy pillanat alatt átérezte húszéves cselédsorsának minden nyomorúságát. A kiporciózott kenyeret. A szép arany-sárga kukoricára rakott szárkupokat... És most az az ütés... — megütött!...

Pista kezében magasra lendült a villa és retteneteset vágott vele a gazda farára, — ne, neked is! most megfizetek neked is... — megütöttél?... — a villa ismét emelkedett a kezében. — Boszniában nincs kenyér... te meg elásod! Engem is rászedtél... — Kereste a szavakat, valami retteneteset akart mondani, amikor aztán megtalálta, diadalmas kacajjal vágta a menekülő gazda után:

— Kulák gazember!...

Pista megállt egy pillanatra, arcára kemény elhatározások vonalai feszültek. A kezében levő villát a pricshez vágta. Magára kapta nagy foltos kabátját és vadul nekilendült... ki az istállóból a tanyáról, toronyiránt...



Vargáéknál bontják a kúpokát. Már a tizediknél tartanak és sorban szedik elő a szép aranysárga kukoricát. A kenyérnek valót, amelyet egy egész ország népe vár...

Az emberek, akik a kúpokát bontják, jóízűen mosolyognak a napsugaras ég alatt és gúnyos megjegyzéseket eregetnek a pitvara ajtajában szorongó gazda felé.

— Mélyebbre kellett volna nagyságos uram!... mondja az egyik öles kisparaszt, és odahunyorított a gazdára.

— Mélyebben ám, de nem a kukoricát, hanem ütet! — vágta rá Magó János újgazda és megragadott egy nyaláb szárat. — alóla egy szép rakás kukorica került a napra.

— Na, még éppen ez a kétszázötven mázsa hiányzott. Ki van a tíz vagonnal!... — mondotta az asszony, miközben tenyerével hátrasímtott homlokán egy szőke hajfűrtöt.

Szürkés-kék szemeiben és az aranysárga kukoricán vidáman táncolt a téli napsugár...

VILÁGSZEMLE

Írta: Sulhof József

Mire ez az írás napvilágot lát, már aláírták Németország volt csatlósálla-
maival, Olaszországgal, Romániával, Bulgáriával, Magyarországgal és Finnor-
szággal a békeszerződéseket. Párhuzamosan folyik a további lépés előkészítése:
Londonban értekezletet tart a külügyminiszter-helyettesek tanácsa, hogy a Kül-
ügyminiszteri Tanács márciusi ülészakára előkészítse a német és osztrák bé-
keszerződéseket. A német kérdés egyike a leg súlyosabbaknak és tulajdonkép-
pen mindaz, ami eddig a szerződésekben és egyéb intézkedésekben a béke épí-
tésére történt, előkészítését jelentette a német jövőnek. Nyilvánvaló, hogy itt
és később Japánban — a gyarmatvilág középpontjában — vívja legnagyobb har-
cát a demokrácia a reakcióval. A demokrácia természetesen békére törekszik
és úgy akarja a békét kiépíteni, hogy az tartós és a fejlődés zavartalan me-
netét biztosító legyen. A reakció hadállásokat készít elő és a békeépítés mun-
kájában háborús előkészületeket is tesz. Arról azonban ma már Churchill sem
mer nyíltan beszélni, hogy újabb háborúba kezdjenek. A békeszerződések ke-
retében, a világ sorsának kialakításában tehát arról van szó, hogy a demokrá-
cia és a reakció egyaránt a maga céljainak megfelelően építő vagy — a reak-
ció esetében — az újabb rombolást előkészítő feltételeket biztosítsa. Magyarán
ez annyit jelent: a reakció piacot és felvonuló területet keres Németországban,
Japánban és a gyarmatvilágon és ennek érdekében az imperialista erőszak le-
hetőségeit is figyelembe veszi. A demokrácia egységes, erős, és demokratikus
Németországot és Japánt akar, független közel- és távolkeleti demokratikus or-
szágokat bátorít, hogy azok ne szolgálhassanak többé fegyverül az imperialista
erőszaknak.

Mindezt világosan és a kisemberek dolgozó millióinak világszerte megnyug-
vást hozóan fejtette ki Sztalin generalisszumus az elhunyt amerikai elnök fiá-
nak, Ellőt Rooseveltnek adott nyilatkozatában.

Arra a kérdésre, lehetségesnek tartja-e, hogy az Egyesült Államok demo-
kráciájának rendszere békésen éljen olyan kormányzati forma mellett, amelyen
a Szovjet Szövetségben van, anélkül, hogy bármelyik oldalról kísérlet történne
a beavatkozásra a másik helybeli ügyeibe — Sztalin generalisszumus köle-
lentette: *»Ez nemcsak lehetséges, hanem észszerű és teljesen megvalósítható. A
kormányzati formák különbsége nem akadályozta a háború folyamán, a legne-
hezebb időkben sem, hogy országaink egybefogjanak és legyőzzék az ellenséget.
Ezt a viszonyt béke idején még fokozottabban megőrizhetjük.«* Sztalin szerint
az Egyesült Nemzetek Szervezetének sorsa a három nagyhatalom közötti össz-
hang megteremtésétől függ. A Nagy Három újabb tanácskozásának összehívá-
sát minden, az általános békére veszélyes, nemzetközi probléma megvitatására,
Sztalin szükségesnek tartja. Nem egy, hanem néhány tanácskozást kell tartani.
Ha erre sor kerül, nagyon hasznos eredményekkel járna. A két ország közötti
baráti kapcsolatok és kölcsönös megértés romlását Roosevelt hatálya óta Sztalin
egy magyarázta: *»Ha ez a kérlés az amerikai és az orosz nép közötti kapcsola-
tokra és kölcsönös megértésre vonatkozik, véleményem szerint nem rosszab-
bodott semmi, sőt ellenkezőleg, a kapcsolatok javultak. Ami a két kormány
közötti viszont illeti, voltak ellentétak. Bekövetkezett bizonyos rosszabbodás,
mire nagy lörmát csaptak és arról kezdtek fecsegni, hogy a kapcsolatok a jö-
vőben még rosszabbak lesznek. Én azonban nem látok semmi aggasztót a béke
rombolása vagy háborús összetűzés felüdzése terén. Egyetlen nagyhatalom sem
tudna a mai időkben nagy hadsereget állítani más szövetséges hatalom, másik*

nagy állam ellen, még ha kormánya erre is törekedne, mert ma senki sem vezethet háborút népe nélkül és a nép nem akar háborúzni. A népek belefáradtak a háborúba. Emellett nincs semmi érdemes cél, ami indokoltá tenné az újabb háborút. Senki sem tudná miért kell harcolnia és ezért nem látok semmi aggasztót abban, ha az amerikai Egyesült Államok kormányának egyes képviselői arról beszélnek, hogy romlott a viszony közöttünk. A fentiek alapján úgy vélem, hogy az új háborúval való fenyegetőzés nem reális.»

Közvetlenül ezután nyilvánosságra hozták Sztalin generalisszimusz üzenetváltását Bevin angol külügyminiszterrel az angol-szovjet szerződés kérdésében. Bevin ugyanis karácsonyi beszédében azt a kijelentést tette, hogy Angliának nincsenek semmiféle kötelezettségei azokon túl, amelyeket az Egyesült Nemzetek Alapokmányában vállalt. A Právda rámutatott, hogy ezzel Bevin megtagadta az angol-szovjet kölcsönös segélynyújtási szerződést. A Právda nagyon határozott álláspontot leszögezve emlékeztet Montgomery tábornagy moszkvai látogatása idején jelent meg és hatása alatt Bevin szükségesnek látta, hogy üzenetben forduljon Sztalin generalisszimuszhoz. Bevin kijelentette, hogy nem ez a felfogása az angol-szovjet kölcsönös segélynyújtási egyezményről. Sztalin generalisszimusz válaszában megállapította, hogy Bevin kijelentései kétséget keltővé tették benne. »Számomra világos, hogy az angol-szovjet szerződés fennállása kötelezettségeket ró országainkra tekintet nélkül a fenntartásokra, amelyeket az angol-szovjet szövetség tartalmaz, bármennyire is csökkentik ezek a szerződés jelentőségét a háború utáni időszakban... Ami az angol-szovjet szerződés meghosszabbítását illeti — amit az angol kormány nyilatkozata külön kiemel — meg kell mondanom, ha komolyan szándékoznak ilyen meghosszabbításról beszélni, meg kell változtatni azt, kiküszöbölve azokat a fenntartásokat, amelyek gyengítik a szerződést. Csak ilyen eljárás után lehet komolyan beszélni a szerződés meghosszabbításáról.«

Az a sztalmi megállapítás, hogy a népek belefáradtak a háborúba és nincs érdemes cél, amiért harcolniuk, továbbá az üzenetváltás világszerte nagy megnyugvást keltett. Sztalin generalisszimusz ezzel következetesen hangsúlyozta a békelehetőségeket és öntudatosította az óriási tömegeket, amelyek megértették, hogy nekik is beleszólásuk van az ügyekbe, sőt *elsősorban* nekik kell dönteni a háború és béke kérdéséről. Természetes, hogy a dolgozó tömegek dolgozni, építeni akarnak, nem pedig háborúzni.

A dolgok ilyen szembeállításával világlik ki a jugoszláv népiuralmi küzdelemből a békes újjaépítésért és a határok nyugalmának biztosításáért — az angolszász reakció imperialista törekvéseivel szemben. A helyzet így alakult, hogy Jugoszláviának az elmúlt hónapokban rendkívül aktív diplomáciai tevékenységet kellett kifejtenie mind az ország népe érdekeinek megvédelmezésére, mind a nemzetközi béke és biztonság alátámasztására. Olyan események történtek, amelyek elengedhetelenné tették ezt a serény tevékenységet akkor, amikor a politikai értékek elhurcolásáról, a német és osztrák békeszerződések előkészítéséről, a görögországi polgárháború igazán okainak kivizsgálásáról, a Vatikán ellenséges magatartásáról és mindezekkel összefüggésben a Nápolykörnyéki csétnikbanditák által elkövetett gyilkos merényletről volt szó. Az események szoros összefüggésben állnak egymással és a jugoszláv álláspontokon keresztül az egyes fejleményekkel kapcsolatban nagyjából betekintést nyerhünk az Európát érintő egész világpolitikai helyzetre. Sorrendben a dolgok így alakultak:

Pólából, mivel a város az olasz békeszerződés értelmében Jugoszláviához kell hogy tartozzék, az angolszász megszálló hatóságok hozzájárulásával és támogatásával rendszeresen elhurcolják az üzemek berendezését. Amít nem tudnak elhurcolni, azt szétrombolják. Pólában egyre súlyosabb a dolgozó tömegek helyzete. A munkanélküliség növekszik, az üzletek üresen állnak, az élelmezés-

ellátás éhínségre itéli a tömegeket és mindennek kettős célja van. Az egyik, elégedetlenséget támasztani és olyan helyzetet teremteni, amelyben az elégedetlenség fokozódik akkor, amikor a területet átadják Jugoszláviának. A másik, biztosítani az üzleti lehetőségeket a teljesen kifosztott területen. Pólya nem elszigetelt jelenség, az angol-szász hatóságok mindenütt így járnak el és Németországban az angol és amerikai megszállási övezetekben olyan mereteket öltött a becstelenséges fosztogatás, hogy Law konzervatív képviselő is szükségesnek látta, hogy az alsóházban tiltakozzzék ez ellen. Az angol-szász ügynökök egyenruhában bejárják Németországot és az olasz gyárakat, összeszedik a szabadalmakat, erőszakot alkalmazva, vagy jó üzletet kínálva és egykeznek egész Németországot a magánvállalkozók vadászterületévé tenni. Itt is a kettős cél érvényesül. Az egyik megszerezni minél több értéket és fokozni az elégedetlenséget a demokratikus rendszert szemben. A másik biztosítani a piacot, hogy a kifosztott területen minél több árút értékesíthessenek. Működött azzal is elősegítik, hogy a náciítlanítást és a militarista szellem kiirtását egyáltalán nem hajtják végre az angol és amerikai övezetekben. A két övezetet gazdaságilag egyesítették, de ez kizárólag a nagytőke érdekében történt és a német nép számára nemcsak nem jelent semmiféle könnyítést, hanem megnehezíti a demokráziázóldást és még súlyosabbá teszi azt a kizsákmányoltságot és kizsákmányoltságot, amelyet az angol-szász megszállási rendszer teremtett. A terhet ugyanis nem a német nagyvállalatok, monopóliumok, trösztök és koncernek viselik, hanem a széles dolgozó rétegekre hárul. Az amerikai övezet katonai parancsnoksága kihirdette ugyan, hogy a náciítlanítás befejeződött övezetében, de — mint egy német lap megállapítja — a tinta még meg sem száradt a bejelentés kiáltványán, amikor egymásután bombák robbantak Frankfurtban és Nürnbergben a náciítlanító bíróságoknál és felfedezték, hogy hatalmas földalatti fasiszta szervezet jött létre, behálózva mind a két övezetet. Emellett a hitleristák törvényesen is megszervekedtek Nemzeti Demokrata Párt címen, amely párt pontosan ugyanazt a programot tűzte ki maga elé feladatul, ami a hitleri program volt: küzdeni a szocializmus és kommunizmus ellen, biztosítani a nagytőke befolyását és hatalmát az államban. Az emberek engedélyezték ezt a pártot. Sőt dr. Schumacher, a nyugati övezet szociáldemokrata vezére Londonban elmondhatta azt a hitleri szellemű beszédét, amely a legnagyobb felháborodást váltotta ki a lengyel és csehszlovák körökben. Határrevíziót követelt és második beszédében a Ruhr, Saar és Rajna-vidéket is a régi német rendszer visszaállításával követelte Nagy-németország számára, tehát pontosan ugyanazokat a követeléseket állította fel, amelyeket Hitler támasztott 1923-ban. Franciaországban is nagy izgalmat keltett ez a beszéd és feltárta azt a súlyos ellentétet, ami az angol-szászok és a franciák között mutatkozik a német kérdésben.

Franciaország 1870 óta háromszor volt a német imperialista támadás áldozata. Természetes, hogy védekezni akar. Ezenkívül igényt tart arra, hogy a német gazdaság erejéből és felszereléséből elősegítsék Franciaország újjáépítését. Az angol-szászok viszont féltik piacukat, félnek, hogy Németország nem lesz eléggé felvevőképes és, hogy nem használhatják fel az általuk elgondolt európai egyensúlypolitikában, ahogyan az imperialista és nagytőkés céljaiknak legjobban megfelelne. Blum, a francia szociálisták vezére közvetlenül a francia köztársasági elnökválasztás és az új kormány megalakítása előtt megkísérelte, hogy összhangot teremtsen az angol és francia érdekek között, természetesen nem a francia nép, hanem a Franciaországot kizsákmányoló kétszáz család érdekei szerint. Ez is Blum azon üzenetjé közé tartozott, amelynek külföldi nyomást akart gyakorolni a francia közvéleményre, ami bizonyos mértékben sikerült is. Az angol-francia szövetségi tárgyalások azonban egyre elhúzódnak és azok részleteiről újabb adatok nem kerültek nyilvánosságra. A köztársasági elnök választásoknál, Blum ügyeskedése nyomán nem a választásokon kifejezésre

jutott népakarat, hanem az egyensúly politikája érvényesült és ennek megfelelően a mérleg nyelvét jelentő szocialista párt jelöltjét, Vincent Auriolt választották meg elnöknek. Az új kormány nagyjából ugyanolyan összeállítású, mint a régi azzal a különbséggel, hogy a kommunisták megkapták az egyik nagyon fontos, a nemzetvédelmi tárcát.

Franciaországhoz hasonlóan a kelet-európai államok, tehát Jugoszlávia, Csehszlovákia és Lengyelország is nagyjában ugyanazt az álláspontot foglalták el Németországgal szemben, amit Franciaország. A jugoszláv jegyzék, amelyben a német békeszerződésről szemben elfoglalt álláspontunkat kifejtetik azon alapul, hogy a potsdami és jaltai határozatok érvét kell érvényesíteni. Másszóval: Németország imperialista fellépésének alapja az a gazdasági aránytalanság volt, ami a túlfelért német ipar és a gazdaságilag elmaradt kelet-európai államok között kialakult. A német imperializmus erre a túlfelért iparra támaszkodott, ezt az ipart tehát le kell szerelni és olyan mértékre csökkenteni, hogy ne támadhasson fej újból a béke ellen törő erőszakkal. Ugyanakkor a leszerelt gépeket jóvátétel címén el kell juttatni a kelet-európai, főként a háborúban lerombolt országoknak. Ezzel egyrészt elősegítik és meggyorsítják az elpusztított országok újjáépítését, másrészt elősegítik ezen országok gazdasági fejlődését, úgy, hogy az arányba kerül a leszerelt német gazdasággal, tehát ezek az országok nem lesznek többé olyan kiszolgáltatott helyzetben a német gazdasággal szemben, mint eddig voltak.

A jugoszláv álláspont főként a jóvátétel problémájára összpontosult. Ha a jóvátétel rendezésével kapcsolatban a nagybirtokok, továbbá a koncernek és szindikátusok felosztását valóban végrehajjták eltűnik a német imperialista erőszak alapja, kivesszik az uralkodó nagytőkés körök kezéből az eszközt, hogy a német népet újból az erőszak felé irányítsák és lehetővé válik a német tömegek demokratikus átnevelése.

Ezt a célt szolgálja Ausztriával szemben is a jugoszláv követelés, amelyet az osztrák békeszerződés előkészítése keretében jelentettek be. Jugoszlávia igényt tart Szlovén Karintiára és Steyer szlovénlakta határvidékeire. Ugyanarra a területre, amelyen 1920-ban megrendezték a népszavazást. Ez a népszavazás a csalás, hamisítás egyik legmegdöbbentőbb komédiája volt. A népszavazást ugyanis egész Karintia területére kiterjeszkedően rendezték meg, beleértve az osztráklakta területeket is, amelyekre Jugoszlávia nem támasztott igényt. Az osztrák kormány így is csak 57 százalékot ért el, ami azt jelenti, hogy a Szlovén Karintia csaknem teljes egyöntetűséggel Jugoszláviához akart csatlakozni. Ezt a területet Ausztria most is a régi germanizáló hagyományok és a náci elnyomás szellemében kezeli. A szlovéneket szakadatlanul üldözik, gazdaságilag elnyomják. Jugoszlávia a szlovének felszabadításával és a gradiscsáni horvátok védelmének biztosításával azt is el akarja érni, hogy kivegye az osztrák reakció kezéből az elnyomás lehetőségét. Ha az elnyomás nem irányulhat a hegyengébb tömegek, a kisebbség ellen, csak a belső tömegek felé fordulhat, de a földreform végrehajtásával és azzal, hogy Ausztriát is a jogos és indokolt hadikárpótlás megfizetésére kötelezi, kivesszik az osztrák reakció kezéből az elnyomás anyagi alapját és utat nyitnak a tömegek demokratikus fejlődése számára. Annak bizonyítására, hogy erre feltétlenül szükség van, a jugoszláv jegyzék teljes részletességgel ismerteti Ausztria háborús felelősségét, főként Jugoszláviával szemben, ahol a megszállás alatt túlnyomó részben osztrákok teljesítették szolgálatot és végezték azt a kegyetlen népiró munkát, amely a náci szellem és célok érvényesítését jelentette. Különbösen is Ausztria már jóval a csatlakozás előtt náci szellemben fejlődött és felkészült arra, hogy ugródeszkája legyen a Balkán ellen irányuló támadásnak. Nemcsak Jugoszláviának, egész Kelet-európának, tehát az európai békének is érdeke, hogy Ausztria demokratizálódjék és lekerüljön az angolszász reakció befolyása

alóli, amely Ausztriát faltörő kosként akarja felhasználni a szilárd békére törekvő kelet-európai államok ellen. Egyelőre Ausztria népe súlyosan megsínyli azt az angolszász politikát, amely a nagytőke és a reakció támogatására irányul és különösen súlyos helyzetet teremtenek az Ausztriában gyülekező hazáruházi az összes kelet-európai államoknak.

Ez a reakciós politika nyilvánul meg a háborús bűnösök és nemzetközi zonosztvők rendszeres támogatásában Németországban, Ausztriában és Olaszországban. Ellhurcolt személyekkel kezelik őket, ahelyett, hogy kiszolgáltatnák országaiknak, ahogyan ezt a potsdami határozatok kimondják. Ennek a rendszernek a súlyos kirobbanása Nápolyban arra vezetett, hogy az egyik táborban összegyűjtött csetnik gyilkosok vasdorongokkal felfegyverezve angol tisztek jelenlétében és úgyszólván jóváhagyásával leütették és megölték Glunicsics Viki nápolyi ideiglenes jogszláv főkonzult és életveszélyesen megsebesítették attaséját Engel Joszipot. A gyilkos merényletért kétséget kizáróan teljes mértékben az angolszászokat terheli a felelősség és azt a rendszert, amelyben a háborús bűnösöknek menedéket adnak és lehetőséget nyújtanak, hogy megérdemelt büntetésük helyett tovább szökjenek és elrejtőzzenek. Ebben az angolszász hatóságok karöltve együttműködnek a Vatikánnal és Jugoszlávia szükségnek látta, hogy két jegyzékben tiltakozzék a Vatikánnal. Az egyikben az ellen, hogy a Vatikán szervezetei segítségével jugoszláv háborús bűnösöket Dél-amerikába szöktettek, a másikban a Vatikán területén rejtőző háborús bűnösök kiszolgáltatását követelve.

Ez a jugoszláv népek felháborodását méltán kiváltó nápolyi esemény, jogossá teszi a kérdést, mi a célja az angolszász hatalmaknak azzal, hogy a demokratikus Jugoszláviával szemben összegyűjti azokat a bűnös, vereskező elemeket, amelyek az egész háború idején a szövetségesek ellen harcoltak és a fasiszmus érdekeit szolgálták? Miért engedi meg, hogy ezek gyűlölködő, uszító propagandát folytassanak a demokratikus Jugoszlávia ellen és miért nem teljesíti a potsdami határozatokban vállalt kötelezettségeket a háborús bűnösök kiszolgáltatása tekintetében? A magyarázatot nem nehéz megtalálni, hiszen ugyanezt a politikát folytatja az angolszász reakció az egész világon. Ez legerősebben Görögországban jut kifejezésre, ahol végre megindult a vizsgálat a görög polgárháború igazi okainak feltárására, de mindent elkövetnek, — a görög királyvárti fasiszta kormányzat felhasználásával — hogy a vizsgálat eredményeit már eleve meghamisítsák. Mivel a görög demokratikus erők nagy súlyt helyeznek annak bebizonyítására, hogy nem külföld készítette őket a fegyveres harcra, hanem a fasiszta terror ellen ragadtak fegyvert, a hamisítás valószínűleg nem fog teljesen sikerülni. Jugoszlávia, Bulgária és Albánia teljes nyugalommal tekintenek a vizsgálat eredménye elé és hiszik, hogy a polgárháború igazi okainak feltárása megkönnyítené a fasiszta terror felszámolását és Görögország belépnetne a Balkán demokratikus békeszerető országainak sorába.

Az angolszász reakció igyekezett nyomást gyakorolni Lengyelország tömegeire is, de csúfos kudarcot szenvedett. A lengyel alkotmányozó Szejm választásain a demokratikus tömegek óriási többsége a baloldali blokk és a szakszervezetek jelöltjeit támogatta és olyan hatalmas diadalt biztosított a demokrácia számára, amilyenre az angolszász reakció semmiesetre sem volt elkészülve. Földalatti mozgalmak, gazdasági nyomások és a legmegengedhetetlenebb eszközök igénybevételével akarták megakadályozni ezt a győzelmet, de a választásokon a lengyel demokrácia hatalmas lépést tett előre és megsemmisítő csapást mérve a lengyel reakcióra, erőlyes kézzel visszaverte a reakciós körök támogatását is.

Hasonlóképpen vereséget szenvedett az amerikai reakció Olaszországban. De Gasperi miniszterelnököt Amerikába rendelték és onnan visszatérve amerikai parancsra kormányválságot idézett fel. Célia az volt, hogy pusztán a jobb-

oldali pártokból alakítson kormányt, a baloldali munkáspártok kihagyásával. Há-
bár az amerikai kölcsön attól függött, mennyire lesz reakciós az új kormány, a
zsarolás nem sikerült, De Gasperi kénytelen volt engedni az olasz dolgozó tö-
megek nyomásának és az új kormány a három nagy pártból a keresztényde-
mokrata, kommunista és szocialista pártokból nagyjában ugyanolyan összetétel-
ben alakult meg, mint az volt, amelyet erőszakkal lemondattak.

Egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy ugyanezen reakciós körök állnak a Ma-
gyar Köztársaság ellen szervezett összeesküvés mögött is. Az összeesküvés
számos kül és belföldi összefüggéseit leleplezték és nagyjából kialakult a hely-
zetkép. A régi úri rend magyarországi visszavágyói a nemzetközi reakció
anyagi támogatásával, meg akarták bukztatni a demokratikus köztársaságot, hogy
visszaállítsák a Horthy uralmat. A Kiszgazdapárt játszotta ebben a főszerepet,
mert menedékhelyet adott az összeesküvőknek és lehetővé tette számukra, hogy
az egész gazdasági és politikai életben érvényesítsék befolyásukat. Amikor feb-
ruár elsején a Magyar Köztársaság kikiáltásának első évfordulóját ünnepelték
ez a demokrácia három nagy eseményével esett egybe. Leleplezték a Kiszgaz-
dapárti vezetőség szerepét az összeesküvésben a Szociáldemokrata Párt meg-
tartotta 35-ik kongresszusát, amelyen kimondták, hogy még szorosabb együtt-
működést teremtenek a másik munkáspárttal, a Kommunista Párttal és leszámol-
nak a párton belüli támadt reakciós csoporttal, végül pedig a Kommunista Párt
beterjesztette hároméves gazdasági tervét, amelyen Magyarország ujjaépülése
alaku. A Kiszgazdapárt egyes vezető tagjainak szerepe az összeesküvésben nyil-
vánvalóan mutatja, mennyire gyenge lábon áll ennek a pártnak a demokráciája.
Világos, hogy a pártvezetőség amelyből maga a főtitkár, Kovács Béla és köz-
vetlen környezeté is teljes mértékben résztvett az összeesküvés szervezésében,
nem bízott a demokráciában és nem hit a magyar nép erejében. Nem vette tu-
domásul azt, hogy a magyar nép történelme során először valóban szabad és a
magyar dolgozó tömegek őszinte hittel, valóban nagy lendülettel dolgoznak azért,
hogy ez a szabadság szilárd és biztos jövőt nyújtson a népnek. Megmutatko-
zott, hogy a munkáspártoknak a népbe vetett hite sokkal szilárdabb alapokon
épült és teljesen jogosult volt. A magyar nép az elmúlt egy év alatt hatalma-
sat teremtett. Az viszont a reakció és a magyar nép erejével szemben a leleple-
zett kiszgazdapárti vezetőkben megnyilvánuló bizalmatlanság következménye,
hogy maga a dolgozó tömeg az árak és bérek közötti aránytalanság folytán nem
juthat még hozzá a saját maga által termelt árucikkekhez. A kiszgazdapárti veze-
tőség mindeddig nem mutatott komoly hajlandóságot, hogy levonja a konzek-
vencákat és önző, szűk párt szempontból ítéli meg a helyzetet. Nem mer kímé-
letlenül leszámolni a reakcióval, mert fél, hogy esetleg a pártvezetőség neves
tagjait kellene kizárni s úgy érzi, hogy ez a pártot gyengítené. Holott ennek az
elenkezője az igaz. A szűk látókörű pártérdeket így a nép érdekei fölé helye-
zik, pedig a nép érdeke parancsolóan követeli a kíméletlen tisztogatást, mert ez
az előfeltétele a további demokratikus építésnek és csak akkor, ha a Kiszgazda-
párt valóban a demokratikus építő erők pártjává válik, kerülhet sor arra, hogy
tervgazdálkodásra áttérve megkezdjék a demokrácia még szélesebb alapokon
nyugvó kiépítését, továbbfejlesztését és a dolgozók általános jólétének biztosítását.

Mindezeket az eseményeken keresztül csak egy összefüggő képet lehet adni
a nemzetközi reakció erőszakosságáról és a demokratikus tömegek hatalmas
lendületű építő munkájáról. Csupán szemléltetés és jóformán csak az európai
helyzetet mutatja, habár éppen az utóbbi időben az ellentétes erők harcának
súlypontja mindinkább Közép- és Távolkeletre terelődik át. Ez a harc Európá-
ban és az egész világon történelmi folyamat, amelyben a demokrácia egyre fo-
kozódó ereje feltartóztatlanul bikontakozik és minél erőszakosabb lépésre-
szánja el magát a reakció — amely alatt a monopolisztikus nagytőkét kell ér-
teni, minden szolgájával — annál jobban mutatja: 1. A nagytőke mindinkább

talajt veszít és kénytelen erőszakkal, erőszakos eszközökkel védelmezni hadálásait, 2. A népek belefáradtak a háborúba és ez egyre tudatosabbá teszi bennük, hogy csak a demokratikus összefogás erejével birkózhatnak meg sikeresen a nemzetközi reakcióval. Ahogyan a fasiszta megszállás alatt az európai népek a német imperializmus ellen, úgy most Közel- és Távokélet népei az angolszász imperializmus ellen ragadnak fegyvert.

Jugoszlávia e birkózás közepette rendületlenül megingadhatatlanul, egyre fokozódó lendülettel halad előre a demokratikus fejlődés útján. Ennek egyik nagyszerű bizonyítéka a hat népköztársaság alkotmányának elkészítése, amelyekkel népköztársaságaink megezdtek önálló államéletüket és a demokrácia, a népiuralom szabadságjogainak hatalmas igazolása, hogy a tagállami rendszer tökéletesebben egybeforrasztotta Jugoszlávia népeit a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság szervezésébe, tökéletesebben megeremtette a testvéri egységen alapuló egybeforrást, mint az a régi rendszerek mellett egyáltalán elképzelhető lett volna. Abban a pillanatban, amikor megszűnt régi, kizsákmányoló, hegemonista uralkodó osztály és annak jelszava: *Oszd meg és uralkodj*, amikor a népiuralomban a népek nem egymás elnyomására és kizsákmányolására, hanem egymás megsegítésére és a közös boldogulás kiépítésére törekednek, eltűntek a régi viszályok, megszűnt a mesterségesen szított gyűlölködés és helyét egy olyan összefogás foglalta el, amely biztos alapot jelent a tervegazdálkodás győzelmes véghezvitelére.

1947. február 8.

FIGYELŐ

HOGYAN TANÍTSUK AZ ÍRÁSTUDATLANOKAT

Már az első lépésnél tartsuk szem előtt, hogy az anyanyelv tanításánál úgy a tanfolyamokon, mint az iskolában első helyen a természetes szóbeli kifejezési készség fejlesztése áll, hogy a legnagyobb figyelmet a beszélt nyelvnek kell szentelni és hogy az írásbeli kifejezés a szóbeliből indul ki. Hogy a szóbeli kifejezési készség fejlesztése eredményes legyen, a tanítás minden fokozatán gyakorlatokat kell alkalmaznunk, melyek célja:

- a) a gondolatok folyamatosan-összefüggő kifejezése;
- b) az irodalmi nyelv szabatos, világos, értelmes hangsúlyozásának használata;
- c) a nyelv szépségeinek értékelése.

A tanfolyamokon az oktató természetesen nem mondja a hibák javításával kezdi a munkáját, amivel csak évenné a tanulók kedvét. Ellenkezőleg helyesen alkalmazott, érdeklődést keletkeztető kérdésekkel beszélgetésre hangolja a hallgatókat, hogy azok rövidebb vagy hosszabb beszédben elmondják mindennapi életükben szerzett tapasztalataikat, élményeiket. Így az oktató megismeri a hallgatók szóbeli kifejezési készségét. Nem követeli, hogy a hallgatók teljes mondatokban feleljenek, mert ez néha neveltségessé válhatna. Meséléssel, körülírással, elmagyaráztatással szoktatjuk őket az összefüggő, folyamatos beszédhez. A feleletek kijavítására fokozatosan kerül sor, eleinte az oktató minden megismerés nélkül helyesen ismétli a hibásan mondottakat, azután azokat a hibákat, amik állandóan ismétlődnek, kijavítja s később a hallgatók egymás hibáját javítják. Eleinte azok beszéljenek, akik már helyesebben fejezik ki magukat, majd ismételtessünk el verseket és me-

séltessünk újra meséket. Nagyon fontos, hogy az oktató mindig tiszta irodalmi kiejtéssel beszéljen.

Mikor a hallgatók már szabadon és folyamatosan fejezik ki magukat, áttérünk egyes gondolatok és a mondat vizsgálatára. Az oktató ne a mondat szerkesztéséről beszéljen, ne kívánja, hogy a hallgatók mondatokat mondjanak, hanem a beszélgetés folyamán feleletként kapott mondatokhoz fűzőn hozzá egy újabbat s így adja példáját a mondatokból összefűzött beszédnek. Ezt a módszert használja, ha a mondatról a szavakra tér át. A szótagolásnál egy szót tagolva ejt ki s megszámloltatja a hallgatókkal hányszor vett a kiejtés közben lélekzetet s felszólítja őket, hogy ők is ejtsenek így ki szavakat. A kiejtésnél vigyázzunk, hogy a hangsúly ne változzék. Néhány gyakorlat után az oktató elmondja, hogy a szónak így kiejtett részei a szótagok s újabb példánál meggyőződik arról, hogy a hallgatók megértették-e. A hang fogalmának meghatározásánál a magánhangzókból indulunk ki (a, ó, e, ö) s aztán térünk át a hangok szótagból való kiválasztására.

3) Mielőtt a betűk ismertetésére térnénk át, írási előgyakorlatként rajzolassunk tárgyakat (olyanokat, amelyek esetleg a betűk vonalaihoz hasonlítanak), és konkrét tartalom fűződik hozzájuk a tanítás vagy a mindennapi élet élményeivel kapcsolatban.

Eleinte a papírra ceruzával rajzolunk, utóbb tollal tintával. Külön papírlapokat használjunk és pedig olyant, amelyen nincsenek vonalak. Csak üres papírlapok hiányában használjunk vonalas füzetet.

Fontos, hogy a tanulókat megismertessük a helyes testtartás szabályaival, hogyan kell az íróeszközöket helyesen tartani, használni. Füzeteket csak akkor használjunk, ha az írási készséget már elsajátították.

4) Ha a hallgatók meg tudják különböztetni a hangokat s kezük a rajzolással kellő gyakorlatra tett szert, áttérünk a betűismertetésre. Az ábécés könyv a gyermekek és a tanfolyam hallgatói első könyve. Ez a könyv ne csak arra szolgáljon, hogy a tanuló az írás-olvasás technikáját ismerje meg, hanem legyen forrás, melyből a közösségi élet és kultúra ered.

A betűismertetésnél többféle módszert alkalmaznak. A szakemberek használhatják azt a módszert, amivel az iskolásgyermeket tanítják a betűvetésre; csak arra kell tekintettel lenniök, hogy a felnőttek lelkivilága sokban különbözik a gyermekétől, több bennük a készség és tehetség, más az érdeklődési körük.

Azok számára, akik nem rendelkeznek szaktudással, a következőkben szeretnénk útmutatást nyújtani:

5) A kezdő írás-olvasás tanításánál a tapasztalatok azt mutatják, hogy olvasással kell a munkát kezdenünk, ez kétségtelenül könnyebb az írásnál.

A magyar Ábécés könyv, melyet a tanfolyamokon, s az, amelyet az elemi iskolákban használnak, a nyomtatott betűk ismertetésével kezdődik. Mi itt általános útmutatás adunk s a tavalyi, vagyis az első ABC-ét vesszük figyelembe, miután a tanfolyamokon azt használják inkább.

Az első hang az »o«, ezt a hangzót egy kis mese, jelenet keretében ismerteti meg a hallgatókkal. (Felhasználhatjuk az ABC-és könyv első oldalai képét s ebből indulhatunk ki.) A mese végén az eseménnyel kapcsolatban kiemeljük a hangot, tisztán kiejtjük, majd elmondjuk a tanulókkal is, ellenőrizve a tiszta kiejtést. A mese folytatásaképpen a hang képét, vagyis a betű alakját is felrajzoljuk a táblára a hangfor-

rásként szereplő tárgy rajzából, úgyhogy az első képen a hangforrás vonalait még élethűen, később a lényegtelen vonalakat elhagyva, végül csak a betűt magát rajzoljuk le az előbbi rajzokkal egy sorba. Mikor a betű rajzát levezettük, megkérdezzük melyik hangzót is juttatja ez eszünkbe s hangoztassuk karban, majd egyenként is ellenőrizve a helyes kiejtést. Utána a táblára lerajzolt betűt egy-egy hallgatóval átrajzoltatjuk, azután külön is rajzoltatjuk a betűt, megbeszéljük az esetleges hibákat s kijavítjuk őket. Azután a levegőbe és a padra íratjuk újjukkal a betűt s végül a füzetbe is leíratjuk egyszer, amit mindenkinél átnézünk s kijavítjuk, ha szükséges.

Nagyon fontos hogy a tanulók kezdettől fogva tisztában legyenek a hang és a betű közötti különbséggel.

Amikor a hallgatók már két betűt ismernek, rögtön áttérünk a betűk összefűzésére, összeolvasására. (Az első mássalhangzó a könyvben az l betű nem nagyon alkalmas a kapcsolásra, inkább azért választották elsőnek, mert könnyen rajzolható). A két betűt egymás mellé rajzoljuk s figyelmeztetjük a hallgatókat, hogy az összeolvasással a hangokból értelmes szó képződik. Felkészítjük őket, hogy szájukat készítsék elő az első hang kiejtésére, de csak akkor *mondják ki a második hanggal együtt*, amikor hirtelen odahúzzuk a pálcát. Előbb karban olvastatjuk, vigyázunk a helyes kiejtésre s hogy mindenki a pálcával való mutatással egydőben olvasson. Azután külön-külön is gyakoroljuk s felhívjuk figyelmüket az összeolvasott hangok értelmére. (Az első szó mindig magánhangzóval kezdődjék, itt pl. ól, csak később vegyük a »ló«-t.)

Ha az összeolvasás eleinte nagyon lassan is megy, nem szabad a türelmet elveszíteni s elsietni a dolgot. Ha az első két-három betű összeolvasásánál sietünk, később csak rengeteg idővesztéssel s fáradtsággal érhetjük el a betűk összefűzését. Ha pedig kellő türelemmel minden egyes hallgatóval külön foglalkozva, ha lassan is, de összeolvassák a betűket, akkor a folyékony értelmes olvasást minden különösebb nehézség nélkül megtanulják a hallgatók. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a harmadik betű után már nem kell külön figyelmet szentelnünk az összefűzésre, csak hosszas és igen alapos gyakorlat után érhetünk el jó eredményt. Nagyon fontos tehát, hogy ne siessünk. Az összefűzés akkor lesz szabályos, ha az összeolvasandó hangokat úgy ejtik ki, mint a természetes beszédben; (nem éneklő modorban) ha a szót nem tagolják (ne szakítsák meg lélekzetvétel miatt) s ha helyesen hangsúlyozzák nem csak a szavakat, hanem a mondatokat is. A mondatok olvastatásánál mindig ügyeljünk arra, hogy ne álljamak meg minden szó után, hanem természetes hanghordozással olvassák végig a mondatot. Az összeolvasás csak annyiban különbözik a rendes folyékony olvasástól, hogy lassúbb, mint az. Továbbá nem engedjük meg, hogy a hallgató előbb magában olvassa el, s azt sem, hogy ismétlje a hangot néhányszor, mielőtt az egészet elolvassá. Ha három-négy betűt ismernek a szöveggel kapcsolatosan áttérünk az írásjelek (pont, vessző, kérdőjel) ismertetésére. Arra ügyeljünk, hogy soha úgy ne fűzzünk össze betűket, hogy azokból ne legyen értelmes szó s könnyen érthető és érdekes a szöveg is. Ha már több mondatból álló szöveget adhatunk, rajzoljuk azt a táblára s amellett, hogy a hallgatók is lerajzolják a szöveget a füzetükbe, olvastassuk karban, de mindegyikkel külön-külön is. Utána elmeséltetjük a tartalmát, rajzokkal is szímesíthetjük, vagy alkalmas hozzáillő verssel, dallal élénkíthetjük a tanítás menetét.

A lerajzolt szöveg mellett keményebb papírból, kartonból kivágott betűket is használhatunk az összeolvasásnál. (Ezt az oktató maga is kivághatja, ha készen nem kap s a hallgatók is csinálhatnak maguknak). Jó, hogyha a betűket egy külön állványon kirakhatjuk, hogy mindenki jól láthassa. A kivágott betűk összerakása igen hasznos segítség. Öntevékenységre készíti a hallgatókat, hogy maguk is állítsanak össze szöveget s elolvastassák társaikkal.

Mindaz, amit itt elmondunk, nem jelenti azt, hogy a tanfolyamonkon a betűismertetést eleitő végig így kell végezni. Ha a hallgatók könnyebb felfogásúak, idővesztéség lenne és unalmassá válna, ezért lehet két-három betűt is venni egyszerre, vagyis egy napon. Csak ha nehezebb betűk (pl. a kettős betűk: sz, zs, cs, stb.) jönnek sorra, ott vegyünk külön egy-egy betűt.

Ha van is közöttük egy-két olyan hallgató, aki nem halad a többitel, azért nem lassítjuk az iramot, mely megfelel a többségnek, hanem külön foglalkozunk a gyengébbekkel tanítási időn kívül. Ha az oktátónak nincs erre elég ideje, segítségül vehet magának olvasokat, akik útmutatása mellett külön foglalkoznak ezekkel.

Ha a hallgatók a kis nyomtatott betűket mind megismerték, áttérünk a nagy betűkre s egyidőben az írott betűkre is. Miután a nyomtatott betűk rajzolásával elég ügyességre tettek szert, minden különösebb nehézség nélkül térhetünk át az írott betűkre, különösen miután eléinte azok a betűk következnek, amelyek leginkább hasonlítanak a nyomtatott betű alakjához. A betűk összefűzésénél az írásban összefűzésre szánt betűkből álló szót felírjuk a táblára, elolvastatjuk a hallgatókkal és emlékeztetjük őket a szó jelentésére (szómagyarázat). Közöljük a hallgatókkal, hogy most megtanuljuk ennek a szónak szép, folyamatos vonalakkal való leírását úgy, hogy ne kelljen felvenni a ceruzát, vagy tollat, betűről betűre haladva megbeszéljük a betűk összefűzésének módját és a hallgatók szemellettára összekapcsoljuk a betűket. Így is elolvastatjuk. A szót többször leírjuk a táblára s felhívjuk a hallgatókat, hogy ugyanezeket gyakorolják a szó írását. Azután a hallgatók írják a táblára a szót (ezt közös megbeszéléssel javítjuk), majd a fűzetükbe írják le, melyet egyenként átnézzünk és javítjuk.

A nagybetűk használatát a nevekkel kapcsolatban vezetjük be, majd városnév, község, folyó, hegy neve kerül sorra. Amikor csak lehet, a kisbetűs alakból származtatjuk a nagybetűs alakot s összehasonlítjuk arányait. Ahol csak lehetőség nyílik, a nyomtatott nagybetűs alakból származtatjuk az írott nagybetűt.

Ha az ábécét már ismerik a hallgatók, következő feladatunk abból áll, hogy folyékonyan, érthetően olvassanak, hogy megértsék az elolvasott szöveget s hogy megszerettessük velük az olvasást. (Az ábécés könyvben kevés az olvasmány, ezért használjuk fel a Pionir ujságot, Ifjúság szavát, Hét Napot és Magyar szót is olvasásra.) Ha rövidebb olvasmányról van szó, a hallgatók olvassák el maguknak, (nem hangosan) ahogy későbbi életükben majd olvasnak. Ha mindannyian elolvasták a szöveget, az oktató felszólítására egy-két hallgató elmondja, hogy miről olvastak s a többiek hozzátesszük amit esetleg kifelejtettek. Utána egynéhányan hangosan elolvassák az olvasmányt vagy annak részeit. A többiek pedig éljenek kritikával, állapítsák meg, jól és szépen olvasott-e s hol a hiba. Ha az olvasás már elég folyékony, akkor az olvasmány főbb gondolataira irányítjuk figyelmüket s természetes hangsúlyozáshoz szoktatjuk őket. Ha nehezebb olvasmányról van szó, tartalmát

megbeszéljük s a nehezebb szavak megmagyarázása után térünk át az olvasásra s azután az elmondásra. Hosszabb olvasmányokat részletekben olvasunk. Az oktató olvasson maga is hangosan, ha a szép érthető olvasást akarja megismertetni, vagy különösebb hangulatot akar kiváltani a hallgatókból.

Az írásnál eleinte a másolásnak van nagy szerepe, majd előmondás (diktát) után írnak. De hamarosan térünk át azokra a gyakorlatokra, amelyek az önálló kifejezési készséget fejlesztik. Feleljenek a hallgatók írásban a feltett kérdésekre, majd írják le saját szavaikkal az olvasott szöveg rövid tartalmát, tegyenek fel írásban kérdéseket, amelyekre külön alkalommal felelnek is; írják fel azt, ami tetszik nekik, amit nem szeretnének elfelejteni, írják le a másnapi otthoni munkarendjüket, csináljanak »leltárt« az iskolai dolgokról, veteményes kertről stb. Mindezt mutassák be szabadon, a bírálattól való félelem nélkül, hogy társaik osztályozzák munkájukat s az oktató gondoskodik arról, hogy ne becsüljék senki munkáját, senkit meg ne sértsenek. Később az oktató segítségével gyakorolják a levélírást, sürgöny megírását, kérvények megírását, számla, elismervény, megrendelés írását, valamint fali újság-cikkeik írását.

AZ ATOMBOMBA ARNYÉKÁBAN

Fekete gépmadarak szelik át a levegőt, Lassan húznak el, vésztejte-tőn. A polgárság madáriósai az élet végét jelentik, Szerintük a vég atomeredetű balcsét következményképáll-be, de az is lehet, hogy a fajok életképessége hanyatlik alá. Kiszárad a szív, mintha sírokkó fuvalata hatotta volna át: pusztítótüz szele fű nyugatról és keletről, északról és délről: a vegyi laboratóriumokból indul ki, a Shenectade-i General Electric és az Oak Ridge-i néma üzemekből. Egyetlen halandó sem kerülheti ki hénító leheletét: a világ végének dermedtő gondolata pörköli meg értelmünk foszlányait, holnapjainkat csak a hatorul epusztított világunk parázsának halvány fénye világítja meg, mely valahol az idő térségeinek jeges sötétjében alszik ki.

Az ilyen holnapok távlatában az emberek már abban is kételkednek, hogy egyáltalán érdemes-e hármire is vállalkozni. Az emberiséget a jövőjének tudata készítette kutatásokra, de hecsvágva lassan-lassan elhal- kul. Az emberek behullának a ködösagyúak és végzet várók közö- nyébe.

Még nem tartanak itt, de már mutatkoznak a megszállottság jelei. Mintha eltűnésének előestéjén az emberiség kiszabadult volna a közér- kölcés és a magánérkölcés korlátaiból. A jó és rossz közötti határvonal any- nyíra elmosódott, hogy már nem is tudjuk pontosan meghatározni, hol ér véget a jó és hol kezdődik a rossz. Olyan világban élünk, ahol egy ál- tamfő nyilvánosan halát rebeg vaia- mi ördögi Gondviselésnek egyetlen bombáért, mert az egy város 150.000 lakóságának halálát okozta.

A tömegmészárlás megszokottsága fásulttá teszi a borzalmakkal szem- ben a társadalmi közösséget ép úgy- mint az átlagembert. A XX.-ik század elvakult technika-i imádata elfeledte- ti velünk azt a tényt, hogy tudósaink pokoli találmányai, melyek a kollek- tív halált előidéző eszközök tökélete- sítéséi, komolyan veszélyeztetik több évezredek kultúráinkat, sőt magának az emberiségnek pusztá fennmaradá- sát is. Olyan világban élünk, amikor a nyugati demokráciák polgári sajtó- ja szemrebbenés nélkül, mintha csak valami sportág csúcsteljesítményéről lenne szó, közli az olvasóval, az atombomba tökéletesítését mellett a kisugárzó mérge felfedezését is amely

ellen nincs semmiféle védelem és amelynek esetleges alkalmazása a szervesélet azonnali megszüntetését eredményezné.

A »La Tribune des Nations« c. francia folyóirat 1946 november 8-iki számában megjelent »Igazságok és leleplezések az atombombáról« c. cikk, cáfolja Daily Express-nek — szerinte — célzatos híreit, a vezércikk helyén teljes oldal terjedelemben részleteket közöl az atombomba-gyártás jelenlegi helyzetéről.

»Az atombomba gyártására jelenleg három robbanóanyagot használnak: 1) a 233 sz. uránium, amelyet a thóriumból vonnak ki, 2) a 235-ös uránium, mely a természetes uránium kivonata és végül 3) a plutonium, amelyet a természetes urániumból — neutronokkal való bombázásokkal kapnak.

Jelenleg két újabb elemet tanulmányoznak az atombomba tökéletesítésére éspedig a 95-ös sz. amerikaiúránium elemet és a 96-os sz. curium-elemet. Az atombomba termelése jelenleg meghaladja a havi 100 darabot.

A felhalmozott mennyiség eléri az ezret, nempedig a 96-ot mint ahogy ezt az angol sajtó állította. Másrészről, mint ahogy távolabb ezt kifejtik, még az atombombánál is sokkal veszélyesebb fegyvert állítanak elő napjainkban nagyipari eljárással.

A 235-ös sz. uránium kémiai kivonására szolgáló üzemekben alkalmazott eddigi 50.000 munkás létszáma 110 ezerre emelkedett.

A nagy veszély a sugárzó mérgeknek alkalmazása, amelyet az atomenergia melléktermékeként nyertek. Ha ugyanis 1 kg. 235-ös urániumot elégetünk, naponta kb. 1 millió kilowatt-óra energiát szabadítunk fel, de egyidejűleg kitermelnek olyan gázt és port, amelyek szörnyűségeen rádióaktívak. Ezek a gázok és porok — rádiumosmérgek, sugárzómérgek, — sokkal, de sokkal veszélyesebb fegyvert jelentenek, mint az atombomba.

Lényeges alkotórészeik egyike a rádióaktív $xenon$, mely áthatol minden gázmaszkon. Egy rádióaktív záporosó, melyet úgy kapunk meg, hogy a vizet feltöltjük ezekkel a termékekkel, hatalmas földterületeket lakhatatlanná tenne többnapos időtartamra. Ellene semmiféle védelem nem lehetséges. A kibocsátott sugarak villámgyorsan szétromcsolnak bármilyen tankot, vagy buvárruhát. Semmiféle mód nincs arra, hogy az ilyenképen szétterjesztett termékeket semlegesítsük: a rádióaktivitással szemben ugyan, is nem lehet védekezni.

Az amerikai tudósok nagy becsületére válik, hogy elleneztek a kisugárzó mérgek alkalmazását, mint hadifegyvert. 1941-ben Smith és Wigner első ízben jelezték, a kisugárzó mérgeknek, mint háborús fegyvernek alkalmazási lehetőségét.

Az atomgyártás több, mint egy esztendő óta a katonai körök kezében van. A tudósok tiltakozásait nem rázták fel eléggé az amerikai közönséget s azt is mondják, hogy a kisugárzó mérgekkel már gyakorlatilag is kísérleteztek és egy újabb katasztrófa esetében a katonai személyek nem haboznának ezt felhasználni.

A nagy Einstein a »Newyork Times Magazine«-ben újabb felhívást intézett az amerikai néphez, közzülvén vele a katonai körök örült terveit, amelyek a városok és üzemek földalatti heyezését célozzák, és ezzel kapcsolatban kétségbevonhatatlanul bizonyítja, hogy minden nagyszabású és költséges terv hiábavaló, mert az atombomba és a kisugárzó mérgek ellen nincs védelem. Idézzük még Einsteinnek ezt a mondatát: »Mi még mindig benne vagyunk a bombagyártásban, mellyel a magunk részéről csak gyanút és gyűlöletet keltünk. Ha továbbra is ezzel töltjük időnket, akkor mi és a világ többi népe váll-váll mellett haladunk a biztos halál felé.«